

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

ANADOLU BİL

MESLEK YÜKSEKOKULU DERGİSİ

İSTANBUL AYDIN UNIVERSITY

**JOURNAL OF ANADOLU BİL VOCATIONAL
SCHOOL OF HIGHER EDUCATION**

Yıl Year: 13

Ekim - Kasım - Aralık 2018 / October - November - December 2018

Sayı Number: 52

ISSN: 1306 - 3375

www.aydin.edu.tr

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

ANADOLU BİL

MESLEK YÜKSEKOKULU DERGİSİ

İSTANBUL AYDIN UNIVERSITY

**JOURNAL OF ANADOLU BİL VOCATIONAL
SCHOOL OF HIGHER EDUCATION**

**Yıl Year: 13 Ekim - Kasım - Aralık 2018 / October - November - December 2018 - Sayı Number: 52
ISSN 1306 - 3375**

KÜNYE IDENTITY

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi üç ayda bir yayımlanır. Bu dergide yayımlanan makalelerin telif hakları Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu'na aittir. Bu yayımla ilgili olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan her türlü hak saklıdır. Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Yüksekokulun izni olmadan çoğaltılamaz. Bu dergide yayımlanan makalelerdeki görüşler yazarlarına aittir. Yüksekokul bu görüşler nedeniyle herhangi bir sorumluluk kabul etmez. / Anadolu Bil Vocational School Journal is published quarterly. The copyrights of all articles published in this journal belongs to Anatolian Vocational School of Higher Education. All rights are reserved under all kinds of Intellectual Property Law in relation to this publication. Without our prior written permission excerpts except for promotional purposes may not be reproduced. The opinions expressed in the articles published in this journal are those of the authors alone. The School does not accept any liability due to these opinions or for any inaccurate, unreliable, untimely or incomplete information contained therein, or for any reliance placed upon it.

ONURSAL BAŞKAN

Dr. Mustafa AYDIN

İAÜ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ

EDİTÖR

Prof. Dr. Candan VARLIK

EDİTÖR YARDIMCISI

Dr. Öğr. Üyesi Ayla ÜNVER ALÇAY, Öğr. Gör. Seçil BİLGİÇ

EDİTÖR KURULU

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ, Dr. H. Fatih AYDIN, Prof. Dr. Hasan SAYGIN, Prof. Dr. Fevzi Rifat ORTAÇ,
Prof. Dr. İbrahim Hakkı AYDIN, Prof. Dr. Mustafa ÇIKRIKÇI, Prof. Dr. Kamil BOSTAN,
Prof. Dr. Selami GÖZENÇ, Prof. Dr. Necla ARAN, Dr. Öğr. Üyesi Güven ÖZDEMİR,
Dr. Öğr. Üyesi Faris KOCAMAN, Öğr. Gör. Özgül YAMAN

KAPAK TASARIM

Öğr. Gör. Sevgi YILMAZ

AKADEMİK ÇALIŞMALAR KOORDİNASYON OFİSİ

İDARİ KOORDİNATÖR

Gamze AYDIN

Türkçe REDAKSİYON

Şahin BÜYÜKER

İNGİLİZCE REDAKSİYON

Çiğdem TAŞ

GRAFİK TASARIM

Elif HAMAMCI

BASKI

CB Matbaacılık San. ve Tic. Ltd Şti. Litros Yolu 2. Matbaa Sit. ZA-16 Topkapı/İSTANBUL

Tel: 0212 612 65 22 **E.mail:** cbbasimevi@gmail.com

EBSCO Tarafından Uluslararası Taranmaktadır.

Yazışma Adresi: Beşol Mahallesi İnönü Cad. No: 38 Küçükçekmece, İSTANBUL **Tel:** 444 1 428 **Faks:** 0 212 425 57 59 **www.aydin.edu.tr**

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi özgün bilimsel araştırmalar ile uygulama çalışmalarına yer veren ve bu niteliği ile hem araştırmacılara hem de uygulamadaki akademisyenlere seslenmeyi amaçlayan hakemli bir dergidir. / Journal of Anadolu Bil Vocational School of Higher Education is a double-blind peer-reviewed journal which provides a platform for publication of original scientific research and applied practice studies. Positioned as a vehicle for academics and practitioners to share field research, the journal aims to appeal to both researchers and academicians.

Hakem Kurulu

Prof. Dr. M. Salih ÇELİKKALE İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. M. Mustafa ÇIKRIKÇI İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail Hakkı AYDIN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Selami GÖZENÇ İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Kamil BOSTAN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Osman Nuri UÇAN Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Hülya YENGİN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Necla ARAN İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. M. Nafiz DURU İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Özkan ÖZDEN İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Taçnur BAYGAR Muğla Üniversitesi

Prof. Dr. Yaşar ONAY Halic Üniversitesi

Prof. Dr. Ali AYDIN İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Serkan İKİZ İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Kamil METİNER İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Güven ÖZDEMİR İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayla ÜNVER ALÇAY İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÖGE İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nurhan TALEBİ İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇAĞILTAY İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mete Karadağ İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kenan SİVRİKAYA İstanbul Aydın Üniversitesi

İçindekiler - Contents

Teknokentlerde vergi uygulamaları

Tax practices in techno-cities

Burak DİLSİZ, Meral FIRAT 1

İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği

Analyzing the social skills of primary school students aged 10-13 in terms of mother-father attitudes: The example of Eyüp district

Mukaddes MUTLU ONUK, Uğur TEKİN 17

İşletmelerde dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisi ve bir uygulama

The impact of transformational leadership behavior on organizational culture and an organization example

Sabina MANSUROVA, Salih GÜNEY 33

Çağdaş camii tasarımında yenilikçi bir yaklaşım. Marmara İlahiyat Cami; plan ve iç mekân özellikleri

An innovative approach in contemporary mosque design. The Marmara Theology Mosque; plan and interior decor

Abdullah Said TAŞDEMİR, Alev ERARSLAN 55

Dış ticaret öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutumları: Sındırgı MYO örneği

Attitudes of foreign trade department students towards vocational training: A study on Sındırgı VC

Sefer UÇAK, Hamza ÖZKAN 71

Teknokentlerde vergi uygulamaları

Burak DİLSİZ^{*1}
Meral FIRAT²

Geliş tarihi / Received: 11.06.2017

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 10.07.2017

Kabul tarihi / Accepted: 18.08.2017

Öz

Globalleşen dünyada bilgiye erişim kolaylaşmış ve bu bağlamda bilginin üretime dönüşmesi meselesi uygarlıkların bir yarış sahasına dönüşmüştür. Dünyada birçok ülke bu yarışta söz sahibi olabilmek için teknolojiye yatırım yapmakta ve girişimcilere birçok teşvikler sağlamaktadır. Bu teşvikler çerçevesinde birçok ülke, teknoloji geliştirme bölgeleri kurulmasını teşvik etmiş ve bu bölgeleri mümkün olduğu kadar cazip birer inovasyon merkezine dönüştürmeyi bir devlet politikası haline getirmiştir. Ülkemizde teknoloji geliştirme merkezleri, teknoparklar ya da teknokentler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, önemi gittikçe artan Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin Türkiye’de kuruluş aşamalarını ve ülke ekonomisi açısından sosyo-ekonomik etkileri ile uygulanan vergi istisnaları ve muafiyetleri ile yatırımcıların teşvik edilmesine olan katkıları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknopark, vergi, ekonomi

^{*1} İAU Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans, Muhasebe ve Denetim Programı,
e-mail: burak_dilsiz@hotmail.com

² Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, İİBF, Ekonomi ve Finans Bölümü. meralfirat@aydin.edu.tr

Tax practices in techno-cities

Abstract

In today's globalizing world, accessing information has become easier. In this context, transformation of knowledge into production has created a race field for civilizations. Many countries in the world are investing in technology to become a competitor in this race. In the framework of these incentives, many countries have encouraged the establishment of technology development zones and have made it a state policy to turn these zones into centers of innovation, as attractive as possible. Technology development centers in Turkey are mainly seen as techno-parks or tech-cities. In this study, Technology Development Zones are examined with respect to their organization phases, tax exemptions, socio-economic impacts in terms of the country's economy and contributions to the promotion of investors.

Keywords: *Technology, technology development regions, techno-city, tax, economy*

Giriş

Sanayi devrimi ile birlikte 18'inci ve 19'uncu yüzyıllarda, teknolojinin insan gücüne istinaden daha hızlı, daha az maliyetli olduğu anlaşılmıştır. Teknoloji, ilerleyen süreçte uluslararası anlamda güç göstergesi halini almıştır. 20'inci yüzyılının ikinci yarısında ABD ve Japonya öncülüğünde başlayan araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri, yenilik çalışmalarının ekonomik gelişmede meydana getirdiği güçlü etkinin anlaşılmasıyla birlikte, önce Avrupa'da, ardından da gelişmekte olan ülkelerde Ar-Ge'ye verilen önem artmaya başlamıştır. Devletler, Ar-Ge kaynaklı ekonomik gelişmişlikten daha fazla pay alabilmek adına, üniversite ve araştırma merkezlerinin toplumun ihtiyacını karşılayacak, endüstriyel ürünün üretilmesini sağlamak ve sanayi ile birlikte ortak çalışma alanı yakalanması amacıyla gerekli yasal yönetmelikleri hazırlamaya başlamışlardır. Elde edilecek ürünün yurtiçindeki ihtiyacı karşılayarak, hayatın kolaylaşması ve verimliliğin artmasını sağlamanın yanı sıra ve yurtdışına pazarlanarak ülkenin kalkınmasında ve uluslararası ekonomik ve teknolojik rekabette ön plana çıkmayı ve kendi insanların refah seviyesini artırmayı hedeflemektedir (Tunçay ve Özcan, 2015).

Global yarışta ülkeler hem ekonomisini kaldırmak hem teknolojik gelişimi arttırmak amacıyla teknoloji bölgeleri oluşturmaya başlamıştır. Devletler bu özellikli bölgelere çeşitli teşvikler sunmuş, yatırımcılara birçok kolaylıklar sağlamıştır.

Çağımızda teknoloji, katma değeri en yüksek üretim biçimidir. Teknokent kavramı üniversitelerin araştırma ve eğitim gücünü, sanayi kuruluşlarının kaynak ve ihtiyaçlarını planlı bir şekilde bir araya getirmektedir.

Teknoparklar; gerçek ve tüzel kişilerin, kullanılan ileri teknolojiyi geliştirmek, ticari bir ürün haline getirmek, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek adına oluşturdukları alanlardır. Bu alanlar, olanaklarından yararlanılan kurumların içinde veya yakınında faaliyet göstermektedir.

Bu çalışmada, ülkemizde ilk olarak 2001 yılında yürürlüğe giren 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (Teknoparklar) Kanunu ile başlayan Ar-Ge teşvikleri, vergi istisnaları, stopaj teşvikleri ve bu teşviklere bağlı teknoparklardaki vergi sistemleri detaylı bir şekilde incelenmiştir (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, 2001).

Türkiye’de teknopark

1980’li yıllarda değişimler etkisini göstermeye başlamış ve bunun etkisi ile tüketim, üretim ve ticaret koşullarında farklılaşmalar görülmüştür. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomideki oranlarının fazlaşması, bu işletmelerin yenilikçi çalışmalarda daha aktif rol almalarını sağlamıştır. Bilim ve teknoloji temelli çalışmaların ekonomik olarak kalkınmayı sağlaması ve toplum refahını arttırdığı ile ilgili somut sonuçların ortaya çıkması ile bu mekanizmalara yönelik politikalar ve stratejiler oluşturulmaya başlanmıştır. Üretimde yenilikçi fikirleri olan ve çalışmalarda bulunan işletmeler kurulması ve mevcut faaliyette bulunan işletmelerin desteklenmesi ön plana çıkmıştır. 1980’li yıllarda teknoloji geliştirme bölgelerinin kurulması ve desteklenmesi hız kazanmıştır (Polat, 2007).

Türkiye’de yapılan Ar-Ge faaliyetleri ve yeni teknolojik ürün yaratmak amacıyla oluşturulan politikalar, 1960’lı yıllardan itibaren gündeme gelmiştir. Ancak yapılan çalışmalar ve girişimler daha çok küçük sanayi

sitelerinin oluşturulmasını sağlamıştır. Bu uygulamada nihai amaç küçük ölçekli sanayilerin belirli bir alanda faaliyet göstermesini sağlamak, üretim kapasitesini arttırmak ve işletmeler arasındaki işbirliğine katkıda bulunmaktır. Küçük ve büyük işletmeler arasında oluşturulacak koordinasyon, yan sanayi faaliyetlerini arttırıp gelişime katkı sağlayacağı planlansa da bu uygulama yeterli düzeyde başarılı olmamıştır (Tuncer, 2010).

Dünyada ilk olarak teknopark fikri, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Organizasyonu tarafından desteklenmiştir ve Türkiye Devlet Planlama Teşkilatı, üniversite-sanayi işbirliğinin önemine raporunda yer vermiştir. Bu rapora istinaden teknoparkların kurulumu ve işleyişinde gerekli nitelikler aşağıda yer alan maddelerde belirtilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1989).

- Deneyimli akademisyenlerin ve girişimcilerin işbirliği ile oluşturduğu bir yönetim kurulu,
- Yenilik faaliyetlerini takip edebilecek ve bunu uygulamaya geçirecek bir çevre,
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini sağlayacak altyapı,
- Destek veren üniversitenin laboratuvar, kütüphane, bilgisayar ve diğer sistem gereksinimlerinin teknoparkın hizmetine açık olması,
- Yenilikçi sanayi kuruluşlarıyla işbirliği,
- Girişimcilerin teşvik ve destekler ile teknokent bölgesine yatırım yapmasını sağlama,
- Devletin ve yerel yönetimlerin gerekli altyapıyı geliştirmeye olan etkileri.

Devlet Planlama Teşkilatı bu konuyla ilgili girişimlerde bulunmuş; 1990 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Bilim ve Teknoloji Fonu'nu Türkiye'ye davet etmiştir. Konuyla ilgili görevlendirilen uzmanlar İstanbul, İzmir, Ankara, Eskişehir gibi şehirlerde araştırmalar yapmış ve eğitim seminerleri vermişlerdir. Devlet Planlama Teşkilatı öncülüğünde İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve

Anadolu Üniversitesi'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ile işbirliği içerisinde ilk teknoloji geliştirme bölgeleri oluşturulmuştur (Sarıhan, 1998). 1992 yılında Marmara Araştırma Merkezi kurulmuştur.

4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, 26 Haziran 2001 tarihinde çıkartılan kanun ile yapılan yenilik politikaları ile yasal çerçeve içerisine alınmıştır (Barlas, 2014).

Büyük üniversiteler, endüstri kuruluşları ile işbirliği içerisinde, Ar-Ge faaliyetleri laboratuvarından sanayiye geçiş yaparak yeni teknoloji üreten firmaların oluşturulmasını sağlamıştır. 1990'lı yıllarda teknokent uygulamaları sadece gelişmiş ülkelerle sınırlı kalmayarak, birçok gelişmekte olan ülkede de uygulanmaya başlamıştır (Keleş, 2007).

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de teknokentlere yönelik yapılan uygulamaların ve kuruluş amaçlarının başında, gelişmiş ülkeler ile uluslararası piyasa ekonomisinde rekabet edebilecek seviyeye gelmek ve yeni teknolojiyi yakalamak temel hedef olmuştur (Törel, 1991).

2015 yılının Aralık ayı itibari ile Türkiye'de Ar-Ge faaliyeti gösteren işletmelerin sayısı 3744'e ulaşmıştır. Bu yeni teknoloji geliştirme çalışmalarının %39'u yazılım geliştirme, %19 bilgisayar ve iletişim teknolojisi, %7 elektronik, %5'i makine teçhizat imalatı üzerine faaliyette bulunulmakta olup aynı zamanda gıda, savunma, otomotiv, medikal gibi birçok farklı sektörde faaliyet gösteren firmalar, bölgelerde çalışma yapmaktadır. Bu tarih itibari ile teknoloji geliştirme bölgelerinde istihdam edilen personel sayısı 38.239'a ulaşmıştır. Teknoparklarda tamamlanan proje sayısı 18.318 olup geliştirme faaliyetleri devam eden 8.525 proje bulunmaktadır. Bölgelerde yer alan firmaların ABD başta olmak üzere Almanya, İngiltere, Japonya, İsrail gibi gelişmiş ülkelere yapılan yeni teknoloji ihracatının değeri 2014 yılsonu itibari ile 2,4 milyon Amerikan doları civarındadır (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Derneği, 2015).

Çizelge 1’de Türkiye’deki teknopark ve teknokentlerin isimleri, nerede ve ne zaman kuruldukları ve bu merkezlerdeki firma sayıları verilmiştir.

*Çizelge 1:Türkiye’deki teknoparklar
(Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Derneği, 2015)*

Teknokent	Üniversite	Kent	Kuruluş	Firma Sayısı
Malatya Teknopark	İnönü Üniversitesi	Malatya	2009	12
İzmir Bilimpark	İzmir Ekonomi Üniversitesi	İzmir	2013	19
TÜBİTAK Marmara Teknokent	TÜBİTAK	Kocaeli	2000	68
İTÜ Arı Teknokent	İstanbul Teknik Üniversitesi	İstanbul	2003	174
Hacettepe Üniversitesi Teknokent	Hacettepe Üniversitesi	Ankara	2003	246
İzmir Teknopark	İYTE	İzmir	2002	89
Sakarya Üniversitesi Teknokent	Sakarya Üniversitesi	Sakarya	2009	65
Selçuk Üniversitesi Teknokent	Selçuk Üniversitesi	Konya	2004	99
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Teknokent	ODTÜ	Ankara	2000	335
Ege Üniversitesi Teknopark	Ege Üniversitesi	İzmir	2014	55
Çukurova Üniversitesi Teknokent	Çukurova Üniversitesi	Adana	2005	72
Pamukkale Üniversitesi Teknokent	Pamukkale Üniversitesi	Denizli	2008	102
Fırat Üniversitesi Teknokent	Fırat Üniversitesi	Elazığ	2009	43
Cumhuriyet Teknokent	Cumhuriyet Üniversitesi	Sivas	2007	26

Teknokent	Üniversite	Kent	Kuruluş	Firma Sayısı
Dicle Teknokent	Dicle Üniversitesi	Diyarbakır	2007	-
Mersin Üniversitesi Teknokent	Mersin Üniversitesi	Mersin	2005	45
Yıldız Teknik Üniversitesi Teknopark	Yıldız Teknik Üniversitesi	İstanbul	2003	356
Bilkent Siberpark	Bilkent Üniversitesi	Ankara	-	211
Ata Teknokent	Atatürk Üniversitesi	Erzurum	2010	56
Ulutek Teknokent	Uludağ Üniversitesi	Bursa	2005	117
Trakya Teknopark	Trakya Üniversitesi	Edirne	2008	14
Antalya Teknokent	Akdeniz Üniversitesi	Antalya	2004	43
Samsun Teknopark	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Samsun	2009	38
Gazi Teknopark	Gazi Üniversitesi	Ankara	2007	106
Ankara Üniversitesi Teknokent	Ankara Üniversitesi	Ankara	2007	72
Kocaeli Üniversitesi Teknopark	Kocaeli Üniversitesi	Kocaeli	2003	86
Düzce Teknopark	Düzce Üniversitesi	Düzce	2010	19
Kahramanmaraş Teknokent	Sütçü İmam Üniversitesi	Kahramanmaraş	2011	22
Tokat Teknopark	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Tokat	2010	24
ATAP	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	2003	86
Boğaziçi Teknopark	Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	2010	23

Teknokent	Üniversite	Kent	Kuruluş	Firma Sayısı
DEPARK	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	2013	137
Erciyes Teknopark	Erciyes Üniversitesi	Kayseri	2005	177
Gaziantep Teknopark	Gaziantep Üniversitesi	Gaziantep	2007	57
GOSB Teknopark	TEFEN Grubu & GOSB	Kocaeli	2003	162
Göller Bölgesi Teknokent	Süleyman Demirel Üniv.	Isparta	2005	22
İstanbul Teknokent	İstanbul Üniversitesi	İstanbul	2011	105
Bilişim Vadisi	TÜBİTAK	Kocaeli	2012	-
OSTİM Teknopark	Ostim	Ankara	2014	-
Teknopark Ankara	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Ankara	2014	-
Teknopark İstanbul	Savunma Sanayii Müsteşarlığı	İstanbul	2009	119
Trabzon Teknopark	KTÜ	Trabzon	2004	51

Türkiye’de Ar-Ge ve teknokent kanunları

2000’li yıllardan itibaren Türkiye Ar-Ge harcamalarına vergisel ve vergi dışı teşviklerini arttırmış ve teşvikler kanunlarla desteklenmiştir.

Vergisel teşvikler; Ar-Ge indirimi, gelir vergisi stopajı, teknopark istisnası, katma değer vergisi (KDV) istisnası, patent ve faydalı modele yönelik kazanç istisnaları olarak sıralanabilir. 01.03.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6676 sayılı Kanunla, 5746 sayılı Ar-Ge Kanunu ile 4691 sayılı Teknokent Kanununda değişiklikler yapılmış ve Ar-Ge faaliyetlerine yönelik desteklerin alanı genişletilmiştir (Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 2016).

En genel teşvik düzenlemeleri 5746 sayılı Ar-Ge Kanununda yer aldığından, mükelleflerin çok büyük bir kısmı bu Kanun çerçevesinde teşvik almaktadır (Tuncer, 2010).

Ar-Ge ve teknoloji geliştirme teşvikleri

Ülkelerin uluslararası seviyede rekabet edebilir bir yapıya sahip olması noktasında Ar-Ge faaliyetlerinin önemi, devletler açısından gün geçtikçe ortaya çıkmaktadır. Kamu ve özel sektör firmaları da Ar-Ge faaliyetlerini arttırmakta, farklılaştırmakta ve buna ilişkin olarak kaynak yaratmak için çalışmalar da bulunmaktadır.

Kurumların Ar-Ge faaliyetlerine yönelik mevzuatımızdaki teşvik ve destekler ile kurumsal Ar-Ge teşvikleri dağınık bir yapı göstermekte olup bu dağınık yapının incelenmesi sonucunda birbirini tamamlayan ya da birbirinden farklılıklar içeren çeşitli düzenlemelerin olduğu görülmektedir (Altaş, 2014).

- Ar-Ge ve teknoloji geliştirme için yasada yer alan teşvikler aşağıdaki gibidir (Altaş, 2014);
- Gümrük vergisi muafiyeti,
- KDV istisnası,
- İndirimli kurumlar vergisi,
- Sigorta primi işveren hissesi desteği,
- Yatırım yeri tahsisi,
- Faiz desteği,
- Gelir vergisi stopajı desteği,
- Sigorta primi işçi hissesi desteği.

Teknokentlerde vergi istisnası ve muafiyeti

Teknoloji geliştirme bölgelerinde yapılan Ar-Ge çalışmalarının teşviki ve artırılması için Vergi Usul Kanunu'nda belirlenen gelir-kurumlar vergisi, gelir stopaj vergisi, kâğıt ve beyannamelere uygulanan damga vergisi ve harçlara ve bölgede üretilen hizmetin veya malın satışından KDV istisnası mevcuttur.

Uygulanan vergi sisteminin dışında teknokent bölgelerinde vergisel olmayan tasarım merkezine sağlanan teşvikler, işletmelere sermaye desteği, sigorta prim teşvikleri mevcuttur (Kayalıdere, 2014).

Gelir vergisi stopajı teşviki

Gelir vergisi stopajı; beyan esasının geçerli olduğu, gelir ve kurumlar vergisine tabi olan bir kazançla ilişkin hasılatın ilgiliye ödenmesi aşamasında belirlenen orandaki kısmının tutulup, vergi dairesine peşin olarak yatırılması ile ilgili bir vergi güvenlik tedbiridir (Kayalidere, 2014).

Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinde çalışan personelin 6676 sayılı Yasa ile birlikte ücretlerinde belirtilen oranda gelir vergisinden istisna olarak değerlendirilmektedir (Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği, 2016: madde 28/b):

- Doktoralı olanlar ile temel bilimler alanlarından birinde en az yüksek lisans derecesine sahip olanlar için %95'i,
- Yüksek lisanslı olanlar ile temel bilimler alanlarından birinde lisans derecesine sahip olanlar için %90'ı,
- Diğerleri için %80'i, bu kapsamda değerlendirilir.

Gelir vergisi stopajı teşvikinin hesaplanmasında, personelin fiilen Ar-Ge, yenilik veya tasarım faaliyetlerine ayırdıkları zamanının toplam çalışma zamanına oranı dikkate alınmaktadır. Fazla mesai dahil, çalışılan süreye ilişkin ücret üzerinden hesaplanan vergi tutarına, öncelikle asgari geçim indirimi uygulanması gerekmektedir. Asgari geçim indirimi mahsubu yapıldıktan sonra kalan gelir vergisi tutarının, personelin eğitim durumuna göre, her bir personel bazında muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden indirilmek suretiyle terkine konu edilebilmektedir (Köprü, 2016).

Damga vergisi istisnası

Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri ile ilgili olarak düzenlenen kâğıtlar 5746 sayılı Kanun gereğince damga vergisinden müstesnadır. Ancak bu müstesna durum bazı istisnaları içermektedir (Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun, 2008: madde 2).

- Destek veren kamu kurumundan veya kanunda belirtilen vakıflardan,
- Teknoloji Geliştirme Merkezi (Tekmer) müdürlüğünden,
- Uluslararası çalışmalarda Türkiye bilimsel ve teknolojik araştırma kurumundan, çalışmanın yenilik veya tasarım olduğunu belirtilen destek karar yazısı veya proje sözleşmesi alınmalıdır.

Ar-Ge ve tasarım faaliyetlerinde istihdam edilen personelin yaptıkları sadece bu görevle ilgili olarak yapılan ödemelerin **kâğıtlarında** (ücret bordrosunda) damga vergisi istisnası uygulanmaktadır. Yarı zamanlı Ar-Ge ve tasarım işinde çalışan personelin damga vergisi istisnası, yarı ücret üzerinden uygulanmaktadır. 5476 sayılı Kanun uyarınca sigortalılar için düzenlenen aylık prim ve hizmet listesi için damga vergisi uygulanmaz.

Bu çerçevede uygulanan damga vergisi istisnası Ar-Ge tasarım ve yenilik faaliyetlerini gösteren işletmelerde uygulanır. Bu amaçla düzenlenecek kâğıtları kapsamaktadır. Vergi dairesine verilecek beyannameler aynı kapsamda değerlendirilmemektedir ve 5746 sayılı Kanun kapsamında olsalar dahi, damga vergine tabi tutulurlar (Arslan, 2016).

Kurumlar vergisi istisnası

Bu bölge faaliyetlerini gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin münhasırın bu bölgedeki yazılım, tasarım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları, 31.12.2023 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden istisnadır (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, 2001: geçici madde 2).

Kurumlar vergisi istisnasının uygulanabilmesi için temel şart, “TGB (Teknoloji Geliştirme Bölgesi) içerisinde Ar-Ge ve yazılım faaliyetinde bulunulması”dır.

Seri üretime konu olan satışların pazarlanmasında lisans, patent gibi gayri maddi haklara isabet eden kısmı, transfer fiyatlandırması esas alınarak uygulanacaktır; diğer kısımlar istisnadan faydalanamayacaktır (Çetin, 2015).

5746 sayılı Kanunda yer alan Ar-Ge indirimi müessesesi, “Ar-Ge harcamalarını” destekler iken; teknopark istisnası, bu bölgede ortaya çıkarılan ürünlerin satışından dolayı oluşan “kazancı” teşvik etmekte ve vergi dışı bırakılmaktadır (Arslan, 2016).

KDV istisnası

Teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyette bulunan yatırımcıların kazançları gelir ve kurumlar vergisinden istisna olduğu süre boyunca, ürettikleri sistem yönetimi, iş uygulamaları, veri yönetimi, uygulamaya yazılımı şeklindeki hizmetleri, KDV’den müstesnadır. Teknokentlerde üretilen yazılımların satışı üzerinden KDV hesaplanmayacaktır (Tuncer, 2010).

Tam istisna kapsamında yapılan satışlarda KDV hesaplanmaz ve yüklenilen KDV indirim konusu yapılıır. İndirim yoluyla giderilemeyen KDV ise vergi dairesinden alınır. Kısmi istisnada ise satış üzerinden KDV hesaplanmaz; ancak daha önceki aşamada yüklenilen KDV’ler indirim konusu yapılamaz. Kısmi istisnada KDV iadesi söz konusu değildir (Değer, 2014).

Teknoloji geliştirme bölgelerinde KDV istisnası 4 şarta bağlanmıştır (Çankır, 2013).

- 1) Kişi:** Teknokentte faaliyette bulunan işletmeler faydalanır.
- 2) Yer:** Bölge içerisindeki üretilen yazılımlara uygulanır.
- 3) Süre:** İstisna uygulamasının bitiş süresi 31.12.2023’tür.
- 4) İçerik:** Sistem yönetimi, veri yönetimi, iş uygulamaları, sektörel, internet, mobil ve askeri komuta kontrol uygulama yazılımlarıyla sınırlıdır.

Ülkemizde teknoparklara uygulanan yasaların karşılaştırılması, hangi istisna veya muafiyetleri içerdiğini gösteren ayrımlar Çizelge 2’de gösterilmiştir. Mevcut yasalar, 5746 Sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetleri Desteklenmesi Kanunu, 4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununa eklenen “Sınai mülkiyet haklarında istisna” başlıklı 5/B maddesi” şeklinde uygulamaya konulmuştur.

Çizelge 2: Yürürlükteki kanunların içerdiği istisna ve indirimleri
aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Arslan, 2016)

TEŞVİK/YASA	5746	4691	SINAI HAK. İSTİSNASI
Ar-Ge indirimi	X		
Tasarım indirimi	X		
Sosyal Güvenlik Kurumu işveren desteği	X	X	
Gelir vergisi istisnası	X	X	
Damga vergisi istisnası	X	X	
Gümrük vergisi istisnası	X	X	X
Ar-Ge'ye dayalı kurumlar vergisii (K.V.) istisnası		X	X
Ar-Ge ye dayalı KDV istisnası		X	X
Yazılıma dayalı K.V. istisnası		X	X
Yazılıma dayalı KDV istisnası		X	
Tasarıma dayalı K.V. ist.		X	

Kaynak:URL-1

Sonuç

Küreselleşen dünyada insanların ihtiyaçları ve üretimleri değişmektedir. Buna paralel olarak üretim mekanizmalarında da değişiklikler görülmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte mevcut sektör hareketlerinde daha hızlı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Uluslararası piyasa ekonomisi de yoğun bir rekabet ortamı ile karşı karşıyadır. Bu yeni rekabet Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla önem vermeyi gerektirmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de araştırma geliştirme faaliyetlerine olan yatırımlara bakıldığında, sürekli yükselen bir eğilim izlemektedir. Türkiye’de Ar-Ge faaliyetlerine çalışmamızda da gösterildiği gibi gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, indirimli kurumlar vergisi, sigorta primi işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsisi, faiz desteği, gelir vergisi stopajı desteği, sigorta primi işçi hissesi desteği gibi ciddi manada teşvikler verilse de, bu teşvikler gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında yetersiz olduğu görülmektedir. Örneğin, 2014 yılı için Türkiye’nin Ar-Ge faaliyetleri için yaptığı harcamanın milli gelire oranı %1.01 iken, bu oran ABD’de %2,74, Japonya’da %3,59, Almanya’da %2,90, Fransa’da %2,26, Finlandiya’da %3,17’dir (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017). Eğer Türkiye kendisinden teknoloji birikimi olarak daha ileride olan bu ülkeler arasındaki farkı kapatmak istiyorsa, Ar-Ge’ye bu ülkelerden daha fazla yatırım yapmalıdır.

Türkiye’deki Ar-Ge faaliyetlerinin büyük bir kısmı teknokent ve teknoparklar aracılığı ile yapılmaktadır. Dünyadaki başarılı diğer Ar-Ge modelleri incelenip, ülkemizin gelişmiş ülkeler kategorisine girebilmesi, dünyadaki teknolojik gelişmelere yön verebilmesi ve ülkemizin hızlı bir şekilde kalkınabilmesi için, bu başarılı modeller ülkemize uyarlanmalıdır.

Kaynaklar

- [1] Araştırma Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun (2008). Kanun No: 5746, Resmi Gazete: 12.03.2008/26814.
- [2] Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2016). Kanun No:6676, Resmi Gazete: 16.02.2016/29797.
- [3] Arslan, C., (2016). *Ar-Ge Tasarım ile Teknokentlerde Vergi ve Muhasebe Uygulamaları*, ÜÇS basım, 31-179-227, Ankara.
- [4] Barlas, Y., (2014). Teknoloji Geliştirme Bölgesinin Yapısal Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 12-13, Eskişehir.
- [5] Çetin, R., (2015). Türkiye'deki Teknokentler ve Teknokentlerin Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi, Haziran *E-Yaklaşım Dergisi*, 270, Ankara.
- [6] Değer, N., (2014). Açıklamalı ve Uygulamalı KDV Kanunu, Yaklaşım Yayıncılık, Temmuz, 259, Ankara.
- [7] Devlet Planlama Teşkilatı, (1989). *Üniversiteler, Araştırma Kurumları ve Endüstri Arasındaki Bağları Geliştirme Projesi*, Ankara.
- [8] Kayalidere, G., (2014). Türkiye'nin Teknoloji Politikalarında Teknoparkların Önemi ve Teknoparklara Yönelik Vergi Avantajları, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 87-89, Ankara.
- [9] Keleş, M.K., (2007). Türkiye'de Teknokentler: Bir Ampirik İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.20, Isparta.
- [10] Köprü, M.Fatih, (2016). Ar-Ge Personel Ücretlerindeki Gelir Vergisi Teşviki, *Ekonomist Dergisi*, Ekim Bülteni, 44, İstanbul.
- [11] Polat, Ç., (2007). Assessment of Technology Development Activities in Turkish Technoparks, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 21-22, İstanbul.
- [12] Sarihan, H., (1998). *Rekabette Basarının Yolu Teknoloji Yönetimi*, Desnet Yayınları, Birinci Baskı, 152-153, İstanbul.

[13] Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu (2001), Kanun No:4691, Resmi Gazete: 06.07.2011/24454.

[14] Tuncer, S., (2010). *Türkiye’de Ar-Ge Teşvikleri ve Uygulaması*, Yaklaşım yayıncılık, 47-49, Ankara.

[15] Tunçay, B., Özcan Mastar, P.,(2015) Türkiye’de Teknoparklara Yönelik Vergi İstisnaları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 43-45, Konya.

İnternet Kaynakları

[1] Altaş, H. E., (2014). Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Mevzuatımızdaki Destek ve Teşvikler ile Kurumsal Ar-Ge Teşvikleri, <http://www.verginet.net/dtt/1/ar-ge-tesvik-mevzuat.aspx> (Erişim Tarihi: 22.01.2014)

[2] Çankır, B., (2013). Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Katma Değer Vergisi İstisnası ve Uygulamaya İlişkin Özellikli Durumlar,http://www.vergidegundem.com/documents/10156/1482911/Ekim2013_makale3.pdf (Erişim Tarihi: 01.10.2013)

[3] Organisation for Economic Co-operation and Development, (2017). Statistics website, Science, Technology and Patents section, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PATS_IPC (Erişim Tarihi : 01.03.2017)

[4] Törel, M., (1991). Dünyada ve Türkiye’de Teknoparklar, <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10684.pdf> (Erişim Tarihi: 05.07.2010).

[5] Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Derneği, (2015). Türkiyede Teknoparklar, <http://tgbd.org.tr/WebContent/WebContent/4707> (Erişim Tarihi: 01.05.2015).

[6] URL-1 www.maligundem.com/gundem/haberdetay/

İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği

Mukaddes MUTLU ONUK¹
Uğur TEKİN²

Geliş tarihi / Received: 11.06.2017

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form:10.07.2017

Kabul tarihi / Accepted: 25.08.2017

Öz

Bu araştırmada, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın örneklemi, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinin Eyüp ilçesinde öğrenim gören ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin olduğu okullardan seçilen 747 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler, öğrencilerin anne-baba tutumlarını incelemek amacıyla Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen, Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan Anne-Baba Tutum Ölçeği ve sosyal beceri düzeylerini incelemek amacıyla Avcıoğlu (2007) tarafından geliştirilen Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) dir. Araştırmada elde edilen verilerle ilgili yapılan analizler için PASW 20 programı kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri ile anne-baba tutumları arasında psikolojik özerklik boyutunda anlamlı bir ilişki vardır. Anne-babanın evli olması ile öğrencinin psikolojik özerklik boyutunda anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin ve babanın eğitim durumuna göre, ortaokul ve üniversite mezunu olanların arasında üniversite mezunu olanların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Öğrencinin cinsiyetine göre ise kızların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer taraftan anne-babanın ekonomik durumuna, boşanmış olmasına ve öğrencinin kardeş sayısına göre anlamlı bir ilişki bulunamamış olup anne-baba tutumu olarak ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından da anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyalleşme, sosyal beceri, anne-baba tutumu, aile

¹ İAÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Adnan Kahveci mah. Harbiye cad. No.13 F Blok D.6 Beylikdüzü/İST. e-mail: mukaddes.mutlu@hotmail.com

²Prof. Dr., İAÜ Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı. e-mail: ugrurtekin@aydin.edu.tr

Analyzing the social skills of primary school students aged 10-13 in terms of mother-father attitudes: The example of Eyüp district

Abstract

The target of this research is to analyze the social skills of primary school students aged 10-13 in terms of mother-father attitudes. The sampling of the research consists of 747 students chosen among 10-13 aged students who are being educated at the primary schools in Eyüp district, Istanbul, in 2015-2016 educational year. The scales used in the research are: The Parenting Style Scale which was developed by Lamborn at al. (1991) and adapted to Turkish by Yılmaz (2000), to analyze the students' mother-father attitudes, and Social Skills Evaluation Scale which was developed by Avcıoğlu (2007), to analyze students' social skill levels. In addition, PASW 20 program was used for analyzing the data that is obtained in the research. The result of the research shows that there is a meaningful relation between the social skills of primary school students who are between the ages of 10-13 and mother-father attitudes in the psychological autonomy dimension. A meaningful relation was found between the marital status of mother-father and the psychological autonomy dimension of the student. With respect to the educational status of mother and father, a meaningful difference was determined between secondary school and university graduates on behalf of the university graduates. With respect to the gender of the students, a meaningful difference was determined on behalf of the girls. On the other hand, there was no meaningful relation determined on the aspects of mother-father's economic status, mother-father being divorced and the number of sister-brother that a student has as well as mother-father's attitude in terms of being negligent, authoritarian, permissive and democratic parents.

Keywords: *Socialization, social skills, parenting style, family*

Giriş

Doğumdan itibaren insanlar büyüdükçe çevresiyle daha fazla vakit geçirmeye ve toplumsallaşmaya başlar. Zamanla içlerinde buldukları gruba özel kurallar koyup düzenlemeler yaparak, topluluk halinde yaşamaya, bu kurallar ve düzen çerçevesinde hareket etmeye başlamışlardır. Topluluğun bir düzenle birlikte sosyalleşme ihtiyacı, diğer toplumlarla iletişime geçmeyi beraberinde getirmektedir.

Çocuk dünyaya geldikten sonra ilk önce ailesiyle etkileşim içine girer. Toplumsallaşma yolundaki ilk adımını ailede atar. Bu sebeple ailenin çocuk üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Özyürek ve Şahin (2015)'e göre, ailenin çocuk hayatında sosyal bir birey olmada ve sosyal becerilere sahip olarak büyümede en etkili konumda olmasının sebebi, sosyal becerilerin edinildiği ilk yapının aile olmasından kaynaklıdır.

Anne-baba tutumu

Çocuk, anne ve babasının tavır ve davranışlarını görerek, kendine model alarak öğrenir ve gördüklerini uygulamaya geçirir. Ailenin çocuğa karşı sergilediği tutum, çocuğun benliğine olumlu ya da olumsuz etki eder. Kaya (1997)'ya göre, ebeveyn tutumları dört kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar, **demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu ve ilgisiz tutumdur.**

Anne-baba tutumunun çeşitlerinin çocuğa etkisi

Ailenin sergilediği demokratik tutum, çocuğa olumlu olarak yansır. Demokratik tutumu benimseyen ailelerin çocukları, başkalarına güvenen, özgüvenli ve aktif bireylerdir.

Otoriter anne-baba tutumunu sergileyen aileler baskıcıdır. Bu çocuklar kendini iyi ifade edemez, duygu ve düşüncelerini yansıtamaz. Anne-babanın emrinde büyüyerek pasif, özgüveni düşük ve başkalarının kontrolüne muhtaç olur.

Aşırı koruyucu tutum uygulanan aile ortamında çocuklar, korunarak ve kontrol altında tutularak yetiştirilirler. Yorulmalarına bile fazla izin verilmez. Anne ve babaları onlar için atılacak her adımı düşündüğünden, çocukları düşünme becerilerini kazanamaz.

İlgisiz tutumu benimseyen aile yapıları, çocuklarını ilgi ve destek anlamında yoksun bıraktıklarından dolayı çocuk, ait olma duygusu yaşayamaz. Sorunlarını doğru ya da yanlış yollarla kendi çözmeye çalışır. Okul hayatında “problem çocuk” olarak adlandırılabilir.

Sosyal beceri ve sosyal beceriyi etkileyen faktörler

Kişinin, toplumun bir halkası olduğunun farkına varması ve mesuliyetlerini gerekli şekilde yapması için sosyal becerileri edinmesi gerekir (Genç, 2005). Çocuğun hayatını kolaylaştıran sosyal beceriler literatür incelendiğinde 5 grup altında toplandığı görülmektedir. Bunlar; **akranla ilişkili beceriler, kendini kontrol etme becerileri, akademik beceriler, uyum becerileri ve atılganlık becerileridir.**

Çocuğun içinde büyüdüğü ailenin demografik özelliklerinin sosyal beceriler üzerindeki etkisi kaçınılmazdır (Özabacı, 2006). Bu açıdan bakıldığında ebeveynlerin eğitim seviyeleri, maddi durumları ve çocuğun içinde bulunduğu çevresel faktörleri, sosyal beceriyi değerlendirirken ele almak gerekir. İçinde büyüdüğü çevre, çocuğa nasıl davranacağını, nasıl düşüneceğini ve nasıl iletişime geçeceğini öğretir. Çocuğun kendinden önce veya sonra dünyaya gelen kardeşe kuracağı iletişim ve ilişki üzerinde de çevrenin etkisi vardır.

Anne-babanın çocuğa sergilediği tutumun da çocuğun edineceği sosyal beceri üzerinde etkisi oldukça önemli bir alana sahiptir. Ebeveynlerin çocuğa verdiği sorumluluklar, yetiştirme tarzları, kurallara bakış açıları, çocuğa karşı güvenleri, çocuğun kendini ifade etmesine izin vermeleri, anne-babanın tutumuna göre farklılık gösterdiğinden, çocuğun sosyal beceri düzeyi de farklılık göstermektedir. Bu sebeple anne-baba tutumlarının sosyal beceri üzerindeki etkisini araştırmak gerektiğinden, bu bilgiler ışığında yapılan bu araştırmada, ailenin sergilediği tutumun, çocuğun sosyal becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki 747 öğrenci ile tarama modeline uygun olarak düzenlenen çalışmada, veri toplama araçları olarak Anne-Baba Tutum Ölçeği, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılması planlanmaktadır. Anne-Baba Tutum Ölçeği 26 madde ve 3 faktörden, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ise 69 madde ve 12 kısımdan oluşmaktadır.

Ölçeklerin her bir kısmı değerlendirilirken, öğrencilerin ve öğretmenlerin ölçeklere verdikleri cevaplara göre her bölümden aldıkları toplam puanlar hesaplanmıştır. Ölçekler, öğrencilere ve öğretmenlere bireysel veya grup halinde uygulanmıştır. Ölçekler için gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra öğrencilerin yirmi dakikada ölçekleri doldurması istenmiştir. Süre sonunda öğretmenlerden öğrencileri hakkında dolduracakları ölçek verilirken gözlemlerini ölçek aracılığı ile paylaşmaları istenmiştir, öğretmen ve öğrencinin doldurduğu ölçeklerden elde edilen verilerin analizleri için PASW 20 programı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular bu kısımda paylaşılmıştır.

Birinci hipoteze ait bulgular

Araştırmanın ilk hipotezi olan “İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ile **anne-baba tutum boyutları** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu için istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği

Tablo 1: İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerin sosyal becerileri boyutları ve anne-baba tutum boyutları açısından farklılaşma durumu için yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları

	Kabul/İlgi	Psikolojik Özerklik	Kontrol/Denetim	Temel Sosyal Beceriler	Temel Konuşma Becerileri	İleri Konuşma Becerileri	İlişkiyi Başlatma Becerileri	İlişkiyi Sürdürme Becerileri	Grupla İş Yapma Becerileri	Duygusal Beceriler	Kendini Kontrol Etme Becerileri	Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri	Sonuçları Kabul Etme Becerileri	Yönerge Verme Becerileri	Bilişsel Beceriler
Psikolojik Özerklik	-.082*														
Kontrol/Denetim	.225*	-.072													
Temel Sosyal Beceriler	.067	.104*	.102*												
Temel Konuşma Becerileri	.083*	.059	.077*	.753*											
İleri Konuşma Becerileri	.027	.125*	.057	.841*	.697*										
İlişkiyi Başlatma Becerileri	.052	.085*	.055	.788*	.675*	.781*									
İlişkiyi Sürdürme Becerileri	.039	.085*	.065	.824*	.672*	.803*	.847*								
Grupla İş Yapma Becerileri	.040	.111*	.075*	.767*	.667*	.765*	.783*	.827*							
Duygusal Beceriler	.032	.118*	.021	.667*	.583*	.637*	.662*	.685*	.731*						
Kendini Kontrol Etme Becerileri	.017	.091*	.035	.724*	.570*	.761*	.711*	.785*	.750*	.644*					
Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri	.042	.099*	.019	.705*	.573*	.694*	.681*	.721*	.700*	.654*	.697*				
Sonuçları Kabul Etme Becerileri	.044	.077*	.039	.666*	.510*	.706*	.651*	.736*	.666*	.553*	.776*	.679*			
Yönerge Verme Becerileri	.041	.084*	.107*	.767*	.680*	.734*	.718*	.782*	.781*	.692*	.714*	.720*	.701*		
Bilişsel Beceriler	.025	.119*	.065	.778*	.637*	.779*	.749*	.817*	.804*	.707*	.784*	.753*	.735*	.842*	
SBO Toplam Puanı	.047	.115*	.068	.909*	.764*	.884*	.875*	.918*	.897*	.796*	.856*	.810*	.790*	.869*	.904*

Genel olarak sosyal beceriler dikkate alındığında, öğrencilerin sosyal becerileri ile arasında anlamlı ilişkili olan tek anne-baba tutum boyutu psikolojik özerklidir ($r=0.115, p<.05$). Bu açıdan, iki değişken arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, anne-baba tutum boyutu olarak psikolojik özerklik düzeyi arttıkça öğrencilerin sosyal becerileri de artış göstermektedir.

İkinci hipoteze ait bulgular

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ve anne-baba tutum boyutları, anne-babanın **ekonomik durumuna** göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir. Anlamlı farkın var olduğu durumlarda, hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için post-hoc testi olarak Scheffe kullanılmıştır.

Anne-babaları **farklı ekonomik düzeyde** olan öğrencilerin **kabul/ilgi** puanları anlamlı fark göstermektedir; ($F(2,742)=8.140, p<.05$). Hangi ekonomik düzeyler arasında anlamlı fark olduğunu bulmak için yapılan post-hoc analizleri sonucunda düşük ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin kabul/ilgi düzeylerinin ($\bar{X}=27.12, SS=5.18$), orta düzey ($\bar{X}=29.29, SS=4.08$) ve yüksek düzeyde ($\bar{X}=30.51, SS=3.31$) olanlardan daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin kabul/ilgili puanları da yüksek olan gruptan daha düşüktür.

Ebeveynleri **farklı ekonomik düzeye** sahip olan öğrencilerin **psikolojik özerklik** puanları arasında anlamlı bir fark görülmektedir; ($F(2,742)=7.392, p<.05$). Ekonomik düzeyler arasındaki anlamlı farkı tespit etmek amacıyla yapılan post-hoc analizine göre düşük ekonomik düzeye sahip öğrencilerin psikolojik özerklik düzeylerinin ($\bar{X}=9.70, SS=4.46$), orta ekonomik düzeye sahip öğrencilerden ($\bar{X}=22.84, SS=4.67$) ve yüksek ekonomik düzeye sahip öğrencilerden ($\bar{X}=22.99, SS=4.37$) daha düşük olduğu görülmüştür.

Temel konuşma becerileri puanı incelendiğinde anne-babası **farklı ekonomik düzeye** sahip olan öğrencilerle aralarında anlamlı bir farklılık görülmektedir; ($F(2,742)=3.150, p<.05$). Hangi ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir fark olduğunu bulmak için yapılan post-hoc analizleri sonucunda düşük ekonomik düzeye sahip öğrencilerin temel konuşma

becerileri ($\bar{X}=13.36, SS=4.17$), ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerden ($\bar{X}=15.31, SS=4.63$) daha düşük olduğu görülmüştür.

Genel sosyal beceriler puanına bakıldığında benzer şekilde ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin anne-babalarının **ekonomik durumuyla** aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır; $F(2,742)=1.156, p>.05$.

Üçüncü hipoteze ait bulgular

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ve anne-baba tutum boyutları, **annenin eğitim durumuna** göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir.

Genel olarak **sosyal beceriler** dikkate alındığında, **annesi farklı eğitim düzeyine** sahip öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir; ($F(5,734)=3.431, p<.05$). Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sosyal beceriler puanının ($\bar{X}=277.28, SS=63.01$), annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin puanından ($\bar{X}=249.70, SS=62.19$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Annenin eğitim düzeyi ortaokuldan üniversiteye yükseldikçe öğrencinin sosyal becerisi de artış göstermektedir.

Dördüncü hipoteze ait bulgular

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri** ve anne-baba tutum boyutları, **babanın eğitim durumuna** göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir.

Genel olarak, **babası farklı eğitim düzeyine** sahip olan öğrencilerin **sosyal beceriler** puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir; ($F(5,730)=3.783, p<.05$). Hangi eğitim düzeyleri arasında farklılık olduğunu bulmak için yapılan Tek Faktörlü ANOVA testi sonucunda, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin sosyal beceriler puanı ($\bar{X}=247.93, SS=58.62$), babası üniversite mezunu olan öğrencilerin sosyal beceriler puanından ($\bar{X}=272.43, SS=63.73$) daha düşük olduğu görülmektedir. Babanın eğitim düzeyi ortaokuldan üniversiteye doğru yükseldikçe öğrencinin sosyal becerisi de artış göstermektedir.

Beşinci hipoteze ait bulgular

“Anne-babası demokratik, ihmalkâr, otoriter ve müsamahakâr **tutum** sergileyen ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerin **sosyal beceri** puanları arasında anlamlı fark bulunmakta mıdır?” sorusu için anlamlı bir fark olup olmadığı, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile test edilmiştir.

Tablo 2: İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin öğrencinin anne-babasının ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından farklılaşma durumu için yapılan tek faktörlü varyans analizi (Tek faktörlü ANOVA) sonuçları

Sosyal Beceri	Anne-Baba Tutumu	N	Ort.	Std. Sapma	Sosyal Beceri	Anne-Baba Tutumu	N	Ort.	Std. Sapma
Temel Sosyal Becerileri	İhmalkâr	267	47,57	11,80	Duygusal Becerileri	İhmalkâr	267	21,67	6,24
	Otoriter	150	50,18	12,11		Otoriter	150	21,67	6,58
	Müsamahakâr	159	49,28	11,98		Müsamahakâr	159	21,84	6,14
	Demokratik	171	50,80	11,26		Demokratik	171	22,16	5,90
	Toplam	747	49,20	11,83		Toplam	747	21,82	6,21
Temel Konuşma Becerileri	İhmalkâr	267	14,72	3,99	Kendini Kontrol Etme Becerileri	İhmalkâr	267	21,97	6,34
	Otoriter	150	15,28	4,42		Otoriter	150	22,17	6,50
	Müsamahakâr	159	15,43	5,96		Müsamahakâr	159	22,10	6,23
	Demokratik	171	15,55	3,83		Demokratik	171	22,70	7,46
	Toplam	747	15,18	4,53		Toplam	747	22,21	6,61
İleri Konuşma Becerileri	İhmalkâr	267	18,13	4,87	Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri	İhmalkâr	267	14,55	3,92
	Otoriter	150	18,81	5,48		Otoriter	150	14,79	4,29
	Müsamahakâr	159	18,43	5,13		Müsamahakâr	159	15,16	3,34
	Demokratik	171	18,73	5,07		Demokratik	171	14,87	3,91
	Toplam	747	18,47	5,10		Toplam	747	14,80	3,88
İlişkiyi Başlatma Becerileri	İhmalkâr	267	18,43	5,28	Sonuçları Kabul Etme Becerileri	İhmalkâr	267	11,10	3,23
	Otoriter	150	18,63	6,24		Otoriter	150	11,21	3,34
	Müsamahakâr	159	18,55	6,37		Müsamahakâr	159	11,36	3,06
	Demokratik	171	19,13	5,48		Demokratik	171	11,57	3,07
	Toplam	747	18,65	5,76		Toplam	747	11,29	3,18
İlişkiyi Sürdürme Becerileri	İhmalkâr	267	22,88	5,69	Yönerge Verme Becerileri	İhmalkâr	267	15,11	4,10
	Otoriter	150	23,21	6,26		Otoriter	150	15,55	4,40
	Müsamahakâr	159	23,11	6,00		Müsamahakâr	159	15,04	4,37
	Demokratik	171	23,94	7,05		Demokratik	171	16,11	3,95
	Toplam	747	23,24	6,20		Toplam	747	15,41	4,20

İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği

Grupla İş Yapma Becerileri	İhmalkâr	267	25,36	8,79	Bilişsel Beceriler	İhmalkâr	267	22,03	6,21
	Otoriter	150	26,30	9,54		Otoriter	150	22,58	6,85
	Müşamahakâr	159	26,55	9,71		Müşamahakâr	159	21,84	6,85
	Demokratik	171	26,85	8,37		Demokratik	171	22,86	6,55
	Toplam	747	26,14	9,06		Toplam	747	22,29	6,56
SBO Toplam Puanı	İhmalkâr	267	253,53	60,79	SBO Toplam Puanı	İhmalkâr	267	253,53	60,79
	Otoriter	150	260,37	64,58		Otoriter	150	260,37	64,58
	Müşamahakâr	159	258,69	62,49		Müşamahakâr	159	258,69	62,49
	Demokratik	171	265,27	59,07		Demokratik	171	265,27	59,07
	Toplam	747	258,69	61,59		Toplam	747	258,69	61,59

Farklı anne-baba tutumu uygulanan öğrencilerin sosyal beceri puanları yalnız temel sosyal beceriler alt boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir ($F(3,746)=3,107, p<.05$). Gruplar arası anlamlı farklılık görülen bu alt boyutta hangi grupların farklılık gösterdiğini bulmak için yapılan post-hoc testinde ihmalkâr ve demokratik anne-baba tutumu gören öğrencilerin puanlarının farklılaştığı, demokratik anne-baba tutumunu tecrübe eden öğrencilerin temel sosyal becerilerinin ($\bar{X}=50,80,SS=11.26$) ihmalkâr anne-baba tutumu gören ($\bar{X}=47.57,SS=11.80$) öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Toplam sosyal beceriler $F(3,746)=1.315, p>.05$ bakımından da benzer şekilde aralarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Altıncı hipoteze ait bulgular

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları**, öğrencinin **cinsiyetine göre** anlamlı fark göstermekte midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, bağımsız gruplar için t-testi ile incelenmiştir.

Genel olarak, öğrencilerin **sosyal beceriler** puanlarının **cinsiyete göre** anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir; ($t(744)=4.961, p<.05$). Öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal beceri ve anne-baba tutumu puanlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t-test sonuçlarına göre, kız öğrencilerin sosyal beceriler puanı ($\bar{X}=269.66,SS=58.00$) erkek öğrencilerin sosyal beceriler puanından ($\bar{X}=247.63,SS=63.16$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yedinci hipoteze ait bulgular

“İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri ve anne-baba tutum** boyutları, öğrencinin **kardeş sayısına göre** anlamlı fark göstermekte

midir?” sorusu için anlamlı farklılık gösterip göstermediği, tek faktörlü varyans analizi (Tek Faktörlü ANOVA) ile incelenmiştir.

Hiç kardeşi olmayan öğrencilerin psikolojik özerklik puanı ($\bar{X}=24.31, SS=4.18$), iki kardeşi olan öğrencilerin psikolojik özerklik puanından ($\bar{X}=22.37, SS=4.67$) ve dört ve üstü kardeşi olan öğrencilerin psikolojik özerklik puanından ($\bar{X}=21.69, SS=5.11$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir kardeşi olan öğrencilerin duygusal beceriler puanı ($\bar{X}=22.79, SS=6.13$), üç kardeşi olan öğrencilerin duygusal beceriler puanından ($\bar{X}=20.60, SS=6.18$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencinin kardeş sayısının tüm sosyal beceriler puanı $F(4, 742)=1.496$, $p>.05$ dikkate alındığında aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Sekizinci hipoteze ait bulgular

“Anne-babası **boşanmış olan ve evli olan** ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin **sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu için anne-babası boşanmış olan ($n=59$) ve evli olan ($n=686$) öğrencilerin sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile incelenmiştir.

Boşanmış ailelerde anne-baba tutum boyutu olarak **kontrol/denetim boyutu** ile **grupla iş yapma becerileri** ($r=-0.266, p<.05$) arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı gözlemlenmektedir. Benzer şekilde, aynı tabloda **kontrol/denetim boyutu** ile **saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri** ($r=-0.391, p<.05$) arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. Bu bilgiye göre, boşanmış ailelerde anne-babanın uyguladığı kontrol/denetim boyutu arttıkça öğrencinin grupla iş yapma becerilerinde ve saldırgan davranışlarla başa çıkma becerilerinde azalma olduğunu görülmektedir.

Anne-babası evli ve birlikte yaşayan öğrencilerin psikolojik özerklik puanları ile sosyal beceri puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r=0.107, p<.05$). Bu sonuca göre anne-babası evli olan ve birlikte yaşayan öğrencilerde psikolojik özerklik arttıkça sosyal beceriler de anlamlı bir artış göstermektedir.

Diğer yandan **anne-babası evli olan öğrencilerin kabul/ilgi boyutu ile temel konuşma becerileri** ($r=0.086, p<.05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Psikolojik özerklik boyutunda, temel sosyal beceriler

($r=0.101$, $p<.05$), ileri konuşma becerileri ($r=0.105$, $p<.05$), ilişkiyi başlatma becerileri ($r=0.085$, $p<.05$), ilişkiyi sürdürme becerileri ($r=0.080$, $p<.05$), grupta iş yapma becerileri ($r=0.095$, $p<.05$), duygusal beceriler ($r=0.111$, $p<.05$), saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri ($r=0.081$, $p<.05$), yönerge verme becerileri ($r=0.090$, $p<.05$) ve bilişsel beceriler ($r=0.112$, $p<.05$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kontrol/denetim boyutunda ise, temel sosyal beceriler ($r=0.105$, $p<.05$) ve yönerge verme becerileri ($r=0.087$, $p<.05$) ile arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Sonuç ve tartışma

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki öğrencilerle anne-baba tutum boyutu ve sosyal beceriler üzerine yapılan araştırmanın sonucunda, öğrencilerin sadece psikolojik özerklik boyutundaki anne-baba tutum boyutuyla sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı gözlemlenmektedir. Anne-baba ne kadar psikolojik özerklik tutumunu benimserse çocuğun sosyal becerilerinde de o denli artış görülmektedir. Bu bulgulardan farklı olarak, Toktamış (2008)'ın sosyal beceri ve anne-baba tutumu üzerine yaptığı çalışmada erinlik dönemindeki kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda daha fazla puan aldığı bulunmuş olup psikolojik özerklik boyutunda ise istatistiksel bir anlam elde edilmemiştir. Bu durum, örneklemin ve araştırma yapılan yılın farklılığıyla açıklanabilir.

Anne-babanın ekonomik durumu baz alındığında, anne-baba tutum boyutu açısından kabul/ilgi ve psikolojik özerklik boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık ile sonuçlanırken, öğrencilerin toplam sosyal becerileri ile ailenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu bilgilerin aksine, Yurdakavuştu (2012)'nin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile ailenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişkinin varlığının test edildiği çalışmasının sonucunda, düşük ekonomik duruma sahip olan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanı, orta ve yüksek ekonomik duruma sahip ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanından daha düşük bulunması, veri toplama araçlarının farklı olması ile yorumlanabilir.

Annenin eğitim durumu açısından bakıldığında, ilköğretim 10-13 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinin psikolojik özerklik boyutundaki anne-baba tutumunda, okuryazar olmayan anneler ile lise mezunu olan anneler arasında, lise mezunu olanların lehine sonuçlanırken, öğrencinin toplam sosyal becerileri bakımından annenin eğitim durumunun üniversite mezunu olması, ortaokul mezunu olmasından daha olumlu sonuçlanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen verileri destekler nitelikte, Toktamış (2008)'ın çalışmasında, erinlik döneminde bulunan öğrencilerin annelerinin eğitim durumu ile anne-baba tutumları arasında sadece psikolojik özerklik bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre okuma yazma bilmeyen anneler ile lise, yüksekokul ve üniversite mezunu anneler arasında lise, yüksekokul ve üniversite mezunu olan annelerin psikolojik özerklik puanı açısından daha olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan farklı olarak, Yurdakavuştu (2012)'nin yaptığı çalışmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiş olması örneklemin farklılığı ile açıklanabilir.

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki öğrencilerin anne-baba tutum boyutu ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, toplam sosyal beceriler ile babanın eğitim durumu arasında babanın ortaokul ve üniversite mezunu olduğu grupta, üniversite mezunu olanların lehine sonuçlanmıştır.

İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri anne-babasının ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından yalnız temel sosyal beceriler bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. İhmalkâr anne-baba tutumu sergileyen öğrencilerin temel sosyal becerileri, demokratik anne-baba tutumu sergileyenlere oranla daha düşük bulunmuştur.

İlköğretim 10-13 yaş aralığındaki öğrencilerin cinsiyeti ile anne-baba tutum boyutu olarak kontrol/denetim boyutunda ve toplam sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kız öğrenciler, anne-baba tutumu olarak kontrol/denetim boyutunda ve toplam sosyal becerilerde erkeklere oranla daha yüksek puan elde etmiştir. Benzer şekilde, Aktı (2011)'nin 821 adet sekizinci sınıf öğrencisiyle yaptığı sosyal beceri

düzeyleri ile cinsiyet arasındaki ilişkinin test edildiği araştırmada, kızlar ile erkekler arasındaki grupta kızların lehine sonuçlanmıştır. Bu sonuç yapılan çalışmayı destekler niteliktedir.

Analiz sonuçlarına göre, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin anne-baba tutum boyutu ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, toplam sosyal beceriler ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Anne-baba tutumunda psikolojik özerklik boyutunda hiç kardeşi olmayan öğrencilerle, iki kardeşi olanlar arasında, hiç kardeşi olmayanların lehine; hiç kardeşi olmayanlarla, dört ve üstü kardeşi olanlar arasında, hiç kardeşi olmayanların lehine sonuçlanmıştır. Çalışmada elde edilen bulguları destekler nitelikte olarak, çocuğa tanınan psikolojik özerkliğin artmasıyla koruyucu anneliğin azaldığı düşünülmekte olduğundan Sarı (2007)'nin yaptığı araştırmada, aşırı koruyucu annelik alt boyutunda, bir çocuğu olan ebeveynlerin, üç ve daha fazla çocuğu olan ebeveynlere göre daha düşük puan aldığı görülmüştür.

Analizlerden elde edilen verilere göre, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri ve anne-baba tutum boyutları, öğrencinin anne-babasının boşanmış olması açısından anlamlı bir ilişki göstermemekle birlikte, anne-babasının evli olması açısından ise sadece psikolojik özerklik boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermektedir. Bu bulgulardan farklı olarak, Uzun (2013)'un anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocuklarda depresyon ve sosyal becerilerin değerlendirildiği araştırmasında, depresyonun çocuğun ailesinin boşanmış ya da boşanmamış olmasıyla doğrudan ilgili olduğundan bahsetmektedir. Uzun (2013)'a göre, boşanmış ailelerde çocukta görülen depresyon ihtimalinin daha yüksek olması beklendiğinden, sosyal becerilerinin de olumsuz etkileneceğini ifade etmektedir.

Yapılan analiz sonuçlarında, ilköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerileri, anne-babasının ihmalkâr, otoriter, müsamahakâr ve demokratik tutum sergilemesi açısından, yalnız temel sosyal beceriler bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. İhmalkâr anne-baba tutumu sergileyen öğrencilerin temel sosyal becerileri, demokratik anne-baba tutumu sergileyenlere oranla daha düşük bulunmuştur. Bu bilgilerin aksine, Sezer ve arkadaşlarının (2013)'nin, "bir ilköğretim okulu 4. 5. ve

6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne-baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi” konusunda yaptığı çalışmada, ebeveynleri otoriter tutum sergileyen çocukların saldırganlık puanlarının, demokratik tutum sergileyenlerden daha fazla bulunması, veri toplama araçlarının farklılığından olabileceğini düşündürmektedir.

Kaynaklar

[1] Avcıoğlu, H., (2007). Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (4-6 Yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 87-101.

[2] Aktı, S., (2011). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

[3] Genç, S. Z., (2005). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 41-54.

[4] Kaya, M., (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.

[5] Özabacı, N., (2006). Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(16), 163-179.

[6] Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F., (2015). Anne-Çocuk İlişkisinin ve Baba Tutumlarının Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışları Üzerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 161-174.

[7] Sarı, E., (2007). Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

[8] Sezer, A., Kolaç, N. ve Erol, S., (2013). Bir İlköğretim Okulu 4. 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne-Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler ile İlişkisi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 184-190.

[9] Toktamış, A., (2008). Erinlik Dönemi Öğrencilerin Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

[10] Uzun, Ç., (2013). Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocuklarda Depresyon ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

[11] Yılmaz, A., (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.

[12] Yurdakavuştu, Y., (2012). İlköğretim Öğrencilerinde Duygusal Zekâ ve Sosyal Beceri Düzeyleri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

İşletmelerde dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisi ve bir uygulama

Sabina MANSUROVA*¹
Salih GÜNEY²

Geliş tarihi / Received: 15.07.2017

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 18.08.2017

Kabul tarihi / Accepted: 25.08.2017

Öz

Evrensel olguların tüm hayatımıza hâkim olduğu günümüzde birçok işletme, yaşamını sürdürmek için örgütsel değişime ayak uydurmak zorundadır. Bu ayak uydurma prosesinde işletmelerin sahip oldukları liderlik tarzları ve kurum kültürleri önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü başarılı olmak isteyen işletmeler güçlü ve etkili bir örgüt kültürüne sahip olmalıdırlar. Güçlü bir örgüt kültürü ise ancak liderlik olgusuyla mümkündür. Bu çalışmanın amacı, dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisini incelemektir. Bu amaçla 107 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde istatistiksel, güvenilirlik ve korelasyon analizlerine başvurulmuştur. Ulaşılan sonuçlar, dönüşümcü liderlik davranışlarının örgütsel kültürü büyük ölçüde etkilediğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, dönüşümcü liderlik, kültür, örgüt kültürü

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi

² Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi İşletme Bölümü, Yönetim-Organizasyon (ve Davranış Bilimleri), e-mail: salihguney@aydin.edu.tr

The impact of transformational leadership behavior on organizational culture and an organization example

Abstract

Nowadays, when global events are dominant in all our lives, many organizations have to keep up with the organizational change in order to survive. Leadership and corporate culture take important place in this process because the business that wants to succeed is required to have a strong and effective organizational culture. A strong organizational culture, on the other hand, is only possible with the existence of the leadership phenomenon. The aim of this thesis is to examine the effect of transformational leadership behavior on organizational culture. For this purpose, 107 people were questioned. Statistical, reliability and correlation analyses were used in the evaluation of the survey results. The results show that the transformational leadership behaviors have a great effect on organizational culture.

Keywords: *Leadership, transformational leadership, culture, organizational culture*

Giriş

İşletmelerde dönüşümcü **liderlik tarzı ve örgüt kültürü**, son zamanlarda birçok bilim insanının ilgisini çekmekte ve üzerinde en çok tartışılan kavramlar arasında yer almaktadır. Küreselleşme, bilgi, iletişim, teknolojinin hızla değişmesi ve gelişmesi, bu iki olgunun önemini daha da arttırmıştır. Çünkü örgütlerin büyümeleri ve yapılarının genişleyerek karmaşıklaşması, örgüt kültürünün varlığını ve liderliği zorunlu kılmaktadır.

Örgütsel kültür ve liderlik bir birini bütünleyen, iç içe geçen iki olgudur. Güçlü ve bilinçli örgüt kültürünün oluşmasında ve devam ettirilmesinde, dönüşümcü liderlere önemli görevler düşmektedir. Bu çalışmada da liderlik ve örgütsel kültür arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Çalışma ile işletmelerde **dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisini** tespit etmek amaçlanmıştır.

Liderlik

Liderlik konusu, eski çağlardan günümüze kadar pek çok yazarın ilgisini çekmiştir. Her yazar, liderliği farklı şekilde tanımlamaktadır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır: Liderlik, toplumu oluşturan insanları bir araya getirip, belirlenmiş hedeflere doğru harekete geçirme becerisidir (Güney, 2012) veya izleyenlerin işlerini daha iyi yapmaları için enerji verme ve yönlendirme sürecidir (Erdoğan, 2007). Bir başka ifade ile liderlik, insanları etkileme gücüdür. Kısaca, bir işi diğer insanlara baskı yapmadan yaptırma yeteneğidir (Evtikhov, 2007).

Bu bilgiler doğrultusunda liderliği, grup amaçlarını başarmak için, takipçilerin çalışmalarını ve eylemlerini teşvik etme, yönlendirme ve onları etkileme yeteneği olarak tanımlamak mümkündür.

Dünyadaki toplumsal, bilimsel, teknolojik gelişmeler, bilinmeyen bir geleceğe hazırlanmak, farklı, yenilikçi ve heyecanlı bir liderliği gerekli kılmaktadır. Örgütlerin ve toplumun bu globalleşen ortamda izleyecekleri yolun ne olması gerektiğine karar verecek liderlere ihtiyacı vardır.

Liderlik konusunda geliştirilen kuramlar

Liderlik konusunun araştırmaları uzun bir geçmişe sahip olup birçok bilim insanının ilgisini çekmiştir. Yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Liderlik konusunda geliştirilen kuramları: **Büyük adam kuramı, özellikler kuramı, davranışsal, durumsal ve modern kuramlar** olarak ayrı başlık altında tek tek inceleyelim.

Büyük adam kuramı: Liderlik konusuyla ilgili ilk çalışmalar “büyük adam” kuramı olarak isimlendirilmektedir. Bu kurama göre iş dünyasındaki başarılar maddesel şeylerden değil, liderlerin doğuştan sahip olduğu özelliklerden kaynaklanmaktadır. Bu kuramı savunan bilim insanları, “Dünya tarihi büyük adamların tarihinden ibaret olduğunu ve kitlelerinin bu adamlara tutku ile bağlandığını” vurgulamaktadır (Şahin, 2012). Kısaca bu kurama göre liderler, doğuştan onlara has olan özelliklerinden dolayı liderlik konumuna yükselmektedir.

Özellikler kuramı: “Büyük adam” yaklaşımı zamanla insanlardaki liderlik özelliklerinin öğrenim ve deneyimle de kazanabileceğini destekleyen daha

gerçekçi yaklaşıma yol açmış ve böylece özellikler kuramının gelişmesine sebep olmuştur. Özellikler kuramı, “İyi liderlerin kötü liderlere göre bazı özelliklere daha fazla sahip olduğunu” savunmaktadır. Bu kuram, başarılı ve başarısız liderlerin kişisel niteliklerine odaklanmıştır (Dereli, 1981). Liderliği özellikler kuramı açısından inceleyen birçok bilim insanı vardır. Onlara göre **zekâ, kendine güven, cüret, sorumluluk sahibi olma, sosyallik, erkeksilik, inisiyatif** vb. özelliklerine sahip liderler başarılı liderlerdir.

Davranışsal liderlik kuramları: Liderlik sürecini yalnızca liderin özellikleri ile sınırlandırmak yerine, diğer değişkenlerin (**takipçilerin özellikleri, yapısı, işleyişi, liderin davranışları** vs.) araştırılması gereği, liderlik çalışmalarında davranışsal kuramın gelişmesine yol açtı. Bu kurama göre liderlik süreci, bir liderin niteliklerinden fazla, insanların hareket ve davranışlarından kaynaklanmaktadır. Davranışsal kuramını temsil eden çalışmalar: Ohio State Üniversitesi çalışmaları, Michigan Üniversitesi çalışmaları, McGregor’un X ve Y kuramları, Blake ve Mouton’un geliştirdiği Yönetim Tarzı matriksi ve Likert’in Sistem 4 Modeli’dir (Güney, 2000; Eren, 2012; Baysal ve Tekarslan, 1998; Stewart, 2010; Fındıkçı, 2013; Öztürk, 2012).

Durumsal liderlik kuramları: Bu kuramlar, isminden anlaşıldığı gibi, liderliği durumsal değişkenlere göre incelemektedir. Durumsal liderlik kuramları arasında Fred Friedler’in kuramı, House’un amaç-yol kuramı, Hersey ve Blanchard’ın kuramı ve Vroom-Yetton’un normatif durumsallık kuramı yer almaktadır (Michaelsen, 1973; House, 1996; Güney, 2012; Aykanat, 2010).

Modern liderlik kuramları: Sürekli değişen dünya şartları tüm sektörleri, kamu kuruluşlarını, eğitim ve sağlık kurumlarını ve işletmeleri dönüşüm sürecine sevk etmektedir. Böyle bir dönemde, birçok alanda olduğu gibi liderlik alanında da değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler yeni liderlik yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni liderlik kuramlardan etkileşimci, dönüşümcü ve karizmatik liderlik kuramı en yaygın olanlardandır.

James McGregor Burns, *Liderlik* adlı kitabında, dönüşümcü liderliğin izleyicilerin itaatinden daha fazlasına, inançların, değerlerin ve ihtiyaçların değişimine dayandığını öne sürmüştür. Yani dönüşümcü liderlik, lider-üye arasındaki pazarlıktan değil, liderin kişisel değer ve inançlarından kaynaklanmaktadır (Kunhert ve Lewis, 1987).

Dönüşümcü liderlik kuramına göre, örgütün işleyişinde ve bu örgütte çalışan insanların davranışlarında dönüşümü sağlayan liderler dört tarz davranış sergileyebilir: **İdealleştirilmiş etki, telkinle güdüleme, entelektüel uyarım ve astlara bireysel destek sağlama** (Tikhomirov ve Spengler, 2005). Bu dört liderlik tarzı lider için çok önemlidir ve tek tek değil, bir arada kullanıldığı zaman lideri daha da etkin kılacaktır.

Örgüt kültürü

Örgütsel kültür kavramı ile ilgili çalışmaların 1980'lerin başlarında, dünyada olan siyasal ve ekonomik küreselleşme eğilimleri ile birlikte ağırlık kazandığı görülmektedir (Erkmen, 2010). Sınırları tayin edilmeyen, geniş bir kavram olmasından dolayı, örgüt kültürü ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

Örgütsel kültür, örgüt çalışanlarının davranış ve tutumlarını, yönetimin problemlere bakışını açıklayan en önemli faktörlerdendir (Uzkurt, 2008). Başka bir tanıma göre örgüt kültürü, verilen kararların hangi prensiplere dayandığını ve o örgütte insan ilişkilerin hangi çerçevede yürütüldüğünü belirleyen sistemdir (Baltaş, 2012). Bu tanımlar doğrultusunda örgüt kültürünü, örgütteki çalışanların davranışlarına yön veren, onları bir arada tutan, norm, değer ve inançlardan oluşan bir güç olarak tanımlayabiliriz.

Günümüzde geleceğe ve başarıya doğru süratle ilerleyen örgütler için örgüt kültürünün ehemmiyeti gittikçe artan bir hale gelmiştir. Bazıları örgütsel kültürünü sadece çalışanları motive etme aracı olarak görmektedirler. Fakat örgüt kültürü, örgüt üyelerini motive etmekle birlikte yöneticilerin kullandıkları stratejilerin kolaylaştırılmasını, örgüt bütünlüğünün korunmasını ve gelişmesini sağlamaktır. Buna ilaveten örgüt kültürü, işletmelere hızla değişen çevre koşullarına ayak uydurma ve rekabet gücü kazanma konusunda yardım eder.

Örgüt kültürü konusunda ileri sürülen yaklaşımlar

1980’li yıllarda gündemde olan örgüt kültürü konusu birçok sosyolog, psikolog ve yönetim bilimcinin ilgisini çekmiştir. Bu bilim adamlarının öne sürdüğü bazı yaklaşımlar şunlardır:

Deal ve Kennedy’nin kültür yaklaşımı: Deal ve Kennedy, örgütsel kültürü, risk üstlenme ve geri bildirim faktörlerini esas alarak dört gruba ayırmışlardır: **sert erkek-maço kültürü, çok çalış-zor oyna kültürü, iddia-bahis kültürü ve süreç kültürü** (Ghinea ve Brătianu, 2012; İspir, 2008).

Charles Handy’nin kültür yaklaşımı: Handy kendi çalışmalarında, Harrison isimli bilim insanının sınıflandırmasını baz alıp, kurum kültürünü 4 ana başlık altında incelemektedir: **güç kültürü, görev kültürü, rol kültürü ve birey kültürü** (Nacar, 2012).

Toyohiro Kono’nun kültür yaklaşımı: Toyohiro Kono, örgüt kültürünün beş başlık altında incelenmesinin mümkün olduğunu ileri sürmüştür: **dinamik kültür, lideri izleme-dinamik kültür, bürokratik kültür, hareketsiz kültür** ve güçlü lider-hareketsiz kültür (Vural, 2005).

Kets De Vries ve Miller’in kültür yaklaşımı: Kets De Vries ve Danny Miller örgüt kültürünü araştırırken «nevrotik örgütler» yaklaşımı üzerinde durmuşlardır. Onlara göre fazla problemi olan örgütler nevrotik örgütlerdir. Ayrıca Kets De Vries ve Miller’e göre dramatik yöneticiler karizmatik kültürün, şüpheli yöneticiler paranoid kültürün, depresif yöneticiler çekinik kültürün, kayıtsız yöneticiler ihtiyatlı kültürün, zorlayıcı yöneticiler ise bürokratik kültürün oluşmasında etkilidirler (Doğan, 2007; Kets De Vries ve Miller, 1986).

Schein’nin kültür yaklaşımı: Schein’e göre kültür üç temel düzeyden oluşmaktadır. En üst düzey, bir bireyin yeni gruba girerken görebildiği, işitebildiği ve hissettiği tüm olay ve nesnelere kapsamaktadır. İkinci düzey, değer ve inançlar örgütte neyin doğru neyin yanlış olduğunu göstermektedir. Üçüncü düzey ise temel varsayımları içermektedir. Temel varsayımlar çalışanların kendilerini, çevredekilerini, kısaca bütün dünyayı algılama ve değerlendirme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Schein, örgüt kültürünün çeşitlerini de öne sürmüştür: **güç kültürü, rol kültürü,**

başarma kültürü ve destek kültürü (Shein, 2002; Gizir, 2008; Güney, 2011).

Kirsch-Trux'un kültür yaklaşımı: Bu sınıflamada Kirsch ve Trux, kültürü örgütlerin yeniliklere karşı tutumlarını ve uzmanlaşma eğilimlerini baz alarak incelemişlerdi. Bu yaklaşıma göre ortaya çıkabilecek değişiklikler karşısında işletmeler üç farklı tutum sergilemektedirler: **muhafazakâr tutumlar, progresif tutumlar ve liberal-analizci tutumlar** (Ataman, 2009; Güleç, 2008).

Graves'in kültür yaklaşımı: Graves örgüt kültürü konusunu incelerken dört çeşit kültürden söz etmektedir: **barbar kültürü, monarşik kültür, başkanlık kültürü ve paranoyak kültürü** (Ölçüm, 1996; Sinha, 2008).

Goffee ve Jones'in kültür yaklaşımı: Rob Goffee ve Gearth Jones'un örgüt kültürüyle ilgili yaklaşımları literatürde "2S" (sociability and solidarity) modeli olarak bilinmektedir. Onlara göre sosyalleşme ve dayanışma örgüt içi ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Goffee and Jones bu iki kriteri esas alarak dört farklı örgüt kültürü tipini öne sürmüşlerdi: **şebekelenmiş örgüt kültürü, bölümlenmiş örgüt kültürü, toplumcu örgüt kültürü ve kâr amacı güden kültür** (Kavi, 2007).

Jeffrey Sonnenfeld'in kültür yaklaşımı: Jeffrey Sonnenfeld dört tip örgüt kültürü tanımlamaktadır: **akademi kültürü, kale kültürü, kulüp kültürü ve beysbol takımı kültürü** (Bozoğlan, 2010).

Bill Schneider'in kültür yaklaşımı: Bill Schneider örgüt kültürü konusunda yaptığı araştırmada dört tip kültürden söz etmektedir: **kontrol kültürü, işbirliği kültürü, yetenek kültürü ve gelişmeci kültür** (Doğan, 2007; Çelik ve Koşar, 2015).

Nirmal K.Sethia ve Mary Ann Von Glinow'un kültür yaklaşımı: Nirmal Kumar Sethia ve Mary Ann Von Glinow örgüt kültürü ile ilgili inceleme yaparken insan kaynakları konusu üzerinde durmuşlardı. Onlara göre örgüt kültürü sınıflaması iki temel kriterin baz alınmasıyla yapılabilmektedir: **insana değer verme kriteri ve performans değer verme kriteri**. Bu iki ölçütten yola çıkarak Sethia ve Glinow dört farklı örgüt kültürü ileri sürmüşlerdi: **ilgisiz kültür, dikkatli kültür, titiz kültür ve bütünleştirici kültür** (Sethia ve Glinow, 1994; Çaloğlu, 2014).

Cameron ve Quinn'in kültür yaklaşımı: Quinn ve Cameron'un geliştirdikleri örgüt kültürü modeli «Rekabetçi değerler modeli» olarak bilinmektedir. Rekabetçi değerler modeli iki ana boyut üzerine dayanmaktadır. Birinci boyut esneklik, dinamiklik veya istikrar ve kontrolü içerir. İkinci boyut ise örgütün içsel veya dışsal beklentileri ile ilişkilidir. Quinn ve Cameron'a göre bu boyutlar dört çeşit örgüt kültürü ortaya çıkarmaktadırlar: **klan kültürü, adhokrasi kültürü, piyasa kültürü ve hiyerarşi kültürü** (Cameron ve Quinn, 2006).

Hofstede'nin kültür yaklaşımı: Geert Hofstede, 1980 yılında örgütlerdeki kültürel değer ve tutumları ölçmek amacıyla Türkiye dahil olmak üzere kırk farklı ülkedeki örgüt çalışanlarının üzerinde bir inceleme yapmıştır. Bu inceleme sonucunda çalışanları birbirinden farklı kılan dört temel boyut belirlemiştir: **güç mesafenin yüksek veya düşük olduğu kültürler, bireycilik veya toplumsallığın yüksek olduğu kültürler, belirsizlikten kaçınmanın yüksek veya düşük olduğu kültürler ve eril veya dişil kültürler** (Güney, 2011).

Dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisi

Örgüt kültürünün ortaya çıkmasında dönüşümcü liderlerin etkisi sonsuzdur. Çünkü örgütsel kültürün içinde en önemli etken liderin kendine has tutum ve düşünceleri, neyi iyi neyi kötü olarak gördüğü, neyi cezalandırdığı neyi ödüllendirdiğidir. Kısaca bütün örgütü etkileyen kişisel davranışlarıdır.

Schein'e göre örgüt kültürünün oluşum ve yaşatılma sürecinde, liderlerin kullanması gereken mekanizmalar birincil ve ikincil mekanizmalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincil mekanizmalar liderin genelde dikkat ettiği ve ölçüp kontrol ettiği şeyleri, örgütsel krizlere tepkisini, kaynakları hangi kriterlere göre dağıttığını, oluşturduğu rol modeli, ödül ve statü dağıtımında ve yeni elemanlar alırken, onları terfi veya emekli ettirirken kullandığı kriterleri kapsamaktadır. İkincil mekanizmalar ise kurumun dizayn ve yapısını, örgütsel sistem ve prosedürleri, hikâyeleri, ayin ve ritüelleri, örgütün fiziksel alanlarını ve örgütün felsefesi ve değerleri hakkında resmi ifadeleri kapsamaktadır (Schein, 2004). Lider bu mekanizmaları kullanarak kendi değerlerini, varsayımlarını ve inançlarını işletmenin günlük hayatına oturtup örgüt kültürünü şekillendirmektedir.

Örgüt kültürünün oluşturulması kadar diğer önemli konu da, kültürün örgütün yeni elemanlarına aktarılması ve kültürün sürdürülmesidir. Dönüşümcü lider, kültürün ortaya çıkmasını sağladıktan sonra organizasyondaki tüm faaliyet ve davranışları bu kültürün benimsenmesine, devam ettirilmesine ve geliştirilmesine yönlendirmelidir. Örgüt kültürünün devamlılığını sağlamak için lider birçok faktöre dikkat etmek zorundadır. Bu faktörlerden en önemlisi örgüt üyelerinin seçimi, tepe yönetimin davranışları ve örgütsel sosyalleşmedir.

Örgütsel kültürün oluşumu, yerleşmesi ve pekiştirilmesi uzun zamanda ve büyük çabalarla sağlansa da, değişebilir yapıya sahip bir olgudur.

İşletmelerde dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisinin ampirik olarak incelenmesi

Materyal ve yöntem

Çalışmada iki temel araştırma tekniğine başvurulmuştur: teorik araştırma ve uygulama. Teorik kısmında lider, dönüşümcü liderlik, kültür, örgüt kültürü ve bunun gibi anahtar kelimeleri içeren kitap, dergi, yüksek lisans ve doktora tezleri, web adresleri taranarak gerekli bilgilere ulaşılmıştır. Tez çalışmanın uygulama kısmında ise gıda sektöründe çalışan personelden seçilmiş olan 107 kişilik örnekleme uygulanan anket sonuçlarına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Veriler toplanmış ve istatistik programı yardımıyla analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tüm istatistiksel analizler SPSS 23.0 programında yapılmıştır. Sürekli değişkenler, medyan (minimum-maksimum) ve (ortalamastandart sapma) gösterimi ile ifade edilmiştir. Sürekli değişkenlerin normal dağılıma uyumu Shapiro-Wilk Testi ile sınanmış ve test sonucunda sürekli değişkenlere ait gruplar arası karşılaştırmalarda Kruskal-Wallis Testi, Mann-Whitney U Testi, One-Way ANOVA ve Independent-Samples T Test kullanılmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesinde Spearman korelasyon katsayısı kullanılmıştır. İstatistiksel anlam düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Demografik özelliklere göre dağılım

Ankete katılan çalışanlar 121 kişi olup 14 kişinin demografik sorulara eksik cevap vermesi nedeniyle anketi geçersiz sayılmış, 107 katılımcının cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, işyerindeki kıdemi ve pozisyonu ile ilgili verdikleri cevapları değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılanların %70,1'i erkek, %29,9'u kadındır. Yaş dağılımları incelendiğinde %35,5'inin 20-30 yaş, % 44,9'unun 31-40 yaş ve %19,6'sında 41 yaş ve üzerinde olduğunu görmekteyiz. Katılımcıların eğitim seviyesi incelendiğinde %30,8'inin ilköğretim mezunu, %34,6'sının lise mezunu ve yine %34,6'sının lisans ve üstü mezunu olduğunu görmekteyiz. Katılımcıların yarısından fazlası bulunduğu işyerinde 5 yıldan daha az süredir çalışmaktadır. Pozisyonları incelendiğinde ankete katılanların %30,8'i idari, %34,6'sı teknik personel ve yine %34,6'sında işçi pozisyonunda çalışmaya devam etmekte olduğunu görmekteyiz.

Güvenirlilik analizi

50 sorudan oluşan örneklemimizde, dönüşümcü liderlik davranışı ölçeğine ve örgüt kültürü ölçeğine uyguladığımız güvenirlik analizi sonucunda Cronbach's Alfa değerleri sırası ile 0,95 ve 0,90 bulunmuştur. Bu değerler bize ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin analizler

Dönüşümcü liderlik ölçeğinin, “karizma, ilham kaynağı olma, entelektüel uyarım ve bireysel destek alt boyutlarına göre yaş, eğitim seviyesi, cinsiyet, pozisyon ve işyerindeki kıdem” değişken grupları incelenmiştir.

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin yaşa göre istatistiksel analizi

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin yaşa göre istatistiksel analizi sonucunda yalnızca “bireysel destek” alt boyuta göre yaş grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). “Karizma, ilhan kaynağı olma, entelektüel uyarım” alt boyutların p-değerleri ise sırasıyla 0,947 α , 0,125 α , 0,620 α . Bu farklılığın hangi yaş grubundan kaynaklandığını incelemek üzere ikili karşılaştırmalarla yapılan analizler aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir:

Tablo 1: Bireysel destek alt boyu için yaş grupları arası karşılaştırmalar

Yaş Grupları	<i>p</i> -değeri
20-30 yaş-41 yaş ve üzeri	1,00
41 yaş ve üzeri-31-40 yaş	0,633
20-30 yaş-31-40 yaş	0,041

Tablo 1’de görüldüğü gibi yaş grupları arasında bulunan anlamlı farklılık 20-30 yaş ve 31-40 yaş grupları arasındadır ($p < 0,05$). 31-40 yaş grubu katılımcıların bireysel destek skor ortalamalarının 20-30 yaş grubundakilere göre anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farklılık 31-40 yaş grubunda olan çalışanların genelde yaştan kaynaklanan tecrübelerine göre, 20-30 yaş grubundaki çalışanlara kıyasla liderlerin onlara karşı gösterdikleri bireysel farklılıkları daha objektif değerlendirme niteliğine sahip olduklarından kaynaklanabilmektedir.

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin eğitim seviyesine göre istatistiksel analizi

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin eğitim seviyesine göre istatistiksel analiz sonucunda karizma, ilham kaynağı olma, entelektüel uyarım ve bireysel destek boyutların *p*-değerleri sırasıyla 0,268 α , 0,135 α , 0,197 α , 0,656 α . Görüldüğü gibi dönüşümcü liderlik davranışlarından herhangi bir alt boyut için eğitim seviyesine göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin cinsiyete göre istatistiksel analizi

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin “karizma, ilham kaynağı olma, entelektüel uyarım ve bireysel destek” alt boyutlarının cinsiyete göre istatistiksel analizi sonucunda *p*-değerleri sırasıyla 0,943b, 0,854b, 0,854b, 0,282b bulunmuştur. Kısaca, herhangi bir alt boyut için cinsiyete göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin işteki pozisyona göre istatistiksel analizi

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin işteki pozisyona göre istatistiksel analizi sonucunda yalnızca “ilham kaynağı olma” alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). “Karizma, entelektüel uyarım ve bireysel destek” alt boyutların p-değerleri ise sırasıyla: $0,052\alpha$, $0,105\alpha$, $0,317\alpha$. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek üzere ikili karşılaştırmalarla yapılan analizler Tablo 2’de ifade edilmiştir.

Tablo 2: İlham kaynağı olma alt boyu için işteki pozisyona göre karşılaştırmalar

Pozisyon	<i>p-değeri</i>
İşçi-teknik personel	0,312
İşçi-idari personel	0,004
Teknik personel-idari personel	1,000

Tablo 2’de görüldüğü gibi işyerindeki pozisyona göre işçi ile idari personel grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). İdari personel pozisyonunda çalışanların “ilham kaynağı olma” skor ortalamaları, işçilerinkinden anlamlı ölçüde daha fazladır. Burada idari personel pozisyonunda çalışanların işlerinden duydukları memnuniyetten ve işçilere kıyasla iş tatminleri daha yüksek olduğu için, lideri ilham kaynağı olarak algılama düzeyleri de daha yüksektir.

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin alt ölçeklerin işyerindeki kıdeme göre istatistiksel analizi

Dönüşümcü liderlik davranışlarına ilişkin “karizma, ilham kaynağı olma, entelektüel uyarım ve bireysel destek” alt boyutlarının işyerindeki kıdeme göre istatistiksel analizi sonucunda p-değerleri sırasıyla $0,537\alpha$, $0,650\alpha$, $0,529\alpha$, $0,911\alpha$ bulunmuştur. Kısaca, herhangi bir alt boyut için iş yerindeki kıdeme göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Örgüt kültürüne ilişkin analizler

Örgüt kültürü ölçeğinin amaç edinme ve amaca ulaşma, takım çalışması, adaptasyon ve uyum, bütünleşme ve meşruluk boyutlarına göre yaş, eğitim seviyesi, cinsiyet, pozisyon ve iş yerindeki kıdem değişken grupları incelenmiştir.

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin yaşa göre istatistiksel analizi

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin yaşa göre istatistiksel analizi sonucunda yalnızca amaç edinme ve amaca ulaşma alt boyutunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Takım çalışması, adaptasyon ve uyum, bütünleşme ve meşruluk alt boyutların p -değerleri ise sırasıyla 0,058a, 0,427c, 0,880c, 0,279c. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek üzere ikili karşılaştırmalarla yapılan analizler Tablo 3’de ifade edilmiştir.

Tablo 3: Amaç edinme ve amaca ulaşma alt boyu için yaş grupları arası karşılaştırmalar

Yaş Grupları	<i>p</i> -değeri
41 Yaş ve üzeri-20-30 yaş	1,00
41 yaş ve üzeri-31-40 Yaş	0,048
20-30 yaş-31-40 yaş	0,085

Tablo 3’de görüldüğü gibi yaş grupları arasında bulunan anlamlı farklılık 41 yaş ve üzeri ile 31-40 yaş grupları arasındadır ($p<0,05$). 31-40 yaş grubu katılımcıların amaç edinme ve amaca ulaşma skor ortalamalarının 41 yaş ve üstü yaş grubundakilere göre anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu görülmektedir. 31-40 yaş grubuna ait çalışanlarda genelde, geleceği şekillendirme ve yaşamın kalitesini yükseltme isteği, 41 yaş ve yukarı çalışanlara göre daha yüksek olduğu için amaç edinme ve amaca ulaşma skor ortalamaları da daha yüksektir.

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin eğitim seviyesine göre istatistiksel analizi

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin eğitim seviyesine göre istatistiksel analizi sonucunda amaç edinme ve amaca ulaşma, takım çalışması, adaptasyon ve uyum, bütünleşme ve meşruluk boyutlarının sırasıyla

değerleri 0,151 α , 0,283 α , 0,273 α , 0,165c, 0,124c bulunmuştur. Kısacası herhangi bir alt boyutu için eğitim seviyesine göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>0,05).

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin cinsiyete göre istatistiksel analizi

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin cinsiyete göre istatistiksel analizi sonucunda amaç edinme ve amaca ulaşma, takım çalışması, adaptasyon ve uyum, bütünleşme ve meşruluk boyutlarının sırasıyla değerleri 0,044b, 0,203b, 0,822b, 0,911d, 0,508d olarak bulunmuştur. Yani örgüt kültürü ölçeğinin yalnızca amaç edinme ve amaca ulaşma alt boyutuna göre cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (p<0,05). Kadınların amaç edinme ve amaca ulaşma skor ortalamaları erkeklerinkinden anlamlı ölçüde daha fazladır. Bu farklılık kadınların erkeklere göre daha çok kendilerini ispat etme duygusuna sahip olduklarından kaynaklanmaktadır.

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin iş yerindeki pozisyona göre istatistiksel analizi

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin işyerindeki pozisyona göre istatistiksel analizi sonucunda amaç edinme ve amaca ulaşma, takım çalışması, adaptasyon ve uyum, bütünleşme ve meşruluk boyutlarının değerleri sırasıyla 0,971 α , 0,860 α , 0,160 α , 0,541c, 0,385c olarak bulunmuştur. Görüldüğü gibi örgüt kültürü ölçeğinin herhangi bir alt boyutu için işyerindeki pozisyona göre gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>0,05).

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin iş yerindeki kıdeme göre istatistiksel analizi

Örgüt kültürüne ilişkin alt ölçeklerin işyerindeki kıdeme göre istatistiksel analizi sonucunda amaç edinme ve amaca ulaşma, takım çalışması, adaptasyon ve uyum, bütünleşme ve meşruluk boyutlarının sırasıyla değerleri 0,354 α , 0,163 α , 0,169 α , 0,062 α , 0,002c bulunmuştur. Görüldüğü gibi yalnızca meşruluk alt boyutlarına göre işyerindeki kıdeme göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (p<0,05). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek üzere yapılan Tukey testi aşağıdaki çizelgedeki gibidir.

Tablo 4: Meşruluk alt boyutu için iş yerindeki kıdem grupları arası karşılaştırmalar

Kıdem	<i>p-değeri</i>
0-5 yıl/6-10 yıl	0,029
0-5 yıl/11 yıl ve üzeri	0,201
6-10 yıl/11 yıl ve üzeri	0,002

Tablo 4’de görüldüğü gibi işyerindeki kıdem grupları arasında bulunan anlamlı farklılık 0-5 yıl/6-10 yıl ve 6-10 yıl/11 yıl ve üzeri kıdem grupları arasındadır ($p<0,05$). 6-10 yıl kıdeme sahip katılımcıların kıdem skor ortalamalarının 0-5 yıl kıdeme sahip katılımcılara göre anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu görülmektedir. Yine 6-10 yıl kıdeme sahip katılımcıların kıdem skor ortalamalarının 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip katılımcılara göre anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu görülmektedir. Burada 0-5 yıl kıdeme sahip olanlar, kıyasla yeni oldukları için örgüte bağlılık düzeyleri de fazla değildir. Bu gruba ait çalışanlar belirsizliği kabul edilebilir bir özellik olarak görmektedirler, risk almayı pek istemezler ve iş güvencesini işletme başarısından üstün tutabilirler. 6-10 yıl kıdeme sahip olanlar ise genelde iş hayatında başarılı olmak ve çalıştığı yerde daha yüksek basamaklara ulaşmak için yeni fikir ve davranışları hoşgörüle karşılarlar, risk almaktan kaçınmazlar ve her tür değişime açık olmaktadırlar. 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip çalışanlara gelince, bu gruba ait çalışanlar genelde yerleşik değerlere sahip olmaktadırlar ve bu yüzden mevcut durumu ve işlerin normal yapılma şekillerini korumaktadırlar.

Korelasyona ilişkin hipotez testleri

H_0 :Dönüşümcü liderlik değişkeni ile amaç edinme ve amaca ulaşma değişkeni arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 :Dönüşümcü liderlik değişkeni ile amaç edinme ve amaca ulaşma değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_0 :Dönüşümcü liderlik değişkeni ile takım çalışması değişkeni arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 :Dönüşümcü liderlik değişkeni ile takım çalışması değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₀:Dönüşümcü liderlik değişkeni ile adaptasyon ve uyum değişkeni arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁:Dönüşümcü liderlik değişkeni ile adaptasyon ve uyum değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₀:Dönüşümcü liderlik değişkeni ile bütünleşme değişkeni arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁:Dönüşümcü liderlik değişkeni ile bütünleşme değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₀:Dönüşümcü liderlik değişkeni ile meşruluk değişkeni arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁:Dönüşümcü liderlik değişkeni ile meşruluk değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 5: Dönüşümcü liderliğin alt boyutları ile ilişkisi

Dönüşümcü Liderlik	r	p-değeri
Amaç edinme ve amaca ulaşma	0,383	0,001
Takım çalışması	0,620	0,001
Adaptasyon ve uyum	0,206	0,034
Bütünleşme	0,224	0,011
Meşruluk	0,493	0,001

r: Spearman Korelasyon Katsayısı

Tablo 5 incelendiğinde, dönüşümcü liderlik ile amaç edinme ve amaca ulaşma arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$). Bu ilişki düşük seviyede ve aynı yöndedir. Dönüşümcü liderlik ile takım çalışması arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$). Bu ilişki orta seviyede ve aynı yöndedir. Dönüşümcü liderlik ile adaptasyon ve uyum arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$). Bu ilişki düşük seviyede ve aynı yöndedir. Dönüşümcü liderlik ile bütünleşme arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$). Bu ilişki çok düşük

seviyede ve aynı yöndedir. Dönüşümcü liderlik ile meşruluk arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$). Bu ilişki orta seviyede ve aynı yöndedir.

Sonuç ve tartışma

Dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürünü etkileyip etkilemediği, son dönemlerde sık sık tartışılmaktadır. Bu çalışmada da, işletmelerde dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürü üzerindeki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Dönüşümcü liderlerin örgütsel kültürü etkilemediğini düşünürsek, liderin sahip olması gereken özelliklerden uzak liderler işletmeleri başarıya ulaştırabilecekler mi? Bu soru tartışma götürür bir niteliktedir. Çünkü günümüzde işletmeler yaşamını sürdürmek ve rekabet avantajını elde etmek için dış çevre koşullarının hızlı gelişip değişmesine ayak uydurmak zorundadır. Bu ayak uydurma süreci örgütlerin güçlü kültürleriyle gerçekleşmektedir. Örgütsel kültürün güçlü ve etkili olması ise yenilikçi, risk alıcı, yönlendirici, değişime açık ve vizyoner bir dönüşümcü liderlikle mümkündür. Kısaca geleceğe ve değişime açık olan dönüşümcü lider, dış koşullara göre işletmenin yeniden biçimlenmesini sağladığı gibi değişime açık bir kültürün oluşumunu da sağlamaktadır.

Bu çalışmada öncelikle, liderlik ve örgütsel kültür konuları geniş bir şekilde açıklanmıştır. Bu açıklamalar, verilen bilgiler ve bu bağlamda İstanbul ilinde gıda sektöründe çalışanlar üzerinde yapılan anket çalışması ve anket verileri SPSS 23.0 programı ortamında yapılan analizde dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İşletmelerde dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürünü ne derecede etkilediğini anlamak amacıyla aşağıda yer alan hipotezler korelasyon analizi ile test edilmiş ve hepsinde ilişki olduğu görülmüştür. Bu da dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisini kanıtlamaktadır.

H₁: Dönüşümcü liderlik ile amaç edinme ve amaca ulaşma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur.

H₂: Dönüşümcü liderlik ile takım çalışması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur.

H₃: Dönüşümcü liderlik ile adaptasyon ve uyum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur.

H₄: Dönüşümcü liderlikle bütünleşme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur.

H₅: Dönüşümcü liderlik ile meşruluk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur.

Bu konuda yapılan diğer araştırmalarda da, liderlik davranışlarının örgüt kültürünü etkilediği bulunmuştur. Örneğin Koçak (2009) tarafından Afşin-Elbistan bölgesinde faaliyet gösteren maden işletmede yapılan çalışmada, ankete katılan çalışanların çoğunluğunun dönüşümcü liderliğin karizma, ilham kaynağı olma, entelektüel uyarım ve bireysel destek olma özelliklerine yönelik olumlu cevaplar verdiği görülmektedir. Aynı şekilde örgüt kültürünün ölçülmesine yönelik anket sonuçlarının da olumlu olduğu görülmektedir. Aykanat (2010) tarafından Ardahan Valiliğinde yapılan “Karizmatik liderlik ve örgüt kültürü ilişkisi üzerine bir uygulama” çalışmasında da, anket katılımcılarının çoğunluğunun karizmatik liderin üye ihtiyaçlarına duyarlık gösteren ve statükoyu reddeden niteliklere olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir. Örgüt kültürünün ölçülmesine yönelik sonuçlarının da aynı şekilde olumlu olduğu görülmektedir. Bu da, bu işletmelerde sırasıyla dönüşümcü ve karizmatik liderlik davranışlarının sergilendiğini ve işletmelerin güçlü organizasyon kültürüne sahip olduğunu göstermektedir.

Koçak (2009) ve Aykanat (2010) tarafından yapılan araştırmalarda olduğu gibi gıda sektöründe çalışanlar üzerinde yapılan bu çalışmada da işletmelerde dönüşümcü liderliğin örgütsel kültürü anlamlı olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu araştırma dönüşümcü liderlik ve örgüt kültürü için kavramsal bir yapı oluşturmuş, bundan sonra bu konuda yapılacak çalışmaların geliştirmesinde yol gösterici niteliğini taşımaktadır.

Kaynaklar

- [1] Ataman G., (2009). *İşletme Yönetimi*. 636-637, Türkmen Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- [2] Aykanat Z., (2010). Karizmatik Liderlik ve Örgüt Kültürü İlişkisi Üzerine Bir Uygulama. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kamu Yönetimi Fakültesi, Karaman.
- [3] Baltaş A., (2012). *Türk Kültüründe Yönetmek*. 81-82, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- [4] Baysal C. ve Tekarslan E., (1998). *Davranış Bilimleri*. 207, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul.
- [5] Bozoğlan İ. T., (2010). Örgüt Kültürünün Performans Kriterlerine Etkisi ve Tesco Kipa Uygulaması. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi, İzmir.
- [6] Cameron K. S., Quinn R. E., (2006). *Diagnosing and Changing Organizational Culture*, 34-36, Jossey-Bass, San Francisco.
- [7] Çaloğlu D. Ö., (2014). Örgütsel Sessizlik ve Kültürel Değişkenler Üzerine Ampirik bir Araştırma. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ufuk Üniversitesi İnsan Kaynakları Fakültesi, Ankara.
- [8] Çelik C., Koşar A., (2015). Örgüt kültürü ve İşyerinde Dışlanma Arasındaki İlişki. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 24(2) : 47-62.
- [9] Dereli T., (1981). *Organizasyonlarda Davranış*. 225, AR Yayınları, İstanbul.
- [10] Doğan B., (2007). *Örgüt Kültürü*. 94-132, Beta Yayınları, İstanbul.
- [11] Erdoğlan İ., (2007). *İşletmelerde Davranış*. 232-486, MİAD Yayınları, İstanbul.
- [12] Eren E., (2012). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. 442, Beta Yayınları, İstanbul.
- [13] Erkmen T., (2010). *Örgüt Kültürü*. 1, Beta Yayınevi, İstanbul.

- [14] Evtikhov O.V., (2007). *Strategii i Priyemy Liderstva: Teoriya i Praktika*. 16-17, İzdatelstvo Rech.
- [15] Fındıkçı İ., (2013). *Hizmetkâr Liderlik*. 71, Alfa Yayınları, İstanbul.
- [16] Ghinea V. M., Brătianu C., (2012). Organizational Culture Modeling. *Management & Marketing Challenges for The Knowledge Society*. 1(2), 263.
- [17] Gizir S., (2008). Örgütsel Değişim Sürecinde Örgüt Kültürü ve Örgütsel Öğrenme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4(2): 188-189.
- [18] Güleç O., (2008). Örgüt Kültürünün Bir Yansıması Olarak İşletmelerde Ast-Üst İlişkileri ve Denizli’de Bir Uygulama. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Pamukkale Üniversitesi İşletme Fakültesi, Denizli.
- [19] Güney S., (2000). *Yönetim ve Organizasyon El Kitabı*. 161-162, Nobel Yayınları, Ankara.
- [20] Güney S., (2011). *Örgütsel Davranış*. 186-199, Nobel Yayınları, İstanbul.
- [21] Güney S., (2012). *Liderlik*. 36-396 Nobel Yayınları, İstanbul.
- [22] İspir N. B., (2008). Yöneticilerin Kullandığı Etki Taktikleri ve Kurum Kültürü: Uygulama ve Yönetimsel Etkileme İçin Model Önerisi. (Yayınlanmamış doktora tezi), Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi, Eskişehir.
- [23] House R. J., (1996). Path-goal theory of leadership: lessons, legacy, and reformulated Theory. *Leadership Quarterly Journal*. 7(3), 326-327.
- [24] Kavi E., (2007). Bankacılık Ve Özel Finans Kurumlarında Çalışanların Çift S Modeli Çerçevesindeki Örgüt Kültürü Algılamalarının Motivasyon Düzeyleri ile İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim Bilgileri Dergisi*. 5(2): 172.
- [25] Kets De Vries M. F. R, Miller D., (1986). Personality, culture and organization. *Academy of Management Review*. 11(2): 6-17.

[26] Koçak A., (2009). İşletmelerde Dönüşümcü Liderlik Davranışlarının Örgüt Kültürüne Etkisi. Bir İşletme Örneği. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Dumlupınar Üniversitesi İşletme Fakültesi, Kütahya.

[27] Kuhnert K. W., Lewis P., (1987). Transactional and transformational leadership: a constructive/developmental analysis. *Academy of Management Review*. 12(4): 648-650.

[28] Michaelsen L. K., (1973). Leader orientation, leader behavior, group effectiveness and situational favorability: an empirical extension of the contingency model. *Organizational Behavior and Human Performance Journal*. 9 (1): 227-228.

[29] Nacar N., (2012). Kütüphanelerde Örgütsel Kültürün Örgütsel Bağlılık ve İş Tatminine Etkisi Üzerine Bir Araştırma. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Çukurova Üniversitesi İşletme Fakültesi, Adana.

[30] Ölçüm M., (1996). Örgüt kültürü. M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 8: 13.

[31] Öztürk B. Ü., (2012). Likert'in Sistem 4 Yaklaşımına Göre İşletmelerde Yöneticilerin Liderlik Özelliklerinin Örgüt Kültürü ile Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, İstanbul.

[32] Sethia N. K., Glinow M. A. V., (1994). Managing organizational culture by managing the reward system. *Chief Executive Officer Publication*. 16(64): 10-15.

[33] Stewart M., (2010). Theories X and Y, Revisited. *Oxford Leadership Journal*. 1(3): 1.

[34] Şahin F., (2012). Büyük Adam Düşüncesinden Liderlikte Özellikler Kuramına Kavramsal Bir Bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 13(1): 143.

[35] Schein E. H., (2004). *Organizational Culture and Leadership*. 246, Third Edition, Jossey-Bass, San Francisco.

[36] Shein E., (2002). *Organizatsionnaya Kultura i Liderstvo*. V.A. Spivak (per. s angl.). 37-38, ZAO Piter Buk, Sankt-Peterburg.

[37] Sinha J. B. P., (2008). *Culture and Organizational Behaviour*. 310, Sage Publications.

[38] Tikhomirov A. A., Spengler U. D., (2005). Stili liderstva i uspešnost sliyanii: transformatsionno-transaktsionnaya koncepsiya liderstva. *Rossiyskiy Jurnal Menedjmenta*. 3(2): 79-80.

[39] Uzokurt C., (2008). *Pazarlamada Değer Yaratma Aracı Olarak Yenilik Yönetimi ve Yenilikçi Örgüt Kültürü*, s. 128, Beta Yayın Evi, İstanbul.

[40] Vural Akıncı Z. B., (2005). *Kurum Kültürü ve Örgütsel İletişim*, s. 84, İletişim Yayınları, İstanbul.

Çağdaş camii tasarımında yenilikçi bir yaklaşım. Marmara İlahiyat Cami; plan ve iç mekân özellikleri

Abdullah Said TAŞDEMİR*¹
Alev ERARSLAN²

Geliş tarihi / Received: 05.09.2018

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 10.12.2018

Kabul tarihi / Accepted: 25.12.2018

Öz

Üsküdar Bağlarbaşı 'nda bulunan Marmara Üniversitesi İlahiyat Camii, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii Yaptırma ve Yaşatma Derneği tarafından Hassa Mimarlık firması kurucularından Hilmi Şenalp tarafından tasarlanmıştır. Çağdaş camiler arasında hem tasarımı hem kullanılan malzeme ve teknoloji açısından dikkat çeken yapı, 2015 yılında inşa edilmiş olup 30.000 m²lik arsa alanı ve 5000 kişilik kapasitesine sahiptir. Yapı müstakil bir ibadethane olmayıp sanat galerisi, derslikler, öğretim elemanı odaları, kütüphane, konferans salonu ve kantinleri ile aynı zamanda bir kültür merkezidir ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi külliyesinin bir parçasıdır. Bu çalışmada, Türkiye'de 20. yüzyılla birlikte ele alınan çağdaş camilerimizden biri olan Marmara İlahiyat Camii'nin tasarım ve plan özelliklerinin yanı sıra iç mekân dekorasyonu açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla yapının genel, plan, iç mekân, süsleme ve litürjik öğeleri ile malzeme, teknoloji ve ışık gibi özellikleri detaylıca irdelenmiştir. Çağdaş Türk camilerinin önemli temsilcilerinden biri olan yapı, modern üslup ile geleneksel mimarinin yorumlandığı, kent dokusu ve konumlandırıldığı araziye uygun bir yapı olup geleneksel plan, plan elemanları ve iç mekân tezyinatı açısından Türk-İslam mimarisinin, günümüz malzeme ve teknikleri kullanılarak, çağdaş ve dinamik bir kimlik kazandırıldığı özgün bir örnek olup çağdaş Türk camileri arasında önemli bir konumda yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Marmara İlahiyat Camii, çağdaş camiler, iç mekân dekorasyonu.

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Yüksek Lisans Programı,
e-mail: firstsaid@gmail.com

² Doç.Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi İç Mimarlık Bölümü,
e-mail: aleverarслан@gmail.com

An innovative approach in contemporary mosque design. The Marmara Theology Mosque; plan and interior decor

Abstract

Located in Üsküdar, Bağlarbaşı, the Marmara University Mosque of Theology was designed by one of the founders of the Hassa Architecture firm, Halimi Şenalp and constructed by the Mosque Commission and Revival Association of the Marmara University Faculty of Theology. Amongst contemporary mosques, this structure garners attention for its design as well as the materials and technology utilized in its construction. The structure was built in 2015 encompassing an area of 30,000 m² and can handle up to 5,000 people at any one time. While the structure is not a self-contained house of worship, it is a part of the Marmara University Faculty of Theology complex, which is comprised of an art gallery, lecture rooms, faculty member chambers, a library, an auditorium and a cafeteria. The objective of this study is to examine the design, layout features as well as the interior decoration of the Marmara Theology Mosque, which is one of our contemporary mosques that have been addressed in Turkey in the 20th century. With this goal, the structure's overall layout, its interior space, decorative and liturgic elements as well as characteristics such as materials, technology and lighting have been examined in detail. As one of the important representatives of contemporary Turkish mosques, the structure is suitable for the land it was built on and the city fabric, it interprets traditional architecture with modern styling, and takes its place in a significant position amongst contemporary Turkish mosques as it is a unique example that achieves a contemporary and dynamic identity of Turkish-Islamic architecture by using today's materials and techniques from a standpoint of a traditional layout, plan elements and interior space embellishments.

Keywords: *Marmara İlahiyat Mosque, contemporary mosques, interior space decoration.*

Giriş

İslam mimarisinin baş yapısı olan cami, Mescid-i Nebeviye'den itibaren simgesel ve mekânsal arayışlara yönelmiştir (Grabar, 1993; Frishman, 1994). Tüm İslam ülkelerinde farklı bölgesel özelliklere sahip olan camii mimarisi, 20. yüzyılla birlikte yeni arayışa girmiş ve geleneksel plan elemanları korunarak farklı denemeler gerçekleştirilmiştir. Klasik camii

mimarisinin temel plan arketipleri olan mihrap, minber, minare, avlu, son cemaat yeri ve kadınlar mahfili gibi geleneksel elemanlar, çağdaş malzeme ile farklı formlarda yorumlanmıştır.

Türk camilerinde erken dönemde görülen yan yana saf tutan, enine gelişen yayvan şema, Osmanlı dönemi ile birlikte giderek kubbeli, merkezi mekâna dönüşür. Camii yapısının tarihsel süreçteki evrimi Cumhuriyet döneminde de sürmüştür ve bu dönemde çağdaş üslup arayışları hız kazanmıştır. Değişen bakış açısıyla beraber, camii mimarisi çağdaş mimarinin önemli konularından biri haline gelmiştir.

Çağdaş Türk camilerinde plan, form, biçim, örtü ve malzemedeki yenilikçi tutumlar önem kazanır. Daha biçimci olan bu yapılarda klasik örtü olan kubbe, daha formalist bir yönde ele alınır. Planimetride ise klasik şema tamamen terkedilerek saf geometrik ve açılar-formlar tercih edilmektedir. İç mekânda ise çağın gereği olarak akustik ve iklimlendirme sorunları ele alınmıştır. Işık ise fonksiyonel bir gerekliliğin yanı sıra simgesel amaçla da kullanılmıştır. Çağdaş teknolojilerin kullanıldığı bu yapılarda, modern ve dinamik bir görüntü amaçlanmaktadır. Ancak tamamen modern bir iç mekâna sahip bu yapılarda, süsleme özelliklerinde geleneksel Türk-İslam süsleme sanatlarının kullanıldığı görülür.

Bu çalışmada, Türkiye’de 20. yüzyıla birlikte ele alınan çağdaş camilerimizden biri olan Marmara İlahiyat Camii’nin tasarım ve plan özelliklerinin yanı sıra iç mekân dekorasyonu açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Türkiye’deki çağdaş camilerin önemli örneklerinden biri olan Marmara İlahiyat Camii’nin incelendiği bu makalede önce; yapının genel tanıtımı yapılmış, sonrasında ise yapının plan ve iç mekân özelliklerinin yanı sıra litürjik öğeleri ve iç mekân dekorasyonu ile malzeme ve ışık gibi özellikleri incelenmiştir.

Marmara İlahiyat Cami

Tam adı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii ve Kültür Merkezi olan yapı, Marmara Üniversitesi Camii Yaptırma ve Yaşatma

Derneği tarafından Hassa Mimarlık firması kurucularından, Tokyo Camii ve Kültür Merkezi, Berlin Şehitlik Camii ve Kültür merkezi, Amerika Diyanet Merkezi ve İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarih Müzesi gibi önemli yapılara imza atmış olan yüksek mimar Muharrem Hilmi Şenalp tarafından tasarlanmıştır. 2015 yılında inşa edilmiş olan yapı, önündeki meydanı ve altındaki kültür merkeziyle beraber yaklaşık 30.000 m²lik bir inşaat alanına sahiptir (Şekil 1). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi külliyesinin bir parçası olan yapı, 8.500 m²lik kapalı alana sahip olup ibadet fonksiyonu dışında sanat galerisi, derslikler, öğretim elemanı odaları, kütüphane, konferans salonu, sergi alanları, toplantı salonu, kitap kafe, sinevizyon odaları ve otoparkı ile aynı sosyal ve kültürel aktivitelere de imkân sağlayan bir kültür merkezidir (Uzun, 2010). Külliye ayrıca kermesler, kadın ve çocuklara özel sosyal, eğitim ve kültürel faaliyetler de sunmaktadır. Külliyenin tamamı üçgen bir alana kurulu olup alanın üç tarafında konferans salonları bulunmaktadır. Batı tarafında ise aynı anda 134 kişinin abdest alabildiği abdesthaneler vardır.

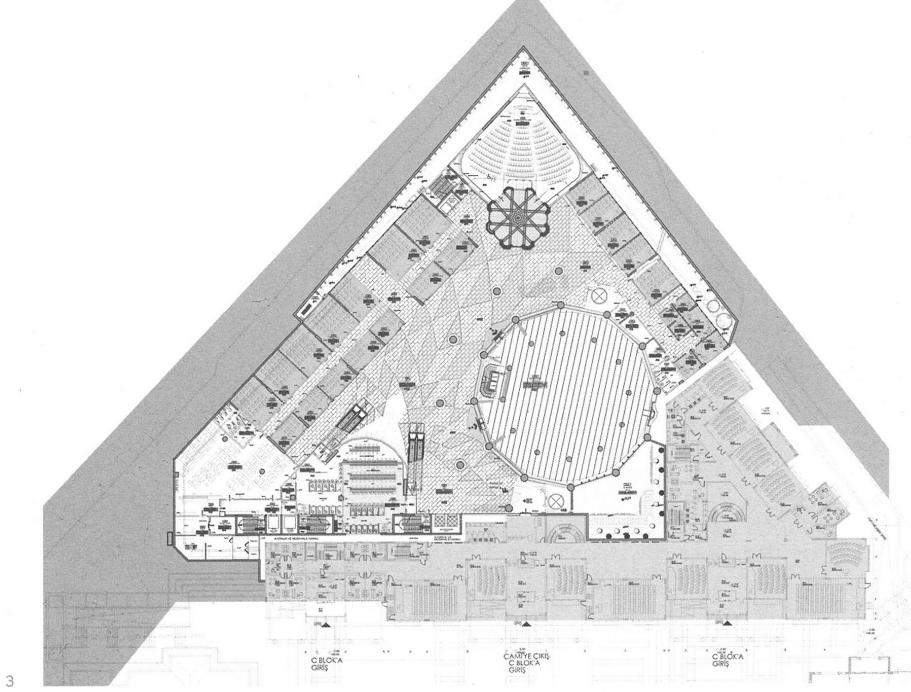
Şekil 1: Marmara İlahiyat Camii (Abdullah Said Taşdemir)

Meydan ve cadde kotu altında kalan dört katlı yapı. betonarme alt yapı üzerine çelik konstrüksiyon sistemde inşa edilmiştir. Yapıda kullanılan malzemeler cam, çelik ve fiber takviyeli betondur. Yapının geniş açıklıklı fuaye tavanı, geleneksel mimari esas alınarak geometrik girih desenler şeklinde tasarlanmış, özel çelik kirişlerle geçilmiştir. Tavan kaplamalarında geometrik desene altlık oluşturan çelikler ve yıldız tavan formu ile aynı zamanda aydınlatmayı da sağlayan modüller cam elyaf takviyeli alçı paneller ile kaplanmıştır (Akbulut, 2017). Fuayede bulunan kaskatlı havuz, geometrik desenin açılımı ile döşemede şekil bulmuş, üç boyuttan iki boyuta indirilerek döşeme seramiklerinde de devam ettirilmiş ve mekân ile su sesi birleştirilmiştir (Akbulut, 2017). Fuaye katının üzerinde ise camii yer almaktadır.

Külliyenin ana ibadet mekânı olan camiye erişim Mahir İz Caddesi cephesinden çıkılan ve aynı zamanda cenaze namazları için de kullanılan geniş bir ön avlu üzerinden sağlanmaktadır. Avluda alt katlara erişimi sağlayan sirkülasyon araçları bulunmaktadır. Avlusuyla beraber 10 bin kişilik kapasitesine sahip olan külliye'nin 5000 kişi kapasiteli camisi, biri meydanın üst kısmında diğeri yeraltında (bodrum kat) olmak üzere iki katlıdır. İki kata ulaşmak için de iki ayrı ana giriş bulunmaktadır. Ancak yapının içindeki merdiven ve asansörler ile de katlar arası ilişki kurulabilmektedir (Uzun, 2010).

Onikigen planlı 2 kattan oluşan camii'nin her iki katı da kubbeyle örtülü merkezi plan şemasına sahiptir. Yapının bodrum katında bulunan ilk katı çokgen gövdeli on iki betonarme ayak ile oluşturulmuş, onikigen forma sahiptir (Şekil 2). Bu on iki betonarme çokgen ayak ise birbirine Türk üçgenli dekoratif konsollara oturan dilimli kemerlerle bağlanmıştır. Dilimli kemerlerin köşeliklerindeki alanlar yine Türk üçgenleriyle süslenmiştir. Alt katın merkezini oluşturan bu onikigen orta alanın üzeri 3 katmandan Türk üçgenlerinden oluşan 27 m çapında, 19 m yüksekliğinde bir kubbe ile örtülüdür (Şekil 3). Kubbenin göbeğinde on altı köşeli bir yıldız motifi, yıldızın etrafında ise Türk üçgenleri kuşağı dolanmaktadır. Kubbenin merkezinde çiftler halinde on altışer tane, camii'nin hattatı Hüseyin Kutlu tarafından Celi Sülüs hat tarzında "O" anlamındaki "Hu/hüve" yazmaktadır.

*Çağdaş camii tasarımında yenilikçi bir yaklaşım. Marmara İlahiyat Cami;
plan ve iç mekân özellikleri*

Şekil 2: Alt kat planı (Hassa Mimarlık)

Şekil 3: Alt kat ibadet mekânı. Yanda mihraba doğal ışık sağlayan iç bahçe (Alev Erarslan)

Kubbeli merkezi onikigen orta alanın etrafını ise duvarlara gömülü pilastır tarzı, beşgen gövdeli on iki kolonun belirlediği bir çevre koridoru-dehliz (ambulatory) dolandır (Şekil 4). Bu haliyle iç içe iki onikigenden oluşan alt kat bize Kubbet-üs Sahra ve İslam mimarlığının ilk türbesi kabul edilen Samarra'daki Kubbet-üs Süleybiye'yi hatırlatır. Ana mekânı çevreleyen çevre koridorunun-dehlizin (ambulatory) üzeri ise yine Türk üçgenlerinden oluşan bir örtü sistemine sahiptir (Şekil 4). Siyaha boyanmış olan ve barisol aydınlatmalı çevre koridorunun onikigen duvarlarının her bir yüzeyinde, madalyonlar içerisinde Celi Sülüs stilinde ayetler bulunmaktadır (Şekil 4, sağ).

Şekil 4: Alt katta kubbeli ana mekânın etrafındaki çevre koridoru (dehliz) ve Türk üçgenli örtüsü ile çevre koridorun duvarlarındaki madalyonlardan biri (Alev Erarslan)

Bu katın mihrabı kible duvarının merkezinde, yapının çevre koridorunun-dehliz gerisinde, çevre koridorunun (dehliz) duvarına yapılmıştır. Mihrap yapının merkezi kubbeli onikigen ana ibadet alanından, kubbenin oturduğu çokgen ayakları bağlayan dilimli kemerlerden birinin arasında yerleştirilmiştir (Şekil 5). Farklı tasarımıyla dikkat çeken mihrap, kenarları dilimli üçgen bir forma sahiptir. Fiber katkılı betondan yapılmış olan mihrabın etrafında içten dışa Türk üçgenleri, altı kollu yıldızlar ve sağır, yüzeyde sivri kemerlerden oluşan bordürler bulunur. Mihrabın merkezinde bulunan mihrap kemerinin içinde altı kollu yıldızlardan oluşan bir tezyinat vardır. Farklı bir tasarıma sahip olan mihrabın etrafındaki yüzey ise turkuaz renkli çinilerle kaplanmıştır. Mihrabın iki yanında, içlerinde Celi Sülüs hat stilinde yazılmış Bakara Suresi'nin 115. ayetinde geçen ve “*her ne yana bakarsan bak Allah oradadır*” anlamında “*fe eynema tuvellu fe semme vecullah*” yazan birer madalyon bulunur (Şekil 5). Mihrap batıdan, kible duvarının hizasında bulunan bir bahçe ile doğal aydınlatma sağlanarak aydınlatılmıştır. Bu yüzden bu yöndeki duvar mihrabın doğal ışıkla aydınlatılması için cam yüzeyden oluşmaktadır (Şekil 3).

Şekil 5: Alt katın çevre koridorunun (dehliz) gerisine yerleştirilmiş olan mihrabı (Alev Erarşlan)

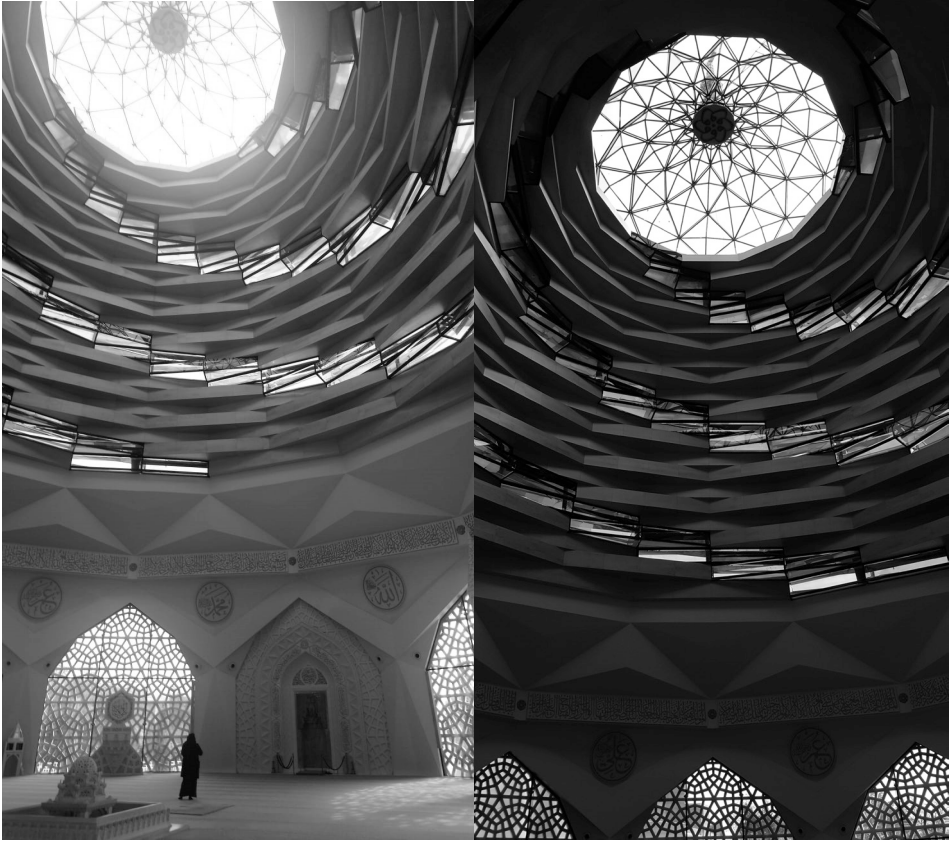
Bu katın kadınlar mahfili ise yapının doğusunda, bu yöndeki çevre koridorunun-dehliz (ambulatory) içinde, üzerinde Şahi benek (çintemani) ve çift çizgili Pelengi motifleri ile birbirini kesen çokgen yıldızlardan oluşan geometrik sistemlerle süslenmiş, beyaza boyanmış ahşap bir paravanla ayrılmıştır (Şekil 3). Bu kata asansörün birer yanında olmak üzere geometrik künde-kari tekniğinde yapılmış çift kanatlı ikişer kapı ile girilmektedir. Selçuklu taç kapıları şeklinde dizayn edilmiş olan kapı kütlelerinin üzerinde, içte kartuşlar içerisinde Celi Sülüs tarzda hat bulunur.

Yapının Mahir İz Caddesi cephesinden çıkılan geniş bir ön avlu üzerinden girilen üst katının önünde, Türk üçgenli gövdeli, dört kolon üzerine oturan, yine Türk üçgenlerinden oluşan üç bölümlü bir saçak (revak) bulunur (Şekil 1). Son cemaat yeri görevini de üstlenen bu saçığın (revak) altında yapının sağlı sollu, Selçuklu taç kapısı şeklinde tasarlanmış kütleli, modern künde-kari tekniğinde yapılmış ikişer girişi bulunur. Üst katın ana ibadet mekânı yine Türk üçgeni gövdeli on iki beton ayakla kurulmuş onikigen plan şemasına sahiptir. Bu ayaklar birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmıştır. Kemerlerin camları çokgen yıldız kompozisyonlarından oluşan geometrik girih sanatı ile süslenmiş güneş kırıcı görevi gören gölgelikler (maşrabiye) ile kaplıdır. Böylece bu katın cephesi onikigeni oluşturan, içleri geometrik süslemeli, sivri kemerlerden oluşmuş olur (Şekil 6). Bu cephe dizaynı yapıya iç mekânda, ışık ve gölge ile farklı bir aydınlatma sağlamaktadır. Kemer köşeliklerinde ise içlerinde hattat Hüseyin Kutlu tarafından Celi Sülüs hat yazı stilinde “Esmâ-ül Hüsna” yazılı madalyonlar bulunur (Şekil 6, 8). Bu onikigen şemalı ibadet mâkanının üzeri ise on iki ayağa oturan 32 m çapında, 35 m yüksekliğinde bir kubbe ile örtülüdür (Uzun, 2010). Çelik konstrüksiyon üzeri fiber takviyeli, beton kaplamalı kubbe, Orta Asya ve Anadolu’ya özgü olan ve en ünlü örneği Erzurum Ulu Camii’nde görülen Kırılmaç kubbe formuna sahip olup içte basamaklı, helezonik görünüm, ahşap ve cam malzeme ile verilmiştir (Akın, 1991) (Şekil 7). Ahşap malzemenin arasındaki cam yüzeylerle de *Tanrı’nın kusursuzluğunu* anlatan “çarkifelek” motifi oluşturulmuştur (Şekil 7). Bu cam açıklıklar aynı zamanda yapının doğal ışık almasını da sağlamaktadır. Kubbenin merkezinde ise sekizgen formda Türk mimarisine özgü cam bir aydınlık açıklığı (ışıklık) bulunmakta olup aydınlık açıklığının yüzeyi de yine Türk üçgenlerinden oluşmaktadır. Kubbenin göbeğinde ise birbirlerine geçmeli

altı tane “vav” yazısı göze çarpar. Kubbeye geçiş elemanı, kubbenin eteğinde (kasnak) bulunan Türk üçgeni kuşağıdır (Şekil 6, 8). Kubbe eteğinin (kasnak) onikigen yüzeylerinin her birinde ise Celi Sülüs stili hat sanatı örnekleri vardır. Işık-gölgeli cephe ve örtüde kullanılan cam bu katta doğal aydınlatmanın en güçlü kaynağını oluşturmaktadır. Kubbenin zirvesinde çelikten yapılmış, geceleri aydınlatılan özel bir âlem bulunur.

Şekil 6: Üst kat ibadet alanı (harim). Ayakları birleştiren içleri geometrik süslemeli gölgelikler (Alev Erarслан)

Şekil 7: Üst kat ibadet mekânını (harim) üzerini örten Çarkıfelek desenli, cam aydınlık açıklıklı Kırlangıç kubbe (Alev Erarслан)

Bu katın mihrabı, mihrap duvarını oluşturan sivri kemerli onikigen yüzeylerden birine yerleştirilmiştir. Sivri kemerli mihrabın ana kemeri ve mukarnaslı kavsarası kırmızı mermerden imal edilmiş olup bordürleri fiber katkılı beton malzemeden yapılmıştır (Şekil 8). Mihrabın etrafında ikisi Türk üçgenli, biri içerisinde Celi Muhakkak hat stilinde yazılmış Ayet-el Kürsi bulunan şems motiflerinden oluşan 3 bordür bulunur. Kemerin dışında kalan alan ise çokgen yıldız geçmelerden oluşur.

Şekil 8: Üst kat hariminin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü (Alev Erarslan).

Caminin üst kat ibadet alanının minberi yine fiber katkılı betondan yapılmış olup minberinin yan aynalığının merkezinde büyük bir yıldız kompozisyonu ve etrafında ise renkli rumi-palmet kuşağı bulunur (Şekil 9). Minberin merdiven korkuluğu ve minber köşkünde de yine yıldızlardan oluşan geometrik girih sanatı görülür. Minber köşkünün külahının yüzeyi ise rumi-palmet motifleriyle süslenmiştir. Mihrabın doğusunda bulunan müezzin mahfili ise yine fiber lif katkılı beton malzemeden olup altıgen arkalı, sekiz kollu yıldız korkuluklu, mahfilin altı mukarnas konsol şeklindedir. Mahfilin kaideleri ise yine çok kollu yıldızlardan oluşmaktadır.

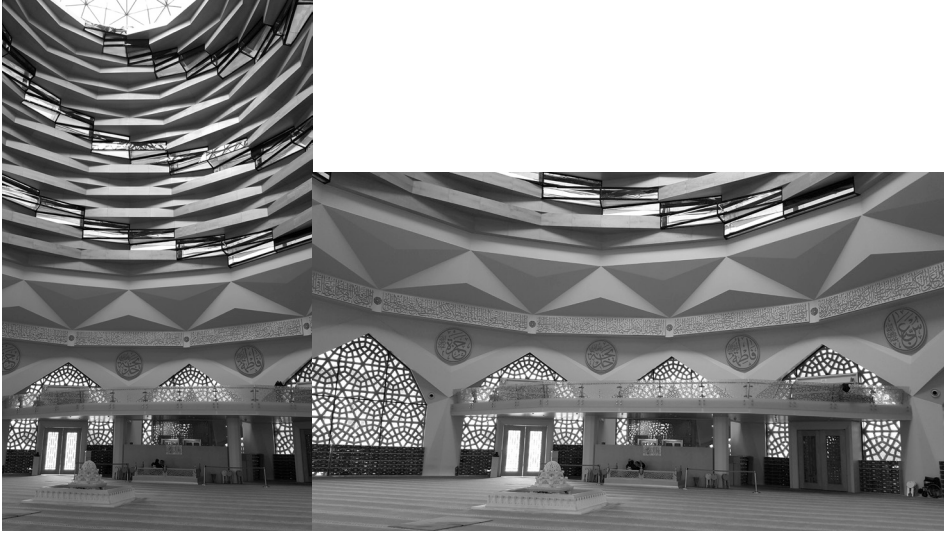
Bu katın vaaz kürsüsü ise yine fibro katkılı betondan yapılmış, balkonu mukarnaslı bir konsola oturur. Kürsünün duvarları geometrik girih süslemelidir. Kürsünün oturma başlığı ise altıgen şeklinde olup içinde Celi Sülüs tarzında “ölüm vaaz olarak yeter” anlamında “Elmeytu vaizen kefa” yazılıdır. Bu katın tam merkezinde, kubbenin cam aydınlık açıklığının altında ise şadırvan havuzu içerisinde camii şeklinde bir fiskiye bulunur (Şekil 10). İç mekânda yapıya ferahlatıcı bir etki katan bu su etkisi, Bursa Ulu Camii, Kütahya Ulu Camii ve Edirne Selimiye Camii müezzin mahfili altındaki şadırvan ve şadırvan havuzlarını hatırlatır. Ama camii şeklindeki fiskiye ögesi en çok Bursa Yeşil Camii fiskiyesini akıllara getirir.

Yapının harime (ana ibadet mekânı) açılan iki kapısı bulunmakta,; kapılar cam yüzeyli, modern düz künde-kari tekniğinde yapılmıştır. Yapının asansörü ise her iki katta da ikişer giriş kapısının arasına alınmış, cam üzeri geometrik süslemeli kumlama tekniğinde yapılmıştır.

Şekil 9: Üst kat hariminin minber ve vaaz kürsüsü (Alev Erarслан).

Bu katın kadınlar mahfili yapının kuzeyde bulunan giriş yönünde olup yapının iki giriş kapısının üzerine konumlandırılmış bir asma kattan oluşur (Şekil 10). Tek katlı kadınlar mahfilinin önünde cam üzeri kumlama tekniğinde, üzeri geometrik süslemeli bir parapet uzanır. Kadınlar mahfilinin duvarlarındaki madalyonlarda ise *Hatice* ve *Fatıma* yazmaktadır.

Şekil 10: Üst katın giriş yönündeki kadınlar mahfili ve kubbenin altındaki şadırvan (Alev Erarşlan)

Yapının içi namaz esnasında huzur ve ibadete odaklanmanın sağlanması için her iki kat da sade ve yalın tasarlanmıştır. İç mekânda kullanılan renklerin açık olması da yapıya ferah bir hava katar. Camide ısıtma sistemi halının altındaki elektrik enerjisiyle çalışan karbonfilm içindeki PVC kablolar aracılığıyla yerden ısıtma sisteminin yanı sıra yapı kabuğunun içinde, cam yüzeylerin üst kenarlarında bulunan borular ile mekanik iklimlendirme sistemiyle sağlanmaktadır (Atmaca ve Gedik, 2017). Üst kata cam sivri kemerlerin önünde yerde bulunan ızgaralar vasıtasıyla iç ortama temiz hava gönderilmektedir. Gelişmiş iklimlendirme sistemlerinin kullanıldığı yapıda sensörler vasıtasıyla iç ortamda istenen sıcaklık sağlandığında, alttan ısıtma sistemleri uyku moduna geçmektedir (Atmaca ve Gedik, 2017).

Caminin avlusu üst katta olup klasik şemanın aksine, etrafı duvarlarla çevrenmemiştir. Yapının 57.8 m yüksekliğinde iki minaresi vardır; minareler yapının kible duvarı yönüne yerleştirilmiştir. Geniş bir alt yapıya sahip olan minareler, çokgen gövdeleriyle klasik minare tasarımdan uzaktır. Minarelerde şerefe yerine baklava dilimi şeklindeki Türk üçgenlerinden oluşan bir bölüm bulunur. Yukarıya doğru daralan formdaki minareler, bu bölümün üzerinden itibaren sivrilmiştir (Şekil 1). Çelik konstrüksiyonlu minareler, fiber lif katkılı multiform malzeme ile kaplanmıştır.

Sonuç

Çağdaş Türk camilerinin önemli temsilcilerinden biri olan Marmara İlahiyat Camii modern üslup ile geleneksel mimarinin yorumlandığı bir yapıdır. Kent dokusuna ve konumlandırıldığı araziye uygun olan yapı, plan ve iç mekân tezyinatı açısından Osmanlı-İslam mimari üslubunu yansıtmaktadır.

Klasik dönem Osmanlı mimarisinin en temel ideali olan kubbeyle örtülü merkezi mekân anlayışının başarılı bir örneği olan yapıda kubbe, işlevsel bir örtüden ziyade, biçimi belirleyen bir plan arketipi olarak kullanılmıştır. Mekâna karakter kazandıran kubbe her iki katta da farklı tasarlandığından mekânla bütünlenmiştir. Yapının tasarımında ve iç dekorasyonunda yoğun bir Türk üçgeni etkisi hissedilmektedir. Her iki katta da son derece açık ve ferah bir mekân etkisi hissedilmektedir.

Geleneksel plan elemanları ve Türk-İslam süsleme sanatlarının kullanıldığı yapı, günümüz malzeme ve teknikleri kullanılarak çağdaş ve dinamik bir kimlik kazanmıştır. Yapıda kullanılan geleneksel süsleme motifleri sadece birer bezeme ögesi olmayıp aynı zamanda mimari ile bütünleşmiş, onun etkisini güçlendirici unsurlar şeklinde kullanılmıştır. Cami, biçimsel özellikleri ve kompozisyonuyla çağdaş Türk camileri arasında önemli bir konumdadır.

Kaynaklar

[1] Akın, G., (1991). Tüteklikli Örtü Geleneği: Anadolu Cami ve Tarikat Yapılarında Tüteklikli Örtü. *Vakıflar Dergisi* 22, 323-354.

[2] Akbulut, N., (2017). Türkiye’de Çağdaş Cami Mimarisi Tasarımında Yenilikçi Yaklaşımlar, İstanbul Aydın Üniversitesi, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, İstanbul.

[3] Antel, A., (2013). Geçmişten Günümüze Camii Mimarisinde Gelişim, *I. Ulusal Camii Mimarisi Sempozyumu. Geleneksel Geleceğe Camii Mimarisinde Çağdaş Tasarım ve Teknolojiler 2-5 Ekim 2012*, 257-262, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

[4] Atmaca, A. B., Gedik, G. Z., (2017). Dini Yapıların Isıl Konforunun İncelenmesi: Marmara İlahiyat Cami ve Hz. Ali Cani Örneklemeleri, *13*.

Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, 19-22 Nisan 2017, 1253-1262, İzmir.

[5] Cansever, T., Kuban, D., Tanyeli, U., (1994). Türkiye’de Çağdaş Camii Tasarımı. *Arredamento Mimarlık 11*, 23-34.

[6] Erengöz, Ç., (2000). 20. Yüzyılın Son Yarisında Camiler ve Yorumlar. *Arkitekt 2000/02, Şubat 2000*, 18-27.

[7] Eyüpgiller, K., (2000). Türkiye’de Çağdaş Cami Mimarisi: İstanbul’dan Örnekler. *Yapı, Sayı: 229*: 62-71.

[8] Eyüce, A., (1996). Cami Mimarisinde Biçimsel Çeşitlenmeler ve Dünya Örnekleri. *Ege Mimarlık 1996/3*, 35-37.

[9] Evren, E., (2013). *Modernlik ve Türkiye’de Modern Camiler*, Antalya.

[10] Frishman, M., (1994). *İslam and the Form of the Mosque*, Martin Frishman, Hasan-Uddin Khan (Ed.), *The Mosque: History, Architectural Development and Regional Diversity*, London, 17-41.

[11] Grabar, O., (1993). *Symbols and Signs in Islamic Architecture*. Renata Holod, Darl Rastorfer (Ed), *Architecture in Continuity: Building in the Islamic World Today*, New York, s. 25-32.

[12] Gönençen, K., (1999). Cami Mimarisinde Çağdaşlık. *Yapı, Eylül 1999, Sayı: 214*, 83-90.

[13] Güzer, A. C., (2009). Modernizmin Gelenekle Uzlaşma Çabası Olarak Cami Mimarlığı. *Mimarlık 348*, 21-23.

[14] Kuban, D., (1980). Çağdaş Cami Tasarımının Kültürel Boyutları. *Çevre, Sayı: 8*, 16-19.

[15] Moustafa, A. M. A., (2014), *Contemporary Mosque Architecture in Turkey*, The American University in Cairo, School of Humanities and Social Sciences, Cairo.

[16] Uzun, Ç., (2010). Günümüz Cami Mimarisinin İşlev-Biçim ve Teknoloji İlişkisi Açısından İncelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

[17] Salimi, A., (2013). İslam Ülkelerinde Çağdaş Cami Mimarisi Sorunsalı. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Kıbrıs.

Dış ticaret öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutumları: Sındırgı MYO örneği

Sefer UÇAK¹
Hamza ÖZKAN²

Geliş tarihi / Received: 25.12.2018

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 31.12.2018

Kabul tarihi / Accepted: 31.12.2018

Öz

Sanayileşme ile birlikte iletişim ve ulaşım olanaklarındaki hızlı gelişmeler, dünya ticaretinin yoğun bir şekilde artışına neden olmuştur. Bu gelişimden pay almak isteyen tüm ülkelerin dış ticaretlerinde önemli gelişmeler gözlemlenmiştir. Dış ticaret, özellikle Türkiye gibi jeopolitik konumu çok değerli bir ülkede büyüme ve kalkınmada yadsınamaz bir rol oynamaktadır. Dış ticaretin ülkeye kazandıracağı her türlü yeni katma değer ile birlikte ülkenin kalkınması sürdürülebilir bir yapıya kavuşabilecektir. Bu nedenle dış ticaretin gerek üniversiteler (fakülte-MYO), gerekse kurum ve kuruluşlar (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı-Ekonomi Bakanlığı, TİM v.b.) tarafından desteklenmesi, bu gelişim sürecine katkı yapacaktır. Sındırgı MYO olarak yetiştireceğimiz öğrenciler, bu süreçte dış ticaretin gelişimine katkı yaparak ülkenin büyüme ve kalkınma sürecini hızlandıracaktır. Dış ticaret eğitimleri boyunca öğrencilerin teorik açıdan desteklenmesinin yanında, tamamlayıcısı olan uygulama açısından da geliştirilmesi, mesleki hayatlarına katkı anlamında son derece önemlidir. Bu bölümden mezun olan öğrencilerin, gümrük müşavir yardımcılığı ve gümrük müşavirlik sınavlarında başarılı olabilmeleri, uygulama ile desteklenmiş eğitim ile mümkün olabilecektir. Öğrencilere yönelik teknik gezi ve uygulama eğitimlerinin sonuçları metodolojik olarak (anket çalışması) değerlendirilmiş, öğrenciler açısından başarı ve algı düzeyleri test edilmiş, olumlu katkılar elde edilmiştir. Anket çalışması dış ticaret öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutumlarını incelemek amacıyla 2014-2015 eğitim öğretim yılındaki Dış Ticaret Bölümü'nden (2.sınıf) 100 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçlarından elde edilen bulgulardan üç temel faktör elde edilmiş ve sonuçlar tablolaştırılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki eğitim, dış ticaret, mesleki tutum

¹Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi Sındırgı MYO, e-mail: seferucak@balikesir.edu.tr

²Öğr. Gör., Balıkesir Üniversitesi Sındırgı MYO, e-mail: hamzaozkan@balikesir.edu.tr

Attitudes of foreign trade department students towards vocational training: A study on Sındırğı VC

Abstract

Rapid developments in communication and transportation facilities with industrialization have led to an intensive growth of world trade. The countries that want to get a share from this growth, were observed to conduct important developments in their foreign trade. Foreign trade plays an undeniable role in the growth and the development of a country, especially a country that has a very valuable geopolitical position, such as Turkey. Together with each of the new added value that foreign trade brings to the country, the development of the country will attain a sustainable structure. Therefore, support that is offered to foreign trade by universities (faculties and vocational schools), institutions and agencies (Ministry of Customs and Trade, Ministry of Economy, TIM, etc.) will contribute to the process of this development. Sındırğı Vocational School students who are to be trained, will accelerate the country's growth and development process by contributing to the development of foreign trade in this process. Developing applications that are complementary to the theoretical education during training is extremely important with respect to adding foreign trade into the professional lives of the students. The success of our graduate students in customs brokers and customs brokerage assistant exams can only be possible with training backed up by application. The results of the technical visits and the applied training were evaluated and tested in terms of student achievement and perception levels, and as a result of the methodological practices (survey) a positive contribution was obtained. The survey was carried out with 100 sophomores from Foreign Trade Department in the 2014-2015 academic year in order to examine students' attitudes towards the training. Evaluated in tables, three fundamental factors were obtained from the survey results.

Keywords: *Vocational Education, Foreign Trade, Vocational Attitude*

Giriş

Endüstri devrimi ile başlayan dünya ticaretindeki gelişmeler, iletişim ve ulaşım olanaklarındaki ivmeyle, özellikle ithalat ve ihracat hacminde hızlı artışa neden olmuştur. Böylece bu modern ticareten pay almak isteyen tüm ülkeler, dış ticaretlerinde önemli yapılanmaya gitmiştir. Örneğin Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlar dış ticaretin önündeki tüm görünür

ve görünmez engelleri asgariye indirme çabalarını sürdürmüş ve dünya ticaretini serbestleştirmede önemli gelişmeler yaşanmasını sağlamıştır. Dünya ticaretindeki serbestleşme eğilimleri dış ticarete kendini göstermiş olup dünya mal ve hizmetler ticareti (ihracat-ithalat) yaklaşık olarak 2015 yılında **34 trilyon** dolara ulaşmıştır. Bu rakam 1970’te 3, 1980’de 4.01, 1990’da 7.1, 2000’de 13.3, 2010’da 30.8 trilyon dolardır. Türkiye’nin dış ticaret hacmi de 1.5 milyon dolardan (1970), 2015 itibari ile yaklaşık 351 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Dış ticaret hacminde yıllar itibariyle artış yaşansa da, özellikle ekonomik kriz ve durgunluk dönemlerinde azalmalar yaşanmaktadır. (URL-1)

Dış ticaret hacmindeki artış özellikle Türkiye gibi jeopolitik konumu değerli bir ülkede yadsınamaz bir rol oynamaktadır. Dış ticaretin ülkeye kazandıracığı her türlü yeni katma değer ile birlikte ülkenin kalkınması sürdürülebilir bir yapıya kavuşabilecektir. Bu nedenle dış ticaretin gerek üniversiteler gerekse kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmesi, bu gelişim sürecine katkı yapacaktır.

Türkiye’de dış ticaret sektöründe istihdam edilecek nitelikli işgücünü sağlayacak olan kurumların başında üniversiteler gelmektedir. Lisans düzeyinde **uluslararası ticaret ve lojistik** gibi bölümler bulunurken, önlisans düzeyinde **dış ticaret programı** bulunmaktadır. Türkiye’deki meslek yüksekokullarında 2015-2016 dönemi itibariyle 940 meslek yüksekokulunda (827 devlet, 105 vakıf, 8 vakıfMYO) eğitim verilmektedir. Meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencin sayılarına bakıldığında; 1.087.063 kız, 1.198.343 erkek olmak üzere toplamda 2.285.406 öğrenci eğitim almaktadır. Meslek yüksekokullarında eğitim veren öğretim elemanlarının unvanları ele alındığında ise 319 profesör, 381 doçent, 2.886 doktor, 14.125 öğretim görevlisi, 686 okutman, 385 uzman, 241 araştırma görevlisi olmak üzere toplamda 19.023 öğretim elemanının hizmet verdiği görülmektedir. Türkiye’de çeşitli üniversitelerde (devlet-vakıf-vakıf MYO), MYO bünyesinde **156 adet dış ticaret programı-bölümü** eğitim-öğretim faaliyetine devam etmektedir (URL-2)

Sındırgı MYO olarak yetiştireceğimiz öğrenciler, bu süreçte dış ticaretin gelişimine katkı yaparak ülkenin büyüme ve kalkınma sürecini hızlandıracaktır. Dış ticaret eğitimleri boyunca öğrencilerin teorik

açından desteklenmesinin yanında, tamamlayıcısı olan uygulamanın da geliştirilmesi, mesleki hayatlarına katkı anlamında önemlidir. Bu nedenle öğrencileri teknik geziler ve staj olanakları ile sektörle buluşturup istihdam edilecekleri alanlarla ilgili daha fazla bilgi sahibi yapmak sağlıklı olacaktır. Öğrencilerin proje ile desteklenen sektör buluşmaları sonrasındaki algı düzeyleri, anket yardımıyla ölçülmüş ve olumlu sonuçlar alınmıştır.

1981 yılında kabul edilen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda meslek yüksekokulları; “Belirli mesleklere yönelik nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim-öğretim sürdüren, önlisans derecesi veren bir yükseköğretim kurumudur” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla meslek yüksekokullarının temel görevlerini çağdaş bilim ve teknolojiye değişme ve gelişmelere uygun olarak ekonominin gereksinim duyduğu alanlarda yüksek nitelikli işgücü yetiştirmek ve üretim ve hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu ara eleman ihtiyacını karşılayabilmek olarak özetleyebiliriz. Bu okullar ülkelerin beşeri ve sosyal sermayesine doğrudan katkı yapmaktadır (Uçak ve ark. 2015). Bu nedenle meslek yüksekokulu öğrencilerinin öğrenim döneminde mesleki gelişimlerinin sağlanabilmesi için teorik bilgilerin yanında sektörel ve pratik uygulama becerilerine sahip olmaları gerekmektedir.

Sındırgı MYO, öğrencilerinin derslerde öğrendiği teorik bilgilerinin uygulamaya dönüştürülerek, meslek yaşamlarında rekabet çerçevesinde avantajlı duruma gelmelerini sağlamaktır. Öğrencilerin eğitimlerinin; mesleki fuar ve sergiler, teknik geziler (Serbest bölgeler, gümrükler-limanlar-lojistik ve dış ticaret firmaları), paket programlar (gümrük erişim programları), seminer (gümrük müşavirleri-sektörden uzmanların) çalışmaları ile desteklenmesi amaçlanmaktadır. Sındırgı MYO dış ticaret öğrencilerinin mezuniyet sonrasında tercih elemanlar olması da, rekabette avantaj sağlamada önemli olabilecektir. Sektörle ilgili girecekleri sınavlarda (KPSS, gümrük müşavirlik) rakiplerine göre daha avantajlı (başarılı) olabilmeleri ile katma değer sağlayan, sektörü ve sektördeki işleyişi daha yakından bilen ara elemanlar olabilmesi için bu desteklerin yadsınamaz bir önemi olacaktır. Dış ticaret ile ilgili özel sektör ve kamu kuruluşlarına yapılacak olan mesleki ve teknik ziyaretler (fuar ve sergiler, gümrükler, serbest bölgeler, dış ticaret şirketleri) ile sektörden

uzman kişilerin seminerleri, öğrencilerin dış ticaret mesleğine olan sempatilerinin arttırılmasına yardımcı olabilecektir. Öğrencilerin mesleki yeterlilikleri üzerine katkıları ile öğrencilerin dış ticaret meslek elemanı olma konusundaki algı değişikliğinin ölçülmesine yönelik metodolojik çalışmalar yapılarak, elde edilen bulgular rapor olarak yayımlanacaktır.

Literatür özeti

Meslek yüksekokulları, meslek eğitimi konusunda nitelikli ara eleman yetiştirilmesi açısından çok önemlidir. Bu nedenle, literatürde mesleki eğitimin geliştirilmesi ve meslek eğitimi alan öğrencilerin mesleğe bakışları konularında birçok akademik çalışma yapılmıştır. Bunlardan bazılarını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

Doğan (2006), çalışmasında MYO sorunlarını incelemiş ve sorunları fiziki-idari-sistemik olarak üç ayrı grupta ele almış ve MYO'nun sorunlarına yönelik çözüm önerileri üretmiştir.

Köse vd. (2007), Pamukkale Üniversitesi Buldan Meslek Yüksekokulu'na yeni başlayan öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik tutumlarını araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Buldan MYO öğrencilerinin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre bilgisayar ve internet kullanımına yönelik daha olumlu tutum göstermektedir. Bilgisayar sahibi ve internet erişimi olan öğrenciler, bilgisayar ve internet kullanımına yönelik daha olumlu tutuma sahiptir.

Sönmez (2008)'in, nitelikli ara eleman yetiştirilmesinin önündeki engeller için çözüm önerileri ortaya koyan çalışmasında, orta öğretim ve MYO'ların yapılanmalarının nasıl olması gerektiği üzerine öneriler sunulmaktadır.

Can (2010), 2009-2010 yılı bahar döneminde Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi ortaöğretim fen-matematik ve sosyal alanları eğitimi bölümü tezsiz yüksek lisans programının son sınıfına devam eden 92 Fen-Edebiyat Fakültesi lisans mezunu öğrencileriyle yaptığı araştırmada, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve tutumlarının program türü haricinde, belirtilen değişkenler açısından değişmediği tespit edilmiştir.

Çelenk, Atmaca ve Horasan (2010), Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde lisans ve lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) eğitimi alan öğrencilerin muhasebe eğitimi üzerine bakış açılarını ölçmeye yönelik bir anket çalışması yapmıştır. Ankette öğrencilerin muhasebeye, muhasebe eğitimine, muhasebede hoca faktörüne ve muhasebe ile ilgili mesleklere ilişkin bakış açılarını değerlendirilmiştir.

Bahşi (2011) Meslek Yüksekokullarında yönetimin etkinliğini arttırmak amacıyla, meslek yüksekokulu yöneticilerine yönelik 239 kişi ile anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre meslek yüksekokullarında ortaya çıkan en büyük problemler; mali kaynak yetersizlikleri, fiziki yetersizlikler, araç-gereç yetersizlikleri, öğretim elemanı yetersizlikleri ve meslek yüksekokullarının amaçlarının çevreye yeterince anlatılamaması olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kişisel özellikler ile yönetici tutumları açısından farklılıklar araştırıldığında yaş, akademik deneyim, yöneticilik süresi ve unvan açısından farklılıklar olmadığı ancak cinsiyet ve yöneticilik eğitimi alıp almamış olması açısından önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Eraslan ve Çakıcı (2011), Kırıkkale Üniversitesi'nde 2010-2011 öğretim yılı güz döneminde pedagojik formasyon dersleri alan 214 öğrenci ile anket çalışması yapmıştır. Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumların ölçmek amacıyla yapılan istatistiksel analizlerde öğrenci tutumlarının çeşitli değişkenlerde farklılaştığını saptanmıştır.

Albez ve Bilici (2012), Atatürk Üniversitesi'nde MYO Muhasebe Bölümü öğrencilerinin mesleğe bakışları ile ilgili yaptıkları çalışmada, 481 öğrenciyi kapsayan anket gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada öğrencilerin %66'sının meslek elemanı olmak istediği, bu öğrencilerin de %60'nın lisansı tamamlayıp muhasebe elemanı olmak istediği bulgularına ulaşılmıştır.

Baltacı vd. (2012) yaptıkları çalışmada, üç farklı üniversiteden turizm eğitimi alan toplam 446 öğrenci ile anket çalışması yapmışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin turizm bölümünü bilinçsiz bir şekilde tercih ettikleri, üst sınıflardaki öğrencilerin gelecek kaygısının arttığı ve eğitimden duydukları memnuniyetin azaldığı belirlenmiştir.

Şekerci (2014), Dumlupınar Üniversitesi Kütahya Teknik Bilimler MYO öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada, kuyumculuk ve takı tasarımında öğrenim gören öğrencilerin mesleki tutumlarını araştırmıştır. 72 öğrenci ile anket çalışması yapmış ve öğrencilerin mesleklerine yönelik geliştirecekleri olumlu tutumların okulda ve iş yaşamında başarıyı arttıracakları sonucuna ulaşmıştır.

Bulca ve Erem (2014), Uşak Üniversitesi bünyesinde eğitim veren Uşak Meslek Yüksekokulu, Banaz Meslek Yüksekokulu, Karahallı Meslek Yüksekokulu, Sivaslı Meslek Yüksekokulu ve Ulubey Meslek Yüksekokulu'nda, işletme yönetimi, bankacılık ve sigortacılık, muhasebe ve vergi uygulamaları, büro yönetimi ve yönetici asistanlığı ve yerel yönetimler programlarında 2013-2014 güz döneminde öğrenim gören 739 öğrenci ile öğrencilerin muhasebe ve finans eğitimine yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik anket çalışması yapmışlardır. Anket verilerine göre öğrenim görülen programın tercih edilmesinde öncelikli olarak meslek sahibi olma amacının güdüldüğünü, muhasebe ve finans eğitiminin kalitesini belirleyen öncelikli unsurun ise öğretim elemanlarının kalitesinin olduğu belirlenmiştir.

Materyal ve yöntem

Bu çalışmada, Sındırgı MYO Dış Ticaret Bölümü öğrencilerinin dış ticaret mesleğine ilişkin tutumları ve beklentileri araştırılmaktadır. Bu amaçla çalışmada Sındırgı Meslek Yüksekokulu öğrencilerine; öğrencilerin demografik özellikleri, dış ticaret eğitimi ile mesleki gelişim ilişkisi, mesleki gelişime eğitimin katkısı ve dış ticaret eğitiminin önemini belirlemeye yönelik sorulardan oluşan anket uygulanmıştır.

Anket sorularına verilen cevaplara ilişkin tanımlayıcı istatistikler ve mesleki tutum için Faktör Analizi yapılmıştır. Analizlerde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır.

Sındırgı Meslek Yüksekokulu, 1995-1996 eğitim öğretim yılında faaliyete geçmiştir. Yüksekokulda 2014-2015 eğitim öğretim yılında Dış Ticaret, İşletme Yönetimi, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Turizm ve Otel İşletmeciliği ve Ev Cihazları Teknolojisi programlarında eğitim-öğretim faaliyetlerine devam edilmektedir. Yüksekokulumuzda 2014-2015 eğitim

öğretim yılında kayıtlı toplam 739 öğrenci bulunurken, 13 öğretim görevlisi, 2 öğretim üyesi, idari kadroda 9 kişilik personel görev yapmaktadır. Dış Ticaret Bölümü öğrencilerinin ilgili yılda okula devam edenlerine (100 öğrenci) anket uygulanmıştır.

Bulgular

Tablo-1 de öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bilgileri, Tablo 2’de ise program türüne göre ankete katılan öğrencilerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1: Demografik özellikler

	Kategori	Dağılım	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	47	47
	Kadın	53	53
	Toplam	100	100
Yaş	19-20	29	29
	21-22	65	65
	23-24	5	5
	25 ve üstü	1	1
	Toplam	100	100

Ankete Dış Ticaret Bölümünde (2.sınıf) öğrenim gören 100 öğrenci katılmış olup öğrencilerin 47’si kız, 53’ü erkektir. Yaş aralığına bakıldığında soruları cevaplayan 29 kişi 19-20 yaş aralığında, 65 kişi 21-22 yaş aralığında bulunmaktadır.

Tablo 2: Yerleşim yeri dağılımı

	Dağılım	Yüzde
Köy	4	4
Kasaba-ilçe	16	16
Şehir-büyükşehir	80	80
Toplam	100	100

Tablo 2’de ankete katılan öğrencilerin yerleşim yeri dağılımları görülmektedir. Öğrencilerinin %80’i şehir-büyükşehirde ikamet etmektedir.

Tablo 3: Anne meslek ve eğitim düzeyi

Anne Meslek			Anne Eğitim		
	Dağılım	Yüzde		Dağılım	Yüzde
Kamu	3	3	Okur-yazar değil	8	8
Özel sektör	21	21	İlköğretim	57	57
Emekli	6	6	Lise	27	27
Serbest meslek	8	8	Üniversite	7	7
Çalışmıyor	62	62	Y.lisans-doktora	1	1
TOPLAM	100	100	Toplam	100	100

Tablo 3’e göre öğrencilerin annelerinin %62’sinin çalışmadığı, %57’sinin de ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Baba meslek ve eğitim düzeyi

Baba Meslek			Baba Eğitim		
	Dağılım	Yüzde	Dağılım		Yüzde
Kamu	15	15	Okur-yazar değil	-	-
Özel sektör	33	33	İlköğretim	53	53
Emekli	27	27	Lise	32	32
Serbest meslek	22	22	Üniversite	15	15
Çalışmıyor	3	3	Y.lisans-doktora	-	-
TOPLAM	100	100	Toplam	100	100

Tablo 4’e göre, öğrencilerin babalarının %33’ünün özel sektörde çalıştığı, %53’ünün de ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Üniversite eğitiminin iş yaşantısına başlamak için yeterli olduğu sorusuna öğrencilerin %25’i evet, %16’sı hayır ve %59’u kararsızım cevabını vermişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin %78’inin daha önce bir iş deneyimi olduğu, %22’sinin daha önce bir iş deneyimi olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 5: Üniversite eğitimi dışında öğrencilerin sahip olduğu özellikler

	Dağılım	Yüzde
Yabancı dil bilgisi	5	5
Yurtdışı deneyim	3	3
Staj	63	63
Mesleki kurslar	7	7
Diğer	22	22
Toplam	100	100

Tablo 5'e göre, ankete katılan öğrencilerin üniversite eğitimi dışında en fazla %63 ile staj tecrübeleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yalnızca %5'nin yabancı dile sahip olması ise özellikle dış ticaret bölümlerinde hazırlık sınıflarına ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir.

Tablo 6: Öğrencilerin akademik başarıları hakkında düşünceleri

	Dağılım	Yüzde
Çok iyi	9	9
İyi	37	37
Orta	43	43
Kötü	4	4
Çok kötü	4	4
Cevapsız	3	3
Toplam	100	100

Öğrencilerin kendi akademik başarılarını değerlendirdikleri sonuçlar Tablo 6'da görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin %37'si iyi, %43'ü ise orta bir akademik başarı düzeyinde oldukları görülmektedir.

Yapılan anket çalışmasının (5'li Likert ölçeği) sonuçlarından üç farklı faktör gruplaması elde edilmiştir. Bu faktör gruplamaları; dış ticaret eğitimi ile mesleki gelişim ilişkisi, mesleki gelişime üniversite (önlisans) eğitiminin katkısı ile dış ticaret eğitiminin önemi olarak adlandırılabilir. Faktör gruplamalarının içerdiği soru dağılımları ile soru sayı numaraları Tablo 7'de verilmektedir. Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği,

0,883 (0.6'nın üzerinde) değeri ile, verinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Anlamlılık düzeyi (Bartlett's Test of Sphericity) 0,000-0,05 düzeyinden küçük olduğu için, sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu iki test sonucundan elde edilen bulgu, faktör analizi yapabilmek için üzerinde çalışılan örneklem büyüklüğünün yeterli ve verilerin ise faktör analizi yapabilmek için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 7: Faktör gruplaması soru dağılımı

Faktör 1: Dış ticaret eğitimi ile mesleki gelişim ilişkisi	
1	Dış tTicaret meslek elemanı olmak beni mutlu eder.
2	Dış ticaret meslek elemanlarının hangi alanlarda istihdam edildiğini biliyorum.
3	Dış ticaret meslek elemanlarının çalışma ortamı ve şartları ile ilgili bilgi sahibiyim.
4	Dış ticaret meslek elemanı olarak sektörde başarılı olacağıma inanıyorum.
5	Dış ticaret alanında kariyer yapmayı hedefliyorum.
6	Dış ticaret meslek elemanı olduğumda bu alanda kariyer yaparken karşılaştığım sorunlar hakkında bilgim var.
7	Önlisans öğrenimi boyunca aldığım derslerin ve yapılan uygulamaların mesleki becerimi arttırdığını düşünüyorum.
8	Önlisans öğrenimi boyunca aldığım derslerin ve yapılan uygulamaların meslek yaşamında karşılaştığım sorunları çözme becerisi kazandırdığını düşünüyorum.
Faktör 2: Mesleki gelişime üniversite (önlisans) eğitiminin katkısı	
9	Mesleki becerilerimin artırılmasında ders dışı uygulama faaliyetlerinin önemini biliyorum.
11	Teorik derslerde öğrendiğim bilgileri gerçek yaşamda nasıl uygulayacağım hakkında bilgi sahibiyim.
12	Teorik olarak bildiklerimi uygulama alanında görmem mesleki becerimi arttıracaklarını düşünüyorum.
13	Dış ticaretteki iş süreçlerini yerinde görmek iş yaşamında başarılı olmam için gereklidir.
16	Önlisans öğrenimi boyunca aldığım seçmeli dersler mesleki yaşamımda avantaj sağlar.
17	Önlisans öğrenimi boyunca katıldığım teknik geziler mesleki gelişimime katkı sağlar.

18	Sektör temsilcilerinin verdiği konferanslara katılmak meslek yaşamım için önemlidir.
Faktör 3: Dış ticaret eğitiminin önemi	
15	Önlisans öğrenimi boyunca aldığım yabancı dil dersleri meslek hayatımda bana avantaj sağlar.
10	Öğrenim gördüğüm bölümde ders dışı uygulama faaliyetleri yeterli düzeydedir.
14	Önlisans öğrenimi boyunca aldığım derslerin ve gerçekleştirilen ders dışı faaliyetlerin iş yaşamında benim için yeterli olduğunu düşünüyorum.

Üç faktörün değişkenlerle ilişkisi Tablo 8’de verilmiştir. Bu sonuçlara göre; faktör 2’nin yerleşim yeri, baba eğitim ve akademik başarı ile, faktör 1’in baba eğitim ve anne meslek ile ilişkisi görülmektedir.

Tablo 8: Faktörlerle değişkenlerin ilişkilendirilmesi

	Yaş	Cinsiyet	Yerleşim Yeri	Anne Eğitim	Baba Eğitim	Anne Meslek	Baba Meslek	Aile Gelir	Akademik Başarı	İş Deneyimi
Faktör 1	0,699	0,248	0,88	0,716	0,024*	0,003*	0,569	0,997	0,103	0,724
Faktör 2	0,772	0,460	0,021*	0,688	0,027*	0,677	0,701	0,906	0,041*	0,693
Faktör 3	0,594	0,247	0,209	0,101	0,534	0,178	0,326	0,652	0,179	0,766

*p< 0,05 olduğundan dolayı, istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 9: Faktör güvenilirlik değerleri

	Cr onbach’s Alfa Değeri	Soru Sayısı (N)
Faktör 1	0,942	8
Faktör 2	0,909	7
Faktör 3	0,697	3

Faktörlerin güvenilirlik (iç tutarlılık) katsayıları Cronbach Alpha ile hesaplanıp Tablo 9’da verilmiştir. Bu katsayılar 0,942, 0,909 ve 0,697 arasında olup faktörlerin iç tutarlılıklarını, genel olarak kabul edilen güvenilirlik katsayısı olan 0,70 ve üzerindedir.

Sonuç, tartışma ve öneriler

Çalışma kapsamında Sındırgı MYO Dış Ticaret öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutumlarını incelemek amacıyla 2014-2015 eğitim öğretim yılındaki Dış Ticaret Bölümü'nden (2.sınıf) 100 öğrenci ile anket gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle demografik bulgular değerlendirilmiş, öğrencilere yönelik teknik gezi ve uygulama eğitimlerinin sonuçları metodolojik olarak değerlendirilmiş, öğrenciler açısından başarı ve algı düzeyleri test edilmiş, olumlu katkılar bulunmuştur. Anket sonuçlarındaki bulgulardan üç temel faktör elde edilmiştir. Bu faktörler; dış ticaret eğitimi ile mesleki gelişim ilişkisi (Faktör 1), mesleki gelişime üniversite (önlisans) eğitiminin katkısı (Faktör 2), dış ticaret eğitiminin önemi (Faktör 3) şeklindedir. Bu sonuçlara göre faktör 2'nin yerleşim yeri, baba eğitim ve akademik başarı ile, faktör 1'in baba eğitim ve anne meslek ile ilişkisi görülmektedir.

Sonuç olarak Sındırgı MYO Dış Ticaret Bölümü öğrencilerinin mesleki ve teknik becerilerinin geliştirilmesi, teorik bilgilerine katkı yapacak uygulama alanları ile sektörde aranan kişiler olabilmeleri için mesleki teorik bilgilerin, sektörel işleyiş ile desteklenmesi gerekmektedir. Öğrencilerin sektörü yakından tanıyarak, sektörün ihtiyaç duyduğu konularda gelişimin sağlanabilmesi, ancak çeşitli desteklerle sağlanabilmektedir.

Kaynaklar

[1] Albez, A. ve Bilici, N. (2012), Meslek Yüksekokulları Muhasebe Öğrencilerinin Mesleğe Bakışları: Atatürk Üniversitesi'nde Bir Araştırma, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16:3, 383-398.

[2] Bahşi, N. (2011). Meslek Yüksekokullarının Sorunları ve Yöneticilerinin Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2).

[3] Baltacı, F., Üngüren, E., Avsalli, H., ve Demirel, H. N. (2012). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1).

- [4] Bulca, H., ve Erem, I. (2014). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Muhasebe ve Finans Eğitimine Yönelik Düşünceleri: Uşak Üniversitesi'nde Bir Araştırma”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(19), 67-94.
- [5] Can, Ş. (2013). Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 13-28.
- [6] Çelenk, H., Atmaca, M. ve Horasan, E. (2010). Marmara Üniversitesi'nde Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Muhasebe Alanına Bakış Açılarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hakemli Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 33, 159-171.
- [7] Doğan H. (2006), Meslek Yüksekokullarındaki Sorunlar Üzerine, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Y. 31 ,S. 332, 19-25.
- [8] Eraslan, L., & Çakıcı, D. (2011). Pedagojik Formasyon Programı Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:19 No:2, 427-438
- [9] Köse, S., Gencer, A. S., ve Gezer, K. (2007). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Bilgisayar ve İnternet Kullanımına Yönelik Tutumları, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 44-54.
- [10] Sönmez, M. (2008). Mesleki Yeterliliğin Sağlanmasında İki Aşamalı Üniversite Eğitiminin Gerekliği ve Niteliği, *Eğitimsen Yayınları*, 1. Baskı, 177- 184.
- [11] Şekerci, H. (2014). Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Programında Eğitim Alan Öğrencilerin Mesleğe Yönelik Tutumları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42). 19-26.
- [12] Uçak, S., Bicil, M., Villi, B. (2015), Kalkınma Ve Meslek Yüksek Okulları: Sındırgı Meslek Yüksek Okulu Örneği, *4th International Vocational Schools Symposium – 2015*, 842-850.

İnternet kaynakları

- [1] URL 1-Ekonomi Bakanlığı, İstatistik ve Analizler, <http://www.ekonomi.gov.tr/>(Erişim Tarihi:15.10.2006)
- [2] URL 2-YÖK, <https://istatistik.yok.gov.tr/>(Erişim:15.10.2006)

Yazar Kılavuzu

Aşağıda belirtilen yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazılar, “makale sunum formu” ile birlikte e-posta yoluyla aşağıdaki adreslere gönderilebilir.

Çevirisi yapılmış, makalelerin değerlendirmeye alınabilmesi için özgün metinlerin ve makale sahibinden (asıl yazar veya hak sahibi yayınevi) izin yazılarının da gönderilmesi zorunludur.

Ön inceleme ve hakem değerlendirmesi doğrultusunda geliştirilmek ve/veya düzeltilmek üzere yazarlarına geri gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak en geç, bir ay içinde tekrar dergiye ulaştırılır.

Yapılan ön incelemede yazım kurallarına uyulmadığı tespit edilen makaleler düzeltilmesi için yazarına iade edilir ve yayım programına alınmaz.

Yayın İlkeleri

1. Dergide yayımlanan makaleler yazı işlerinin izni olmaksızın başka hiçbir yerde yayımlanamaz veya bildiri olarak sunulamaz. Kısmen veya tamamen yayımlanan makaleler kaynak gösterilmeden hiçbir yerde kullanılamaz. Dergiye gönderilen makalelerin içerikleri özgün, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Makaledeki yazarlar isim sırası konusunda fikir birliğine sahip olmalıdır.
2. ABMYO Dergisi’ne gönderilen yazılar, referans sistemi, dipnot gösterme biçimi ve kaynakça düzenlenmesinde American Psychological Association (APA) stilinde hazırlanmalıdır. APA’nın 6. baskısı, yazarların dikkate alacağı versiyonu olmalıdır. Bununla birlikte kaynakça düzenlenirken Türkçe’ye uyarlanmış ve APA’nın istisnası olan hususlar da bulunmaktadır. Türkçede gün ve ay içeren tarihler önce gün, sonra ay şeklinde (örneğin 12 Şubat) yazılmalıdır.

3. ABMYO Dergisi'nde yayımlanan makaleler yayın tarihinden itibaren derginin bir sonraki sayısına kadar tartışmaya açık olacaktır. Makaleler için yapılan eleştiriler dergide yayınlanacaktır.
4. Makaleler en fazla 12 sayfa olmalıdır. Makaleler en az Word 6.0/95 formatında diskette veya CD'de teslim edilmeli ya da ABMYO Dergisi elektronik posta adresine gönderilmelidir. Orijinal olarak hazırlanmış makaleler % 20 oranında küçültülerek basılacaktır, bu nedenle şekil ve tablolar bu durum göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. ABMYO Dergisi siyah beyaz basıldığından gönderilen makaledeki resim, fotoğraf, şekil ya da grafikler renkli olmamalıdır.
5. Dergide yayımlanmak üzere gönderilen yazıların, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması veya bir başka yayın organında değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekmektedir.
6. Herhangi bir sempozyum, kongre, konferans vb. bilimsel etkinliklerde sunulmuş veya sunulacak olan bildiri metinleri, yayımlanmamış olması koşulu ile hakem değerlendirmesine gönderilir.
7. Dergi Yayın Kurulu, makaleleri, üç hakem gönderir. Makaleler, en az iki hakemin olumlu görüşüyle yayımlanır.
8. Yayımlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç (posta süresi de dahil olmak üzere) 30 gün içerisinde, yeniden Yayın Kuruluna gönderilmesi gerekir. Belirlenen sürede gönderilen makaleler bir sonraki dönemde yayımlanmak üzere sıraya konulur. Metin, değişiklikleri isteyen hakemler tarafından yeniden incelenebilir.
9. Hakem onayı alan makaleler, raporların tamamlanma tarihlerine göre sıraya konularak yayımlanır.
10. Dergiye gönderilecek yazılar, iki kopya alınarak hazırlanmalıdır. Bunlardan bir kopya posta yolu ile gönderilmeli; bir kopya ise; elektronik posta aracılığıyla iletilmelidir. Elektronik posta olarak gönderilen nüshada, yazar/yazarların adı soyadı, makalelerin tam adı,

bağlı buldukları kurum ve ünvanları, iş-cep telefonları ve elektronik posta adreslerini içeren bir kapak sayfası bulunmalıdır. Kapak sayfası, posta yolu ile gönderilecek kopyaya da eklenmelidir.

11. Yazarlar, yayımlarını İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisine göndermekle, telif haklarını İstanbul Aydın Üniversitesine devretmiş sayılırlar.
12. Dergide yazısı yayımlanan yazarlara, iki adet dergi ücretsiz olarak gönderilir. Ayrıca telif hakkı ödenmez.
13. Ulusal ve uluslararası düzeyde akademik bilgi paylaşımının sağlanması amacıyla İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi'nde yayımlanmak üzere Hakem Kurulundan geçen yazılar Üniversitenin internet sitesine bağlı olarak da yayımlanabilir.
14. Dergiye gönderilen yazılar, yayımlanmasa dahi iade edilmez.

Yazım Kuralları

I. Makale Türleri

Dergiye gönderilen makaleler aşağıdaki özellikleri taşıyan çalışmalar olmalıdır:

- Özgün araştırmalarla ilgili çalışmalar,
- Uygulama örneklerini bilimsel bir yaklaşımla anlatan çalışmalar,
- Belirli bir konuda, önemli gelişmeleri değerlendirip eksiklikleri ortaya koyan derleme çalışmaları,
- Tez çalışmasından elde edilen sonuçların bilimsel tutarlılığı olan bir bölümünden ya da tümünden yararlanılarak hazırlanmış, doktora öğrencisinin ve tez danışmanının ortak yazar olarak yer aldığı bilimsel makaleler.

II. Sayfa Düzeni

Sayfa boyutu A4 kâğıt boyutunda olmalı, sayfa yapısında sağdan ve soldan 2 cm; üstten 2.5 cm; alttan da 3 cm boşluk bırakılmış olmalıdır. Metin, sağ ve sola dayalı (justify), özet ve abstract tek aralık olarak, ana metin

1,5 aralıkla yazılmalı, paragraflar arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır. Başlık, şekil adı, tablo adı gibi formatı belirtilmiş yazılar dışında kalan metin Times New Roman yazı karakterinde 12 punto ile yazılmalıdır.

III. Makale Başlığı

Makale başlığı metnin içeriğini yansıtmalı, 70 harfi geçmemeli ve gereksiz uzatmalardan kaçınılmalı; Times New Roman yazı karakterinde 20 punto ile yazılmalı ve sadece başlığın ilk harfi büyük olmalıdır. Başlık sayfanın üst sınırından 6 cm boşluk bırakıldıktan sonra yazılmalıdır.

IV. Yazar Adı

Yazar adı sayfanın üst sınırından 10 cm aşağıda olmalıdır. Yazar adının ilk harfi ve soyadı büyük harf olmak üzere Times New Roman, 12 punto, sağa yaslanmış şekilde ve **koyu** olarak yazılmalıdır. Yazar adı birden çok olması durumunda, isimlerin her birine üslü sayı şeklinde bir numara verilerek kurumları dipnotta belirtilecektir. Yazışmalara yapılacağı yazarın isminin yanına asteriks (*) işareti koyulacak ve kurumu, telefon numarası, elektronik posta adresi, yayının 1. Sayfasının altında dip not (footer) olarak alttan 2 cm yukarıda, bir çizgi çekilerek, 10 punto, Times New Roman ve italik formatıyla yazılmalıdır.

V. Kısaltmalar, ilgili bilim alanının standart kısaltmaları olmalı ve metin içinde ilk geçtiği yerde tanımlanmalıdır.

VI. Türkçe Öz

Öz; yazıya konu olan çalışmanın amaçlarını, kullanılan yöntemleri, ulaşılan sonuçları, değerlendirmeleri içermeli ve 200-250 kelime arasında olmalıdır. Bu haliyle özet, yapılan çalışma hakkında fikir verebilmelidir. Öz, Times New Roman yazı karakteri ile 12 punto, italik olarak sayfanın üst sınırından 13cm boşluk bırakıldıktan sonra yazılmalı ve satırlar arasında tek aralık bırakılmalıdır. Öz kelimesi **koyu** olmalıdır. Öz kelimesi ile metin arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır.

VII. Anahtar Kelimeler

Öz ve Abstract kısımlarından sonra, makalenin konu sınıflandırmasının yapılabilmesi için en az 3, en çok 6 adet anahtar kelime verilmelidir. Anahtar kelimeler önemlerine göre sıralanmış, Times New Roman yazı karakteri ile Türkçe anahtar kelimeler 12 punto, İngilizce keywords 11 punto ve italik yazılmalıdır. Sadece “anahtar kelimeler” ve “keywords” kelimeleri **koyu** ve *italik* olarak yazılmalıdır. Türkçe öz ile anahtar kelimeler arasında ve abstract ile keywords arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır. Özel isimler hariç anahtar kelimeler küçük harfle yazılacaktır.

VIII. Makalenin İngilizce Başlığı

Makalenin İngilizce başlığı sadece ilk harfi büyük olmak üzere Times New Roman yazı karakterinde 16 punto ile **koyu** olarak ve sola yanaşık yazılmalıdır.

IX. İngilizce Özet (Abstract)

İngilizce özet, yazıya konu olan çalışmanın amaçlarını, yazıda kullanılan yöntemleri, ulaşılan sonuçları ve değerlendirmeleri içeren, Türkçe özetle olduğu gibi bilgi vermek üzere, 200-250 kelime arasında olacak şekilde hazırlanmalıdır. Abstract, Times New Roman yazı karakteri ile 11 punto, italik ve satırlar arasında tek aralık olacak şekilde yazılmalı, sadece “abstract” kelimesi 12 punto ve **koyu** olmalıdır.

X. Başlıklar

- Ana Başlık

Giriş bölümü yazıyı doğrudan ilgilendiren, uzun tarihçeler içermeyen bir bölüm olmalıdır. Tüm ana başlıklar sola dayalı olarak Times New Roman formatında 14 punto, **koyu** ve başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Hiçbir başlığın önüne numara veya herhangi bir işaret konulmamalıdır. Ana başlıklardan önce boşluk bırakılmamalı, ana başlıktan sonra boşluk bırakılmadan makale metni başlamalı, metin yazı karakteri Times New Roman ve 12 punto olmalıdır.

-Ara Başlık

Ana başlıktan sonra herhangi bir metin yazılmadan ara başlık yazılması gerektiğinde arada boşluk bırakılmayacaktır. Ara başlıklar sola dayalı olarak Times New Roman formatında, 12 punto, **koyu** yazılmalı ve başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olmalıdır. Ara başlıktan sonra boşluk bırakılmadan makale metni başlamalıdır. Herhangi bir metin yazıldıktan sonra konulacak ara başlıklardan önce bir boşluk bırakılmalıdır.

-Alt Başlık

Alt başlıklar paragrafın başında ve metinden bir çizgi (-) işareti ile ayrılarak yazılmalı ve hemen yanından metin devam etmelidir. Alt başlık Times New Roman yazı tipinde italik, 12 punto ve sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük olarak yazılmalıdır.

XI. Şekiller

Metin içinde yer alan şekiller metin sınırlarını aşmayacak şekilde ortalanarak konulmalıdır. Şekiller mutlaka net ve okunaklı olmalıdır. Baskı sırasında yayın %20 oranında küçültüleceği için şekil büyüklükleri bu durum göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Şekiller ya bir çizim programı ile çizilmiş olmalı ya da taranmış ise en az 300dpi çözünürlükte taranmış olmalıdır. Şekil olarak gösterilen grafik, resim ve metin kutularında yer alan yazı ve sayıların büyüklüğü makale içinde Times New Roman karakteri ile yazılmış 9 punto boyutundaki bir yazının büyüklüğünden az olmamalıdır. Şekil numaraları ve adları şeklin altında ortalanarak, tek aralıklı ve Times New Roman 12 punto ile *italik* yazılmalı ve sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük olmalıdır. Şekilden önce, şekil adından önce ve sonra da birer satır boşluk bırakılmalıdır. Şekiller metin içine yerleştirilirken mutlaka şekilden önce atıfta bulunulmalıdır.

XII. Resim ve Fotoğraflar

Resim ve fotoğraflar taranmış ise en az 300 dpi çözünürlükte taranmış olmalı, metin içinde mutlaka atıfta bulunulmalı, şekillerle beraber numaralandırılmalıdır.

XIII. Tablolar ve Denklemler

Metin içerisinde yer alan tablolar metin sınırlarını aşmayacak şekilde ortalanarak konulmalıdır. Tablo numaraları ve adları, tablonun üstünde tek aralık ve Times New Roman 12 punto ile sadece ilk kelimenin ilk harf büyük olacak şekilde ortalanarak ve italik yazılmalıdır. Tablo adı yazılırken üstte ve altta birer satır, tablodan sonra ise bir satır boşluk bırakılmalıdır. Tablolara tablodan önce mutlaka metin içerisinde atıfta bulunulmalıdır.

Tablo satır ve sütunlarındaki rakam ve yazılar Times New Roman 12 punto yazılmalıdır. Ancak zorunlu kalman durumlarda yazı boyutu yazı sınırlarını geçmeyecek şekilde en az 9 puntoya kadar düşürülebilir. Tablodaki parametre ve isimlerin yer aldığı ilk satırın hem altı hem de üstü 1.5 punto kalınlıkta birer çizgi ile kapatılmalıdır. Daha sonraki satırlarda herhangi bir yatay ve düşey çizgi kullanılmadan son satırın altına bir çizgi daha ilave edilerek tablo sınırlandırılmalıdır.

Metin içerisine yazılacak denklemler, Microsoft Word yazım programındaki Equation Editör ile sola dayalı olarak yazılmalı ve eşitliklere sağa dayalı olarak parantez içerisinde numara verilmelidir.

XIV. Semboller

Makale çok sayıda sembol içeriyor ya da makaledeki sembollerin açıklanması gerekiyorsa uluslararası standarda uygun olarak, semboller, kaynaklardan önce, Times New Roman 11 punto ile italik yazılmalıdır. Makalede ondalık gösteriminde nokta kullanılmalı, binlikleri ayırırken virgül veya nokta kullanılmamalı gerekiyorsa tek boşluk kullanılmalıdır.

XV. Kaynaklar

Dergideki referans sistemi, American Psychologists Association (APA) versiyon 6' dır. APA sistemine göre yazılmış bir eserin sonunda muhakkak ki bir kaynakça bölümü olmalıdır. Sayfanın başına Kaynaklar (başlık 14 punto, küçük harfle, sadece ilk harf büyük olmalı) diye yazılmalıdır. Metin içinde gönderme yapılmış/anılmış her eser kaynakçada belirtilmelidir.

Makale metninin sonunda bulunan kaynaklar bölümü yazar soyadına göre A'dan Z'ye doğru, alfabetik bir şekilde sıralanmalı ve Kaynaklar içeriği Times New Roman 11 punto ile yazılmalı, sadece dergi, kitap ya da sempozyum adları italik olmalıdır.

Kaynaklarda, varsa cilt numarası koyu renkte, sayı numarası normal karakter ile yazılmalıdır. Kaynaklar kısmında yer alan ulusal-uluslararası makalelerin yer aldığı dergi adları kısaltılmış halleriyle değil, açık olarak yazılmalıdır.

» **Örnek:** Dergi adı Wat. Res. şeklinde değil, Water Resources şeklinde yazılmalıdır.

Yazı içinde atıfta bulunulan kaynaklar; ya ...Smith (1980)... şeklinde cümlelerin içinde, ya ...(Smitb, 1980; Adams, 1981) ya da (Smith vd., 1980) şeklinde cümlelerin sonunda yazar soyadı ve yayın yılı belirtilerek verilmelidir. İki yazarlı kaynaklarda iki yazarın da soyadı yazılmalı (Snell ve Ettore, 1971), ikiden fazla yazarlı kaynaklar parantez içinde gösterilecek ise vd. kısaltması kullanılmalı (Li vd., 1998), parantez dışında Li ve diğerleri (1998) kullanılmalıdır.

-Metin içinde kitap, dergi ve film, TV programı adları italik yazılır. Örneğin, Siyaset Meydanı Programı'nda (...).

-Ayrıca yeni veya teknik bir terim metin içinde ilk geçtiği anda italik yazılabilir, sonrasında italik yazılmaz. Örneğin, 1990'lardan sonra alımlama çalışmaları Türkiye'de de artış göstermiştir.

-İngilizcede yaygın olan ifadeler ve kısaltmaları italik yazılmaz. Metinde bir ifadeyi daha çok vurgulamak amacıyla italik yazılmaz.

-Organizasyon kısaltmaları: İlk alıntıda adı açıkça yazılmalıdır; eğer okuyucu kısaltmayı yakından biliyorsa sonrakilerde kısaltma kullanılmalıdır.

» **Örnek:** İlk Alıntı: National Institute of Mental Health (NIMH),
Sonrakiler: (NIMH, 2015)

40 ya da daha fazla alıntı sözcük varsa, içeriden, tek veya sık satır aralığı vererek, ana metinden daha küçük bir puntoyla (10 veya 11 punto), italik olmadan, tırnaksız yazılır. Sonunda paragraf içinde sayfa numarası yazılır.

Dönüşüm Krishnamurti'ye göre (1998),

(...) zamanın bir sonucu değildir. Dönüşüm sessiz, sakin, pasif bir zihnin sonucudur. Zihin bir sonuca odaklandığında, artık pasif değildir. İnsan dönmek istedikçe, değişmek istedikçe, olanı değiştirmek istedikçe, bir sonuca odaklanacaktır, bir sonucu arayacaktır. Zihin basit bir şekilde olanı anlamağa niyet etmek zorundadır. O zaman sakinleşebilir. Bu sakinlik içinde, insan olanı anlayabilir. Dolayısıyla bir dönüşüm olabilir (s.83).

E-maile, telefonla, yüz yüze ya da başka biçimlerde yapılan kişisel görüşmelere dayalı bilgiler, metin içinde gösterilir, ancak kaynakçaya yazılmazlar. Örneğin:

Profesör Mark Post, “et üretimindeki temel sorunun verimsizlik olduğunu ve et üretimini bir tarım sürecinden fabrika sürecine dönüştürmek gerektiğini “ söyledi. (Mark Post kişisel görüşme, 24 Aralık 2011).

- Kanunların metin içinde ilk defa gösterimi:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na dayanılarak halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere belediyeler kurulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982:Madde 127).

Belli koşulları sağlayan ve nüfus yoğunluğu fazla olan belediyelerde hizmetin daha etkin ve verimli şekilde verilebilmesi amacıyla Yapı Kontrol Müdürlükleri kurulmuştur (Belediye Kanunu [BK], 2005:Madde 48).

- Kanun metinde ikinci defa geçtiğinde:

Belediyeler 5393 sayılı yasanın kendilerine vermiş oldukları yetki çerçevesinde yapacakları işlerle ilgili olarak yönetmelikler çıkarırlar ([BK], 2005:Madde 48).

Kaynak gösterimleri aşağıdaki örnekler gibi yapılmalıdır.

Ulusal - Uluslararası Makaleler

» Ishidate, M., Sofuni, T., Yoshikawa, K., Hayashi, M., Nohmi, T., Sawada, M., Matsuoka, A., (1984). Primary mutagenicity screening of food additives currently used in Japan. *Food and Chemical Toxicology*, 22(8), 623-636.

» Pandey, A. K., Kumar, P., Singh, P., Tripathi, N. N., Bajpai, V. K., (2017). Essential oils: Sources of antimicrobials and food preservatives. *Microbiology*, 7: 2161. doi: 10.3389/fmicb.

» Gezgin, S., (2009). Medyanın sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1: 44-54.

Ulusal - Uluslararası Bildiriler

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, Proceedings, 5tJl Conference, Electronics, 117-143, Sydney, A.

Ulusal - Uluslararası Kitap

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, 295, Mc. Graw Press, London.

Kitap İçinde Bölüm

» Sensoy, T., (1998). *Magnetic fields*, in Reinhardts, M, eds, Physics, Mc. Graw HM Press, 2-5, Oxford, UK.

Çeviri Kitap

» Ong, W.J (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. Sema Postacıoğlu (Çev.). 136, Metis Yayınevi. İstanbul

Editörlü Kitap

» Çebi, M.(Ed).(2003). *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Editörlü Kitapta Bölüm

» Keeplinger. H,M(2003). *Etki Kavramının Sınırları*. Murat Çebi (Ed.), Medya Etki Araştırmaları 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Dergiden Makale

» Gezgin, S. (2009). Medyanın Sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 44-54

Basılmamış Tezler, Bildiriler

» Arvas, İ.S (2010). *Cumhuriyet Döneminde Basında Etik Bağlamda Ortaya Konulan Uygulamalar ve Bir Meslek Örgütü: Basın Konseyi*. (Yayınlanmamış doktora tezi.) İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kanun ve Yönetmelikler

» *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (1982), Kanun No:2709, Resmi Gazete: 09.11.1982/17863.

» *Yapı Denetimi Hakkında Kanun* (2001), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 13.07.2001/24461.

» *Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği* (2008), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 05.02.2008/26778.

İnternette Makale

» Koloğlu, O. (1999). *Medya, Devlet ve Sermaye*.
<http://dorduncukuvvetmedya.com>

Basılmış Bilimsel Rapor

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., eds. (1998). *Magnetic fields*, J., Technical Report, ICTP TRIL Programme, 12, Trieste.

Mesleki Teknik Rapor

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., eds. (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Teknik Rapor 5, CEV Vakfı, İstanbul.

Doktora, Y. Lisans Tezi

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Doktora tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Standartlar

» TS920, (1990). *Binalarda rüzgar yükü kuralları, Türk Standartları*, Ankara. ix) Güncel Yazı,

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). Manyetik Alan Teorisi, Bilim ve Teknik, 63, 7, 3-5

Web Adresleri

Kaynakların A'dan Z'ye sıralanması bittikten sonra 1 punto kalınlıkta bir çizgi çekilerek, çizginin altından itibaren, internet kaynakları, siteden yararlanılan tarihle beraber yazılmalıdır.

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, <http://www.server.com/final/paper1.html>, (21.12.2005)

Broşür (Tarihsiz ve yazarsız):

» *Inside these doors: A guidebook of Elfreth's Alley homes* [Brochure]. (t.y.).Philadelphia: Elfreth's Alley Association.

Film

» Yönetmenin Soyadı, Yönetmenin Adının Baş Harfleri. (Yönetmen). (Yıl). *Filmin adı italik şekilde*. Prodüksiyon şehri: Prodüksiyon şirketi ismi.

» Huston, J. (Yönetmen/Senaryo Yazarı). (1941). *Malta Şahini* [Film]. U.S.: Warner.

» Metin içindeyse: (*Malta Şahini*, 1941) şeklinde gösterilir.

Fotoğraf

» Adams, Ansel. (1927). *Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park* [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago.

Metin içindeyse: (Adams, 1927) şeklinde gösterilir.

Görüşme

» Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). A time for Prayer. Michael Schuman ile söyleşi. *Time*. 28 Temmuz 2003. Erişim Tarihi 13 Ocak 2004, <http://www.times.com/time/nation/article/0,8599,471205,00.html>

Rapor ve teknik makaleler

» Gencil Bek, M. (1998). Mediscape Turkey 2000 (Report No. 2). Ankara: BAYAUM.

Televizyon programı

» Long, T. (Yazar), ve Moore, S. D. (Yönetmen). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3. Sınıf [Televizyon Dizisi]. B. Oakley ve J. Weinstein (Yapımcı), *Simpsonlar* içinde. Bölüm: 1403 F55079. Fox.

Metin içindeyse: (Simpsonlar, 2002) şeklinde gösterilir.

İletişim Bilgileri:

Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi Yayın Koordinatörlüğü

İstanbul Aydın Üniversitesi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, Nu: 38
Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0535 354 64 73

Web Sayfası: <http://abmyod.aydin.edu.tr/>

E-posta: candanvarlik@aydin.edu.tr

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well.

The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, must be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

1. The articles to be published in the journal cannot be published or presented elsewhere without the permission of the Editorial Board. The articles that are published, partially or as a whole, cannot be used elsewhere without citation. The journal only accepts original manuscripts which are not published, being reviewed for publication or accepted to be published previously. The authors of the related articles must build a consensus upon the name order.
2. The articles delivered to the journal are expected to be arranged according to American Psychological Association (APA) style regarding the references, footnotes and bibliography. The authors must consult the 6th edition of APA.
3. The articles that are published in the journal will be open for discussion from the date of publication till the next issue of the journal. The criticisms made for the articles will be published in the journal as well. The articles must not exceed 12 pages and they must

be handed as a disc or delivered via e-mail to the given addresses. The originally prepared manuscripts will be scaled down by 20 % while printing, thus the sizes of the figures and tables must be arranged accordingly. Also, the journal is printed black and white, therefore the photographs, images, figures or graphics within the text must not be colored.

4. The journal only accepts manuscripts which are not published, being reviewed for publication or accepted to be published previously.
5. The papers that are presented or to be presented in a scientific gathering such as symposium, congress or conference can be accepted for referee evaluation provided that they are not published.
6. The Editorial Board of the Journal delivers the article to three different referees. The articles are published at least with two positive referee reviews.
7. The manuscripts that are expected to be revised must be completed and resent to the Editorial Board within 30 days (including the posting time). Manuscripts that are sent within the specified period will be queued to be published in the next issue. Manuscript revision may also be evaluated by the referees who demanded the changes.
8. The approved articles are published one after another regarding the completion dates of their referee reports.
9. The manuscripts to be sent to the journal must be prepared as two copies. One of the two copies must be posted as a hard copy and the other must be delivered via e-mail. Both of the delivered copies (digital and hardcopy) must include a cover page which contains the names and the surnames of the author(s), the full title of their articles, their titles and the workplaces, work and mobile phones as well as e-mails.
10. The copyrights of the manuscripts which are accepted to be published following the evaluation process, are considered as transferred to Istanbul Aydin University.

11. Following the publication of the article, two copies of the related issue of the journal is delivered to the author. No royalty is payed to the authors.
12. The manuscripts which pass Referee Board and to be published with the purpose of sharing knowledge on a national and international basis, may be published depending on the website of the university.
13. The manuscripts sent to the journal are not be returned even if not to be published.

Editorial Principles

I. Types of Articles

The articles to be published in the journal are expected to be as follows;

- » Works related to original studies,
- » Works which explain application examples in a scientific way,
- » Works of collection presenting the deficiencies and evaluating the developments on a specific subject,
- » Scientific articles that are prepared using the results obtained from a thesis, where there is a scientific consistency partially or as a whole and in which the doctorate student and the advisor have worked together as collective authors.

II. Page Layout

A4 page size with 2 cm margins on left and right; 2.5 cm on up and 3 cm on the bottom of the page. The text must be justified and written with 1,5 space whereas the Turkish and English abstracts must be written with single space leaving an empty line between the paragraphs. The text, excluding the title, name of the figure or table for which the format is specified, must be written using Times New Roman font type in 12-point size in general.

III. Article Titles

The title of the article must reflect its content, must not exceed 70 characters. Authors must avoid redundancy; the title must be typed using Times New Roman font type in 20-point size with only the initial letter of the title capitalized. The title must be 6 cm below the upper page limit.

» The English Title of the Article

12-point size, **bold**, Times New Roman font type with only the initial letter of the first word capitalized.

IV. Author's name(s) and Address(es)

10 cm below the upper page limit, only the initials of the name and surname capitalized, Times New Roman in 12-point size, aligned to right and **bold**. In case there are more than one author name to be mentioned, each author's institution must be indicated as a footnote. The author responsible for correspondence must be indicated with an asterisk (*) and his/ her contact information such as institution, phone number and e-mail address must be given on the first page of the article as a footnote with 2 cm above the bottom page limit using 10-point size Times New Roman font type.

V. Scientifically standardized abbreviations should be preferred and explained where it is first mentioned.

VI. Abstract

The abstract must contain the purpose(s), methods, results and evaluations regarding the subject of the work and consist between 200-250 words. In this respect, the abstract must be able to give an idea about the work to the reader. Starting from 13 cm below the upper page limit, the abstract must be typed with single space using 12-point size Times New Roman font type in italics. The title of the abstract (Abstract) must be typed in bold leaving an empty line before the text.

VII. Keywords

Following the abstract part, at least 3 and at most 6 keywords must be given in order for the article subject to be classified. The keywords must be prioritized with 12-point size Times New Roman font type for Turkish and

11-point size and italics for English with only the “**Keywords**” typed in **bold**. There must be a blank space between the abstract and the keywords. Keywords must be typed in lower-case letters unless indicating a proper name.

VIII. Titles

» *English Title of the Article*

Only the initial letter capitalized; Times New Roman, 16-point size, bold and aligned to the left.

» *Main Title*

The introduction section must be directly related to the text itself without long background information. All main titles must be aligned to the left using 14-point size, bold, Times New Roman font type with only the initial letter of the title capitalized. Titles must not start with numbers or any kind of signs. Main titles must not have space before or after them and the main title must immediately be followed by the text (12-point size, Times New Roman) without an empty line.

» *Section Titles*

No empty space is required when main titles are to be followed by the section titles without a text. The section titles must be aligned to the left and written in 12-point size, Times New Roman font type in bold with only the initial letter of the first word capitalized. Section titles must be followed by the text without an empty line in between. However, any section title following a text must have an empty line before.

» *Sub-titles*

Sub-titles must be typed at the beginning of the text and separated from the text using a hyphen (-) after which must follow the text without a space. Sub-titles must be written in 12-point size italics using Times New Roman font type with only the initial letter of the first word capitalized.

IX. Figures

The figures included in the text must be centered on the page aligned with the text. The figures must be clear and understandable. The manuscripts will be scaled down by 20 % while printing thus the sizes of the figures

must be arranged accordingly. The drawings must either be prepared in a digital drawing software or if scanned the file must at least have 300dpi definition. The texts found in graphics, images and text boxes must not be smaller than a text written with 9-point size in Times New Roman font-type. The numbers and the names of the figures must be centered on the page, typed under the figure itself, following a single space with 12-point size italics in Times New Roman font-type with only the initial letter of the first word capitalized. There must be a single space before the figure, its title and after its title. The figures must be referred to within the text prior to the figure.

X. Images and Photographs

The images, photographs or special drawings included within the text must be scanned in 300 ppi (300 pixels per inch) with a 10 cm short edge in JPEG format, cited within the text and numbered together with figures.

XI. Tables and Equations

The tables included in the text must be centered on the page aligned with the text. The numbers and the names of the table must be typed above the table leaving a single space before and after as well as below the table using italics, 12-point size, Times New Roman font type; the title and the number must be centered with only the initial letter of the first word capitalized. Tables must certainly be referred to within the text beforehand. The contents of the tables lines and columns must be typed with Times New Roman font-type and in 12-point size. In case necessary the font size can be decreased down to 9-point size not exceeding text limits. The first line of the table, where the parameters and the names are found, must be closed by a 1.5-point size thick line from above and under. The table must be limited by adding an additional line under the last line of the table without using horizontal or vertical lines.

The equations to be written within the text must be typed using Microsoft Word Equation Editor and aligned to left with equals numbered within parentheses and aligned to the right.

XII. Symbols

In case the article contains a lot of symbols or they are required to be explained, symbols should be written in 11-point size italics with Times New Roman font type before the bibliography in accordance with international standards. Decimal demonstrations must be done with full stop“.” with no comma separating thousands. If required use space.

III. Bibliography

The reference system for the journal is American Psychologist Association (APA) 6th Edition. A work prepared in APA system must have a references section at the end. The page must begin with a title named “References” written in 14-point size Times New Roman with only the initial letter capitalized. Any work referred or quoted within the text must be cited in the references section.

The references content must be placed at the end of the text, aligned in an alphabetical order with Times New Roman, 11-point size with only the names of journals, books or symposiums written in *Italics* as shown in the following examples.

In case there is, the volume numbers must be typed in **bold** and issue numbers in regular characters. The names of the journals where national or international articles are taken must not be abbreviated and must be given in full.

» **Example:** Name of the journal should be written as *Water Resources*, not as *Wat. Res.*

Citation must be as follows within the text in a sentence...Smith (1980)... or ...(Smith, 1980; Adams, 1981) as well as (Smith et al., 1980) at the end of a sentence indicating the surname and publishing year of the work. For citing the works with two authors, the surnames of both authors must be mentioned as follows (Snell and Etre, 1971). In case there are more than two authors to be indicated in the citation then “et al.” abbreviation must be used, in parentheses (Li et al. 1998) or within a sentence ... Li et al. (1998)...

- The names of books, magazines or journals, films or TV programs must be written in italics.
- A new or technical term may be written in italics when it is mentioned for the first time in the text and with regular characters later on.
- The common expressions and abbreviations in English must be written in regular characters. Italics must not be used for emphasizing an expression more.
- Organization abbreviations: the first reference must include the full name clearly; the abbreviations can be used later on in case the reader is familiar with the concept.

Example: First reference: National Institute of Mental Health (NIMH),
Later on: (NIMH, 2015)

Place direct quotations that are 40 words, or longer, in a free-standing block of typewritten lines, and omit quotation marks. Use a smaller point size than the text itself (10 or 11) and add page number in parenthesis at the end of the quote.

Example:

According to Krishnamurti (1998),
(...) zamanın bir sonucu değildir. Dönüşüm sessiz, sakin, pasif bir zihnin sonucudur. Zihin bir sonuca odaklandığında, artık pasif değildir. İnsan dönüşmek istedikçe, değişmek istedikçe, olanı değiştirmek istedikçe, bir sonuca odaklanacaktır, bir sonucu arayacaktır. Zihin basit bir şekilde olanı anlamağa niyet etmek zorundadır. O zaman sakinleşebilir. Bu sakinlik içinde, insan olanı anlayabilir. Dolayısıyla bir dönüşüm olabilir (s.83).

Information based on personal conversations that are realized through e-mail, telephone, face to face communication and in other ways are cited within the text but not in references section.

Initial use of laws within a text:

For laws (statutes), the preferred form includes the name of the law and the year – e.g. (Child Abuse Prevention and Treatment Act of 1974). APA style requires anything cited briefly in the text (e.g. in

parentheses) should also have a complete listing in the References list. Belli koşulları sağlayan ve nüfus yoğunluğu fazla olan belediyelerde hizmetin daha etkin ve verimli şekilde verilebilmesi amacıyla Yapı Kontrol Müdürlükleri kurulmuştur (Belediye Kanunu [BK], 2005:Madde 48).

Repeated use of laws in a text:

Belediyeler 5393 sayılı yasanın kendilerine vermiş oldukları yetki çerçevesinde yapacakları işlerle ilgili olarak yönetmelikler çıkarırlar ([BK], 2005:Madde 48).

Bibliography should be prepared as follows:

National – International Articles

- » Ishidate, M., Sofuni, T., Yoshikawa, K., Hayashi, M., Nohmi, T., Sawada, M., Matsuoka, A., (1984). Primary mutagenicity screening of food additives currently used in Japan. *Food and Chemical Toxicology*, 22(8), 623-636.
- » Pandey, A. K., Kumar, P., Singh, P., Tripathi, N. N., Bajpai, V. K., (2017). Essential oils: Sources of antimicrobials and food preservatives. *Microbiology*, 7: 2161. doi: 10.3389/fmicb.
- » Gezgin, S., (2009). Medyanın sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1: 44-54.

» National – International Papers

- » Yilmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, Proceedings, 5tJl Conference, Electronics, 117-143, Sydney, A.

National – International Books

- » Yilmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, 295, Mc. Graw Press, London.

Sections from Books

- » Sensoy, T., (1998). *Magnetic fields*, in Reinhardt, M, eds, Physics, Mc. Graw HM Press, 2-5, Oxford, UK.

Translated Books

» Ong, W.J (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür. Sema Postacıoğlu* (Çev.). 136, Metis Yayınevi. İstanbul

Edited Books

» Çebi, M.(Ed).(2003). *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Sections from Edited Books

» Keeplinger. H,M(2003). *Etki Kavramının Sınırları*. Murat Çebi (Ed.), *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Journal Articles

» Gezgin, S. (2009). *Medyanın Sorumluluğu* (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi / Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 44-54

Unpublished Theses, Papers

Arvas, İ.S (2010). *Cumhuriyet Döneminde Basında Etik Bağlamda Ortaya Konulan Uygulamalar ve Bir Meslek Örgütü: Basın Konseyi*. (Unpublished Doctorate thesis) İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Law and Regulations

» *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (1982), Kanun No:2709, Resmi Gazete: 09.11.1982/17863.

» *Yapı Denetimi Hakkında Kanun* (2001), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 13.07.2001/24461.

» *Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği* (2008), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 05.02.2008/26778.

Online Articles

» Koloğlu, O. (1999). *Medya, Devlet ve Sermaye*. <http://dorduncukuvvetmedya.com>

Printed Scientific Reports

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., eds. (1998). Magnetic fields, J., Technical Report, ICTP TRIL Programme, 12, Trieste.

Vocational, Technical Reports

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., eds. (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Teknik Rapor 5, CEV Vakfı, İstanbul.

Theses

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Doktora tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Standards

» TS920, (1990). *Binalarda rüzgar yükü kuralları*, Türk Standartları, Ankara. ix) Güncel Yazı

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Bilim ve Teknik, 63, 7, 3-5

Online Sources

Following the alphabetical order of the sources, online sources must be indicated below a 1-point size line together with the date the source was used.

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, <http://www.server.com/final/paper1.html>, (21.12.2005)

Booklets (no date, no author):

» *Inside these doors: A guidebook of Elfreth's Alley homes* [Brochure]. (t.y.). Philadelphia: Elfreth's Alley Association.

Film

» Director's Surname, Director's Initials. (Director). (Year). *Name of the film in italics*. Production city: Production company name.

» Huston, J. (Director/Scriptwriter). (1941). *Malta Şahini* [Film]. U.S.: Warner.

Within the text: ...(Malta Şahini, 1941)...

Photograph

- » Adams, Ansel. (1927). Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago.
- » Within the text: ...(Adams, 1927)...

Dialogue

- » Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). A time for Prayer. Michael Schuman ile söyleşi. *Time*. 28 Temmuz 2003. Erişim Tarihi 13 Ocak 2004, <http://www.times.com/time/nation/article/0,8599,471205,00.html>

Report and technical articles

- » Gencil Bek, M. (1998). Mediscape Turkey 2000 (Report No. 2). Ankara: BAYAUM.

TV Show

- » Long, T. (Author), and Moore, S. D. (Director). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3 Grade [TV Series]. B. Oakley and J. Weinstein (Producer), *Simpsons*. Episode: 1403 F55079. Fox.

Within the text: ...(Simpsons, 2002)...

Contact Information:

Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi Editorial Board

Istanbul Aydın University
Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38
Sefaköy, Küçükçekmece/Istanbul

Tel: 0535 354 64 73

Web: <http://abmyod.aydin.edu.tr/>

E-mail: candanvarlik@aydin.edu.tr

İÇİNDEKİLER CONTENTS

Teknokentlerde vergi uygulamaları

Tax practices in techno-cities

Burak DİLSİZ, Meral FIRAT

İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi:

Eyüp ilçesi örneği

Analyzing the social skills of primary school students aged 10-13 in terms of mother-father attitudes:

The example of Eyüp district

Mukaddes MUTLU ONUK, Uğur TEKİN

İşletmelerde dönüşümcü liderlik davranışlarının örgüt kültürüne etkisi ve bir uygulama

The impact of transformational leadership behavior on organizational culture and an organization example

Sabina MANSUROVA, Salih GÜNEY

Çağdaş camii tasarımında yenilikçi bir yaklaşım. Marmara İlahiyat Cami; plan ve iç mekân özellikleri

An innovative approach in contemporary mosque design. The Marmara Theology Mosque; plan and interior decor

Abdullah Said TAŞDEMİR, Alev ERARSLAN

Dış ticaret öğrencilerinin mesleki eğitime yönelik tutumları: Sındırgı MYO örneği

Attitudes of foreign trade department students towards vocational training: A study on Sındırgı VC

Sefer UÇAK, Hamza ÖZKAN